

आन्तरिक प्रयोजनका लागि ।

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणसँग
सम्बन्धित ऐन, नियमावली
र कार्यविधिहरू
भाग-१

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणसँग
सम्बन्धित ऐन, नियमावली
र कार्यविधिहरू
भाग-१

नेपाल सरकार

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

सम्पादन समिति

सहसचिव, मुकुन्द प्रसाद निरौला

उपसचिव, निश्चलराज पाण्डे

उपसचिव (कानून), विष्णु प्रसाद अवस्थी

- संयोजक

- सदस्य

- सदस्य सचिव

सम्पादन सहयोगी

नायब सुब्बा, देवी कुमारी पराजुली

कम्प्यूटर अपरेटर, सुधा पोखरेल

विषयसूची

१.	भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२	१-१९
२.	भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी नियमावली, २०७२	२०-२८
३.	भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिको नाममा जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२	२९-३८
४.	भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२	३९-४८
५.	भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२	४९-६६
६.	भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी सार्वजनिक खरिद कार्यविधि, २०७२	६७-७७
७.	भूकम्पबाट प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७३	७८-१०८
८.	सहुलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान सम्बन्धी एकीकृत कार्यविधि, २०७५	१०९-११४

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२

लालमोहर र प्रकाशन मिति :

२०७२/०९/०५

संशोधन गर्ने ऐन

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५

२०७५/११/१९

प्रस्तावना: सम्वत् २०७२ वैशाख १२ गते गएको विनाशकारी भूकम्प र तत्पश्चातका परकम्पको प्रभावबाट क्षतिग्रस्त संरचनाको दिगो, दरिलो योजनाबद्ध रूपमा यथाशीघ्र निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न तथा भूकम्पबाट विस्थापित भएका व्यक्ति र परिवारको पुनर्वास तथा स्थानान्तरण गरी राष्ट्रिय हित प्रवर्द्धन तथा सामाजिक न्याय प्रदान गर्न अधिकार सम्पन्न राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको स्थापना सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका संसदले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२” रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुने छ।

(३) यो ऐन प्राधिकरणको कार्यावधि कायम रहेसम्म बहाल रहनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “कार्यकारी समिति” भन्नाले दफा ९ बमोजिमको कार्यकारी समिति सम्झनु पर्छ।

(ख) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।

(ग) “निर्देशक समिति” भन्नाले दफा ६ बमोजिमको निर्देशक समिति सम्झनु पर्छ।

- (घ) “पुनर्निर्माण” भन्नाले भूकम्पबाट भएको क्षतिको दिगो, दरिलो र योजनाबद्ध रूपमा गरिने आर्थिक, सामाजिक वा भौतिक विकास, नवनिर्माण तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “परिषद्” भन्नाले दफा ५ बमोजिमको राष्ट्रिय पुनर्निर्माण परामर्श परिषद् सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “प्रमुख कार्यकारी अधिकृत” भन्नाले दफा ११ बमोजिम नियुक्त प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “प्राधिकरण” भन्नाले दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “भूकम्प” भन्नाले सम्वत् २०७२ साल वैशाख १२ गते गएको भूकम्प र तत्पश्चातका परकम्प समेत सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्र” भन्नाले भूकम्पका कारण व्यापक रूपमा मानवीय वा भौतिक क्षति भई विशेष प्रकृतिको योजना वा कार्यक्रमबाट विस्थापितहरूको पुनर्वास र भौतिक तथा सामाजिक एवं पुरातात्विक संरचनाहरूको पुनर्निर्माण गर्नु पर्ने भनी नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको कुनै क्षेत्र सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “सचिव” भन्नाले दफा १३ बमोजिमको प्राधिकरणको सचिव सम्भन्नु पर्छ ।

३. प्राधिकरणको स्थापना: (१) भूकम्पबाट भएको क्षतिको पुनर्निर्माणको लागि राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण स्थापना गरिएको छ ।

(२) प्राधिकरणको कार्यक्षेत्र नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिएका बमोजिम हुनेछ ।

(३) प्राधिकरणको कार्यावधि पाँच वर्षको हुनेछ । कुनै कारणले सो अवधिमा पुनर्निर्माणको काम सम्पन्न नभएमा नेपाल सरकारले प्राधिकरणको कार्यावधि एक वर्षको लागि थप गर्न वा प्राधिकरणले गरी आएको यस ऐन बमोजिमको काम अन्य निकायले गर्ने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राधिकरणको कार्याविधि समाप्त भएपछि प्राधिकरणको हक, दायित्व र सम्पत्ति नेपाल सरकारमा सर्नेछ ।

(५) प्राधिकरणको सचिवालय काठमाण्डौं उपत्यकामा रहनेछ ।

४. प्राधिकरणको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) प्राधिकरणको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) भूकम्पबाट भएको क्षतिको यकिन गर्ने, गराउने,
- (ख) भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्र तोक्नको लागि नेपाल सरकारसमक्ष सिफारिश गर्ने,
- (ग) पुनर्निर्माणको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने,
- (घ) पुनर्निर्माणको लागि आवश्यक नीति, योजना, बजेट तथा कार्यतालिका सहितको कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने,
- (ङ) पुनर्निर्माण सम्बन्धी आयोजना स्वीकृत गर्ने,
- (च) पुनर्निर्माण सम्बन्धी काम गर्ने, गराउने,
- (छ) पुनर्निर्माण, एकीकृत बस्ती तथा एकीकृत आवास सम्बन्धी विकास लगायतका योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि जग्गा प्राप्त गर्नु पर्ने भएमा यस ऐन बमोजिमको कार्यविधि अपनाई जग्गा प्राप्त गर्ने वा त्यस्तो कामको लागि कुनै निकाय वा पदाधिकारीलाई जिम्मेवारी दिने,
- (ज) एकीकृत बस्ती विकास, एकीकृत आवास विकास (हाउस पुलिङ), पुनर्स्थापना तथा स्थानान्तरणका लागि आवश्यक मापदण्ड बनाई उपर्युक्त स्थानको पहिचान गर्ने र त्यसको योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (झ) पुनर्निर्माण वा एकीकृत बस्ती विकास सम्बन्धी आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि कुनै व्यक्तिले गरेको वा गर्न लागेको कुनै काम रोक्ने वा तोकिएको गुणस्तर, मापदण्ड वा विधिबाट मात्र त्यस्तो काम गर्न सम्बन्धित व्यक्तिलाई आदेश दिने,

- (ज) पुनर्निर्माणको लागि कुनै व्यक्तिको भौतिक संरचना हटाउन आवश्यक भएमा प्रचलित कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति दिई हटाई दिन सम्बन्धित निकायलाई आदेश दिने,
- (ट) शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, रोजगारी तथा पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापनाको लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति विकास, पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापनासँग सम्बन्धित कार्यक्रम तयार गरी लागू गर्ने, गराउने,
- (ठ) पुनर्निर्माण गर्ने जिम्मेवारी पाएको निकायलाई आवश्यक पर्ने बजेट तथा अन्य स्रोत साधन उपलब्ध गराउने,
- (ड) पुनर्निर्माणको लागि आवश्यकता अनुसार गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र वा समुदायलाई परिचालन गर्ने,
- (ढ) आवश्यकता अनुसार सरकारी, निजी वा गैरसरकारी क्षेत्र, समुदाय वा नेपालस्थित विदेशी संघ, संस्थासँगको सहकार्यमा उपयुक्त विधि चयन गरी पुनर्निर्माणको कार्य गर्ने, गराउने,
- (ण) पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन विभिन्न निकायबीच समन्वय गर्ने,
- (त) पुनर्निर्माणको काममा संलग्न निकायको क्षमता विकास गर्ने, गराउने,
- (थ) पुनर्निर्माणको लागि आर्थिक स्रोत जुटाउने तथा त्यसको प्रभावकारी उपयोगको व्यवस्था गर्ने, गराउने,
- (द) क्षतिग्रस्त वा जोखिमयुक्त भौतिक संरचनाको प्राविधिक जाँच गरी वा गराई त्यस्तो भौतिक संरचना हटाउन वा भत्काउन सम्बन्धित व्यक्तिलाई आदेश दिने र त्यसरी संरचना नहटाए वा नभत्काएमा त्यस्तो संरचना आफैले हटाउने वा भत्काउने र त्यसरी हटाउँदा वा भत्काउँदा लागेको वास्तविक खर्च सम्बन्धित धनीबाट सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गर्न तत्काल सम्बन्धित निकाय वा पदाधिकारीलाई आदेश दिने,

तर तोकिए बमोजिम आर्थिक रूपले विपन्नताको कारण त्यस्तो संरचना धनी आफैले हटाउन वा भत्काउन नसक्ने

भएमा प्राधिकरणले सरकारी खर्चमा सो संरचना हटाउन वा भत्काउन कुनै निकाय वा पदाधिकारीलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(घ) प्राधिकरणको निर्देशन बमोजिम भए गरेका काम, कारवाहीको आवश्यकता अनुसार निरीक्षण, जाँच तथा अनुगमन गर्ने, गराउने,

(न) भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा पुनर्निर्माण सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

(२) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्राधिकरणले उपदफा (१) बमोजिम सम्पन्न गर्नु पर्ने पुनर्निर्माणको कार्य छिटो छरितो ढंगबाट सम्पन्न गर्न, गराउन भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रमा गरिने पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्त, जग्गा दर्ता, गुठी, सार्वजनिक खरिद, वन, प्राचीन स्मारक संरक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था नेपाल सरकारबाट स्वीकृत कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारले छुट्टाछुट्टै कार्यविधि बनाई लागू गर्नेछ ।

तर सार्वजनिक खरिद ऐनको मूलभूत सिद्धान्त विपरीत हुने गरी कार्यविधि बनाईने छैन ।

(४) यस दफा बमोजिम कार्यविधि बनाउँदा वा कुनै काम गर्दा, गराउँदा पर्यावरणीय सन्तुलन, स्वस्थ प्रतिस्पर्धा, पारदर्शिता र जवाफदेहितामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिमको कार्यविधि नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गरिनेछ ।

५. राष्ट्रिय पुनर्निर्माण परामर्श परिषद्को गठन: (१) निर्देशक समितिलाई पुनर्निर्माण सम्बन्धी नीति तथा योजना तयार गर्ने सम्बन्धमा परामर्श दिने प्रयोजनको लागि एक राष्ट्रिय पुनर्निर्माण परामर्श परिषद् रहनेछ ।

(२) परिषद्को गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) प्रधानमन्त्री - अध्यक्ष
- △(ख) प्रतिनिधि सभाको प्रमुख विपक्षी दलको नेता - उपाध्यक्ष
- (ग) प्रधानमन्त्रीले तोकेका मन्त्रीहरू - सदस्य
- (घ) पूर्व प्रधानमन्त्रीहरू - सदस्य
- △(ङ) प्रतिनिधि सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने राजनैतिक दलका प्रमुखहरू - सदस्य
- △(च) भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाबाट प्रतिनिधि सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने संसद सदस्यहरू मध्ये समावेशी सिद्धान्तको आधारमा प्रत्येक जिल्लाबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी परामर्श परिषद्बाट मनोनीत चौध जना - सदस्य
- (छ) प्रमुख कार्यकारी अधिकृत - सदस्य
- (ज) राष्ट्रिय योजना आयोगको उपाध्यक्ष - सदस्य
- (झ) नेपाल सरकारको मुख्य सचिव - सदस्य
- (ञ) प्रधानसेनापति, नेपाली सेना - सदस्य
- (ट) नेपाल राष्ट्र बैङ्कको गर्भनर - सदस्य
- (ठ) प्रधानमन्त्रीले तोकेका नेपाल सरकारका सचिवहरू - सदस्य
- (ड) प्रहरी महानिरीक्षक, नेपाल प्रहरी - सदस्य
- (ढ) सशस्त्र प्रहरी महानिरीक्षक, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल - सदस्य
- (ण) विश्वविद्यालय, गैर सरकारी संस्था, नागरिक समाज वा निजी क्षेत्रका विज्ञमध्येबाट

△ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा संशोधित ।

प्रतिनिधित्व हुने गरी नेपाल सरकारले मनोनीत
गरेका कम्तिमा दुई महिलासहित पाँच जना - सदस्य

(त) सचिव - सदस्य-सचिव

(३) परिषद्को बैठक कम्तीमा छ महिनामा एकपटक अध्यक्षले तोकेको
मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(४) परिषद्को बैठकमा आवश्यकता अनुसार अन्य कुनै विज्ञ वा
पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(५) परिषद्को बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि परिषद् आफैले निर्धारण
गरे बमोजिम हुनेछ ।

६. **निर्देशक समिति:** (१) प्राधिकरणको केन्द्रीय निकायको रूपमा कार्य गर्न एक
निर्देशक समिति रहनेछ ।

(२) निर्देशक समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) प्रधानमन्त्री - अध्यक्ष

Δ(ख) प्रतिनिधि सभाको प्रमुख विपक्षी दलको नेता
वा निजले तोकेको उपनेता - उपाध्यक्ष

(ग) प्रधानमन्त्रीले तोकेका दुईजना मन्त्री - सदस्य

(घ) प्रमुख कार्यकारी अधिकृत - सदस्य

(ङ) राष्ट्रिय योजना आयोगको उपाध्यक्ष - सदस्य

(च) नेपाल सरकारको मुख्य सचिव - सदस्य

(छ) पूर्वाधार विकास तथा इन्जिनियरिङ्ग, कानून,
अर्थशास्त्र, व्यवस्थापन, भूगोल, भूगर्भशास्त्र,
पुरातत्व वा विकास योजना विषयमा नेपाल
सरकारबाट मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट

Δ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा संशोधित ।

स्नातकोत्तर गरी राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रका
परियोजना लगायत सम्बन्धित क्षेत्रमा
कम्तीमा दश वर्षको अनुभव हासिल गरेका
विज्ञमध्येबाट समावेशी सिद्धान्तको आधारमा
नेपाल सरकारले मनोनीत गरेका तीन जना - सदस्य

(ज) सचिव

- सदस्य-सचिव

(३) उपदफा (२) को खण्ड (छ) बमोजिमका सदस्यहरू नेपाल सरकारले चाहेको अवधिसम्म आफ्नो पदमा बहाल रहनेछन् । कुनै कारणले निजहरूलाई सो पदबाट हटाउनु परेमा त्यसरी हटाउनु अघि निजहरूलाई सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) को खण्ड (छ) बमोजिमका सदस्यहरूको सुविधा नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।

७. निर्देशक समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था: (१) निर्देशक समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) निर्देशक समितिको बैठकको सूचना र छलफल हुने विषय त्यस्तो बैठक बस्ने समयभन्दा सामान्यतया चौबीस घण्टा अगावै सचिवले सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउनेछ ।

(३) निर्देशक समितिको कुल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा निर्देशक समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(४) निर्देशक समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ ।

(५) निर्देशक समितिको बैठकको निर्णय उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(६) निर्देशक समितिले आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारका कुनै पदाधिकारी, कुनै निकाय वा संघ, संस्थाका प्रतिनिधि वा विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(७) निर्देशक समितिको बैठकको निर्णय सचिवले प्रमाणित गर्नेछ ।

(८) निर्देशक समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि निर्देशक समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

८. निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) कार्यकारी समितिले तयार गरेको पुनर्निर्माण सम्बन्धी नीति तथा योजना स्वीकृत गर्ने,
- (ख) पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन कार्यकारी समितिलाई निर्देशन दिने,
- (ग) प्राधिकरणको बजेट स्वीकृत गर्ने,
- (घ) प्राधिकरणको साङ्गठनिक संरचना स्वीकृत गर्ने ।

९. कार्यकारी समिति: (१) यस ऐन बमोजिम प्राधिकरणलाई तोकिएको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग र पालना गर्न, गराउन एक कार्यकारी समिति रहनेछ ।

(२) कार्यकारी समितिको गठन देहाय बमोजिमको हुनेछ :-

- (क) प्रमुख कार्यकारी अधिकृत अध्यक्ष
- (ख) नेपाल सरकारको मुख्य सचिवले तोकेको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको सचिव सदस्य
- (ग) पूर्वाधार विकास तथा इन्जिनियरिङ्ग, कानून, अर्थशास्त्र, व्यवस्थापन, भूगोल, भूगर्भशास्त्र, पुरातत्व वा विकास योजना विषयमा नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट स्नातकोत्तर गरी राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रका परियोजना लगायत सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव हासिल गरेका

विज्ञमध्येबाट समावेशी सिद्धान्तको
आधारमा नेपाल सरकारले मनोनीत गरेका
चार जना - सदस्य

(घ) सचिव - सदस्य-सचिव

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिमका सदस्यहरू नेपाल सरकारले चाहेको अबधिसम्म आफ्नो पदमा बहाल रहनेछन् । कुनै कारणले निजहरूलाई सो पदबाट हटाउनु परेमा त्यसरी हटाउनु अघि निजहरूलाई सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिमका सदस्यहरूको पारिश्रमिक तथा सुविधा नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१०. कार्यकारी समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था: (१) कार्यकारी समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) कार्यकारी समितिको बैठकको सूचना र छलफल हुने विषय त्यस्तो बैठक बस्ने समय भन्दा सामान्यतया चौबीस घण्टा अगावै सचिवले सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने छ ।

(३) कार्यकारी समितिको कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा कार्यकारी समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(४) कार्यकारी समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ ।

(५) कार्यकारी समितिको बैठकको निर्णय उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट हुनेछ र मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ ।

(६) कार्यकारी समितिले आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारका कुनै पदाधिकारी, कुनै निकाय वा संघ, संस्थाका प्रतिनिधि वा विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(७) कार्यकारी समितिको बैठकको निर्णय सचिवले प्रमाणित गर्ने छ ।

(ढ) कार्यकारी समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि कार्यकारी समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

११. प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सम्बन्धी व्यवस्था: (१) प्राधिकरणको कार्यकारी प्रमुखको रूपमा पूरा समय काम गर्ने गरी एक प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रहनेछ ।

(२) नेपाल सरकारद्वारा मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट प्रशासन, व्यवस्थापन, अर्थशास्त्र, इन्जिनियरिङ्ग वा विकास योजनाको विषयमा कम्तिमा स्नातकोत्तर गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा पन्ध्रवर्षको अनुभव हासिल गरेका व्यक्तिहरूमध्येबाट नेपाल सरकारले प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नियुक्त गर्नेछ ।

(३) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पदावधि नियुक्त भएको मितिले पाँच वर्षको हुनेछ । नेपाल सरकारले प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पदावधि आवश्यकता अनुसार बढीमा एक वर्षको लागि थप गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको काम सन्तोषजनक नभएमा नेपाल सरकारले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

(५) कुनै कारणले प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पद रिक्त भएमा नेपाल सरकारले उपदफा (२) बमोजिमको योग्यता पुगेका व्यक्तिमध्येबाट बाँकी अवधिको लागि त्यस्तो पदमा अर्को व्यक्ति नियुक्त गर्नेछ ।

(६) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको पारिश्रमिक, सेवाको अन्य शर्त र सुविधा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिदिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) प्राधिकरणको पुनर्निर्माण सम्बन्धी नीति र योजनाको खाका तयार गरी निर्देशक समिति समक्ष स्वीकृतिको लागि पेश गर्न लगाउने,

- (ख) प्राधिकरणको काम कारवाहीका सम्बन्धमा विभिन्न निकाय बीच समन्वय कायम गर्ने,
- (ग) परिषद् र निर्देशक समितिको निर्देशन र निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (घ) पुनर्निर्माण वा बस्ती विकासको क्रममा कुनै व्यक्तिको घर जग्गामा प्रवेश गर्ने, त्यस्तो ठाउँमा कसैको प्रवेशमा रोक लगाउने वा कुनै अवरोध भए त्यस्तो अवरोध हटाउने,
- (ङ) प्राधिकरणमा नियुक्त कर्मचारीले जिम्मेवारी पूरा नगरेमा हटाउने सम्मको कारवाही गर्ने,
- (च) तोकिए बमोजिमका पुनर्निर्माण सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने, गराउने ।

१३. प्राधिकरणको सचिव: (१) नेपाल सरकारले प्राधिकरणको सचिवको रूपमा कार्य गर्न निजामती सेवाको राजपत्राङ्कित विशिष्ट श्रेणीको अधिकृतहरू मध्येबाट एकजनालाई तोक्नेछ ।

- (२) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-
 - (क) प्राधिकरणको प्रशासकीय प्रमुखको हैसियतमा काम गर्ने,
 - (ख) प्राधिकरणले गर्ने पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यको लागि आवश्यक पर्ने वस्तु तथा सेवा खरिद गर्ने, गराउने,
 - (ग) प्राधिकरणलाई आवश्यक पर्ने सूचना तथा विवरण संकलन गर्ने,
 - (घ) कार्यकारी समितिको निर्णय एवं निर्देशनहरू कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
 - (ङ) कार्यकारी समितिबाट निर्णय हुनुपर्ने विषयमा प्रस्ताव तयार गरी कार्यकारी समितिको बैठकमा पेश गर्ने,
 - (च) कार्यकारी समितिको निर्देशन बमोजिम सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने, गराउने,
 - (छ) तोकिए बमोजिम अन्य कार्यहरू गर्ने, गराउने ।

१४. कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था: (१) प्राधिकरणलाई आवश्यक पर्ने कर्मचारी नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकारले आवश्यक कर्मचारी उपलब्ध गराउन नसक्ने भएमा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले विभिन्न तहका कर्मचारी तोकिए बमोजिम करारमा नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम करारमा नियुक्त कर्मचारीको सेवा, शर्त र सुविधा करारपत्रमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) कार्यकारी समितिले प्राधिकरणको कामका लागि आवश्यकता अनुसार विशेषज्ञको सेवा लिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको सेवा उपलब्ध गराउने विशेषज्ञको काम, कर्तव्य, अधिकार, पदावधि र सुविधा कार्यकारी समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(६) कार्यकारी समितिले नेपाल सरकारबाट उपलब्ध गराइएका कर्मचारीलाई थप सुविधा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

१५. पुनर्निर्माण कोष: (१) प्राधिकरणको लागि एउटा छुट्टै पुनर्निर्माण कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरू रहनेछन् :-

- (क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम,
- (ख) प्रधानमन्त्री दैवी प्रकोप उद्धार कोषबाट प्राप्त रकम,
- (ग) कुनै संघ, संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त रकम,
- (घ) विदेशी व्यक्ति, सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थाबाट नगद वा बस्तुगत सहायता वा कार्यक्रमवापत प्राप्त रकम,
- (ङ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (घ) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि प्राधिकरणले परराष्ट्र मन्त्रालयसँगको समन्वयमा अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको संचालन कार्यकारी समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(५) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि यस दफा बमोजिमको पुनर्निर्माण कोषमा रहेको रकम फ्रिज हुने छैन ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम पुनर्निर्माण सम्बन्धी कामका लागि मात्र खर्च गरिनेछ ।

(७) प्राधिकरणले उपदफा (१) बमोजिमको कोषको वार्षिक कारोबारको स्थिति र अन्य हरहिसाबको प्रतिवेदन तयार गरी नेपाल सरकारसमक्ष पेश गर्नेछ ।

१६. प्रशासनिक खर्चका लागि रकम उपलब्ध गराउने: नेपाल सरकारले प्राधिकरणको प्रशासनिक खर्चको लागि आवश्यक रकम वार्षिक रूपमा उपलब्ध गराउनेछ ।

१७. कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने: (१) प्राधिकरणले पुनर्निर्माण सम्बन्धी काम वा त्यस्तो कामको सुपरीवेक्षण, अनुगमन र समन्वय गर्न, गराउन आवश्यकता अनुसार कार्यालय स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना भएका कार्यालयको काम, कर्तव्य र अधिकार प्राधिकरणले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१८. प्राधिकरणको साङ्गठनिक संरचना र दरबन्दी: प्राधिकरणका कर्मचारीको दरबन्दी र कार्य विवरण निर्देशक समितिबाट स्वीकृत साङ्गठनिक संरचना र बजेटको परिधिभित्र रही कार्यकारी समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१९. लेखा र लेखापरीक्षण: (१) प्राधिकरणको आय-व्ययको लेखा नेपाल सरकारले अपनाएको ढाँचा बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

(२) प्राधिकरणको कोषको आन्तरिक लेखापरीक्षण कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयबाट र अन्तिम लेखा परीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

२०. विकास सहायता समन्वय तथा सहजिकरण समिति: विकास सहायताद्वारा सञ्चालित पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यक्रमलाई प्रभावकारी र पारदर्शी बनाउन र त्यस्तो कार्यक्रमको अनुगमन गर्न, गराउन परिषद्ले प्रमुख

कार्यकारी अधिकृतको संयोजकत्वमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साभेदारहरू र नागरिक समाजको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरी बढीमा एघार सदस्य रहेको एक विकास सहायता समन्वय तथा सहजिकरण समिति गठन गर्नेछ ।

२१. निर्देशन दिन सक्ने: (१) प्राधिकरणले यस ऐन बमोजिम आफ्नो काम, कर्तव्य तथा अधिकारको प्रयोग गर्दा कुनै सार्वजनिक निकाय वा राष्ट्रसेवकलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित निकाय वा राष्ट्रसेवकको कर्तव्य हुनेछ ।

२२. कारबाहीको लागि लेखी पठाउने: (१) यस ऐन बमोजिम प्राधिकरणले दिएको निर्देशन कुनै राष्ट्रसेवकले पालना नगरेमा निजले आफ्नो सेवा, शर्त सम्बन्धी प्रचलित कानूनको उल्लंघन गरेको मानिनेछ ।

(२) प्राधिकरणले दिएको निर्देशन पालना नगर्ने राष्ट्रसेवकलाई प्राधिकरणले कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै निकायको प्रमुख वा राष्ट्रसेवकलाई कारबाहीको लागि लेखी आएमा अधिकारप्राप्त अधिकारीले निजलाई एक महिना भित्र कारबाही गरी सोको जानकारी प्राधिकरणलाई दिनु पर्नेछ ।

(४) यस ऐन बमोजिम प्राधिकरणबाट प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम कुनै राष्ट्रसेवकले काम नगरेमा त्यस्तो राष्ट्रसेवकले गरेको काम कारबाहीको सम्बन्धमा प्राधिकरणले जाँचबुझ गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा प्राधिकरणले सम्बन्धित फाइल भिकाउन तथा सम्बद्ध व्यक्तिलाई समेत बुझ्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (४) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा कुनै राष्ट्रसेवकले गैरकानूनी काम कारबाही गरेको पाइएमा प्राधिकरणले त्यस्तो राष्ट्रसेवकलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउनेछ ।

२३. सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने: प्राधिकरणले आफ्नो काम कारबाहीलाई प्रभावकारी र पारदर्शी बनाउन कम्तीमा छ, महिनामा एकपटक सार्वजनिक सुनुवाई गर्नेछ ।

२४. प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नुपर्ने: (१) प्राधिकरणले प्रत्येक चौमासिक रूपमा आफूले गरेका काम कारवाही र प्रशासनिक तथा पुनर्निर्माणका लागि भएको खर्च समेत समावेश गरी उपयुक्त माध्यमबाट प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्राधिकरणले आफूले सम्पादन गरेको काम कारवाहीको वार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र नेपाल सरकारसमक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त हुन आएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले ^Δप्रतिधिन सभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

२५. जिल्ला समन्वय समिति: (१) भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रमा प्राधिकरणबाट भए गरेको काम कारवाहीमा समन्वय गर्न प्रत्येक जिल्लामा एक जिल्ला समन्वय समिति रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जिल्ला समन्वय समितिमा सम्बन्धित जिल्लाबाट ^Δसंघीय संसदमा प्रतिनिधित्व गर्ने संसद सदस्य, सम्बन्धित जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी र स्थानीय विकास अधिकारी रहने छन् ।

(३) जिल्ला समन्वय समितिको संयोजक उपदफा (२) बमोजिमका संसद सदस्यमध्येबाट नेपाली वर्णानुक्रमको नाम अनुसार प्रत्येक छ महिनामा पालैपालै गरी हुनेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको जिल्ला समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) प्राधिकरणबाट भए गरेको काम कारवाहीमा समन्वय गर्ने,
- (ख) प्राधिकरणबाट भए गरेको काम कारवाहीको अनुगमन गर्ने,
- (ग) प्राधिकरणबाट भए गरेको काम कारवाहीको समीक्षा गर्ने,
- (घ) प्राधिकरणको कामसँग सम्बन्धित जिल्लास्थित पदाधिकारी वा कर्मचारीले यस ऐन विपरित कुनै काम गरेमा कारवाहीको लागि सिफारिश गर्ने,

^Δ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा संशोधित ।

(ड) तोकिए बमोजिम अन्य कार्य गर्ने ।

(५) उपदफा (४) को प्रयोजनको लागि जिल्ला समन्वय समितिले सो समितिमा आवश्यकता अनुसार जिल्ला स्थित कुनै निकायका पदाधिकारी, महिला तथा समाजसेवीलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

२६. **पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) यस ऐनमा उल्लिखित काम कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग गर्दा प्राधिकरणले गरेको निर्णय वा आदेश उपर चित्त नबुझ्ने पक्षले उपदफा (२) बमोजिमको पुनरावेदन समितिसमक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम परेको पुनरावेदनको कारवाही र किनारा गर्न नेपाल सरकारले देहाय बमोजिमको एक पुनरावेदन समिति गठन गर्नेछ:-

(क) पुनरावेदन अदालतको बहालवाला न्यायाधीश
मध्येबाट न्याय परिषद्को सिफारिशमा नेपाल
सरकारले तोकेको न्यायाधीश - अध्यक्ष

(ख) पूर्वाधार, इन्जिनियरिङ्ग, कानून, अर्थशास्त्र,
व्यवस्थापन, आर्थिक वा सामाजिक विकास,
पुरातत्व, सार्वजिक खरिद वा सामाजिक
विकासको विषयमा मान्यताप्राप्त
विश्वविद्यालयबाट कम्तिमा स्नातकोत्तर
गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तिमा पन्ध्र
वर्षको कार्य अनुभव भएका व्यक्तिहरूमध्येबाट
प्रतिनिधित्व हुने गरी नेपाल सरकारले नियुक्त
गरेका दुई जना - सदस्य

(३) पुनरावेदन समितिका अध्यक्ष र सदस्यको सुविधा पुनरावेदन अदालतका न्यायाधीश सरह हुनेछ ।

(४) उपदफा (२) को खण्ड (ख) बमोजिम नियुक्त सदस्यलाई निजको खराब आचरण वा कार्यक्षमताको अभावको आधारमा पदीय जिम्मेवारी पूरा गर्न नसक्ने भनी नेपाल सरकारले गठन गरेको जाँचबुझ समितिले पदमुक्त गर्न सिफारिश गरेमा नेपाल सरकारले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि निजलाई सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ ।

(५) पुनरावेदन समितिलाई आवश्यक पर्ने कर्मचारी नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउनेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम पुनरावेदन समितिले पुनरावेदनको कारवाही र किनारा गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम पुनरावेदन अदालतलाई भए सरहको अधिकारको प्रयोग गर्नेछ ।

(७) पुनरावेदन समितिले यस दफा बमोजिम पुनरावेदनको कारवाही र किनारा गर्दा संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०२८ बमोजिमको कार्यविधि अवलम्बन गर्नेछ ।

(८) पुनरावेदन समितिले गरेको निर्णय वा आदेश अन्तिम हुनेछ ।

(९) पुनरावेदन समितिको कार्याविधि प्राधिकरण विघटन भएको मितिले एक बर्षसम्म रहनेछ । पुनरावेदन समितिले आफूलाई तोकिएको कार्याविधि भित्र फछ्यौट गर्न बाँकी रहेका पुनरावेदन र सोसँग सम्बन्धित मिसिल प्राधिकरणको केन्द्रीय कार्यालय रहेको स्थानको क्षेत्राधिकार भएको पुनरावेदन अदालतमा सार्नेछ ।

२७. यसै ऐन बमोजिम हुने: यस ऐनमा लेखिएजति कुरामा यसै ऐन बमोजिम र यस ऐनले नसमेटेको विषयमा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

२८. अधिकार प्रत्यायोजन: प्राधिकरणले आफूलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, सदस्य, सचिव वा नेपाल सरकारको कुनै निकाय वा अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२९. नेपाल सरकारसँग सम्पर्क: प्राधिकरणले नेपाल सरकारसँग सम्पर्क राख्न प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।

३०. नियम बनाउन सक्ने: नेपाल सरकारले यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

३१. निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्ने: यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियमको अधीनमा रही प्राधिकरणले आफ्नो कार्य संचालन गर्न आवश्यक निर्देशिका वा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।
३२. बचाउ: भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी अध्यादेश, २०७२ बमोजिम प्राधिकरणको नामबाट भइसकेका खर्च, पत्राचार, कायम गरेको बैंक खाता तथा लेखा श्रेस्ता यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी नियमावली, २०७२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति :

२०७२/१२/०१

संशोधन

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी (पहिलो संशोधन)

नियमावली, २०७५

२०७५/१०/२८

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ को दफा ३० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यी नियमहरूको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी नियमावली, २०७२” रहेको छ ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,-

(क) “आयोजना” भन्नाले पुनर्निर्माण, एकीकृत बस्ती विकास वा एकीकृत आवास विकास लगायत भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा परिवारको पुर्नबास वा स्थानान्तरण सम्बन्धी योजना, कार्यक्रम वा आयोजना सम्भन्नु पर्छ ।

(ख) “ऐन” भन्नाले भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) “जिल्ला समन्वय समिति” भन्नाले ऐनको दफा २५ बमोजिमको जिल्ला समन्वय समिति सम्भन्नु पर्छ ।

३. पुनर्निर्माणको लागि प्राथमिकताको आधार: ऐनको दफा ४ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिम प्राधिकरणले देहायको आधारमा पुनर्निर्माणको प्राथमिकता निर्धारण गरी आयोजना कार्यान्वयन गर्नु वा गराउनु पर्नेछ :-

- (क) निजी आवास पुनर्निर्माण, एकीकृत बस्ती विकास र जोखिममा रहेका व्यक्ति तथा बस्ती स्थानान्तरण गर्न पुनर्निर्माणमा थप सहयोग गर्ने सम्बन्धी,
- (ख) सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी,
- (ग) सार्वजनिक शैक्षिक संस्थाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी,
- (घ) पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक सम्पदाहरूको पुनर्निर्माण सम्बन्धी,
- (ङ) सरकारी भवन पुनर्निर्माण सम्बन्धी,
- (च) प्राधिकरणले पुनर्निर्माणको लागि आवश्यक ठानेका अन्य सार्वजनिक संरचना तथा पूर्वाधार सम्बन्धी ।

४. आयोजना कार्यान्वयन गर्दा पालना गर्नु पर्ने गुणस्तर, मापदण्ड तथा विधि: सम्बन्धित निकायले ऐनको दफा ४ को उपदफा (१) को खण्ड (भ) बमोजिम पुनर्निर्माण वा एकीकृत बस्ती विकास सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन गर्दा प्राधिकरणले निर्धारण गरिदिए बमोजिमको गुणस्तर, मापदण्ड तथा विधिको पालना गर्नु पर्नेछ ।

५. सरकारी खर्चमा संरचना हटाउन वा भत्काउन निर्देशन दिने: (१) आर्थिक रूपले विपन्न देहायका व्यक्तिले भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त वा जोखिमयुक्त संरचना आफैँले हटाउन वा भत्काउन नसक्ने भएमा त्यस्तो संरचना हटाउन वा भत्काउन प्राधिकरण समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ :-

- (क) नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकायबाट अति गरिब व्यक्तिको परिचयपत्र प्राप्त गरेको व्यक्ति,
- (ख) खण्ड (क) बमोजिमको परिचय-पत्र प्राप्त नगरिसकेको भए वार्षिक पचास हजार रुपैयाभन्दा कम आय भएको व्यक्ति, वा

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(ग) क्षतिग्रस्त वा जोखिमयुक्त संरचना हटाउन वा भत्काउन आवश्यक पर्ने प्रविधि वा उपकरणको लागत व्यहोर्न आर्थिक रूपले असमर्थ भएको व्यक्ति ।

स्पष्टीकरण: यस उपनियमको प्रयोजनको लागि “व्यक्ति” भन्नाले निजको एकासगोलको परिवार समेतलाई जनाउँछ ।

(२) उपनियम (१) को खण्ड (ख) र (ग) मा उल्लिखित व्यक्तिले निवेदन साथ सम्बन्धित *गाउँपालिका वा नगरपालिका तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको सिफारिश समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम परेको निवेदन जाँचबुझ गर्दा निवेदनको व्यहोरा मनासिव देखिएमा प्राधिकरणले सरकारी खर्चमा त्यस्तो संरचना हटाउन वा भत्काउन कुनै निकाय वा पदाधिकारीलाई निर्देशन दिन *वा सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई लेखी पठाउन सक्नेछ ।

६. प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार: ऐनको दफा १२ मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) भूकम्पबाट भएको क्षतिको विवरण तयार गरी वा गर्न लगाई त्यस्तो क्षतिको यकिन गर्न कार्यकारी समिति समक्ष पेश गर्न लगाउने,

(ख) एकीकृत बस्ती विकास, एकीकृत आवास विकास, पुनर्स्थापना तथा स्थानान्तरणको लागि आवश्यक मापदण्ड बनाउन र उपयुक्त स्थानको पहिचान गर्न लगाई कार्यकारी समिति समक्ष पेश गर्न लगाउने,

(ग) शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, रोजगारी तथा पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यक्रम तथा सोको लागि आवश्यक पर्ने

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

जनशक्ति विकास योजना तयार गरी कार्यकारी समिति समक्ष पेश गर्न लगाउने,

- (घ) पुनर्निर्माणको लागि गैर सरकारी संस्था, निजी क्षेत्र वा समुदायलाई परिचालन गर्ने रणनीति तयार गरी निर्देशक समिति समक्ष पेश गर्न लगाउने,
- (ङ) पुनर्निर्माणको काममा संलग्न निकायको क्षमता विकास सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,
- (च) पुनर्निर्माणको लागि आवश्यक स्रोत जुटाउन तथा त्यसको प्रभावकारी उपयोगको व्यवस्था मिलाउन आवश्यक कार्य गर्ने वा गर्न लगाउने ।

७. सचिवको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार: ऐनका दफा १३ को उपदफा (२) मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त सचिवको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) प्राधिकरणको वार्षिक खरिद योजना तयार गर्ने वा गर्न लगाउने,
- (ख) प्रचलित कानून बमोजिम लेखा उत्तरदायी अधिकारीले पालना गर्नु पर्ने जिम्मेवारी पालना गर्ने,
- (ग) पुनर्निर्माणको कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाको सूची तयार गर्ने,
- (घ) पुनर्निर्माणको लागि कुनै भौतिक संरचना हटाउन वा भत्काउन आवश्यक भए, नभएको अध्ययन गरी वा गराई कार्यकारी समिति समक्ष पेश गर्ने,
- (ङ) प्राधिकरण समक्ष परेका निवेदनका सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्ने वा गराउने,
- (च) प्राधिकरणलाई प्राप्त हुन आएको रकम ऐनको दफा १५ बमोजिमको पुनर्निर्माण कोषमा जम्मा गर्ने वा गर्न लगाउने,
- (छ) प्राधिकरणको तर्फबाट गर्नु पर्ने प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गर्ने वा गराउने,

(ज) प्राधिकरणको सम्पत्ति जिम्मामा राख्ने वा राख्न लगाउने ।

द. कर्मचारीको व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) ऐनको दफा १४ को उपदफा (१) बमोजिम प्राधिकरणले नेपाल सरकार समक्ष कर्मचारी माग गर्दा स्वीकृत साङ्गठनिक संरचना र दरबन्दीको आधारमा आफ्नो लागि आवश्यक पर्ने कर्मचारीको सम्बन्धित सेवा, समूह, पद, श्रेणी वा तह तथा संख्या समेतको विवरण खुलाई पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम माग भएको एक महिनाभित्र कर्मचारी उपलब्ध हुन नसकेमा प्राधिकरण आफैले करारमा कर्मचारी नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम करारमा कर्मचारी नियुक्ति गर्ने सम्बन्धमा सिफारिश गर्न प्राधिकरणका सचिवको अध्यक्षतामा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय र सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको सहसचिव र प्राधिकरणको प्रशासन हेर्ने सहसचिव रहेको एक पदपूर्ति समिति रहनेछ ।

* (४) उपनियम (३) बमोजिमको पदपूर्ति समितिले पदपूर्ति गर्नु पर्ने पदको संख्या, श्रेणी वा तह, आवश्यक योग्यता, कार्य विवरण तथा अन्य आवश्यक विवरण खुलाई सात दिनको म्याद दिई विज्ञापन आव्हान गर्नु पर्नेछ ।

* (५) उपनियम (४) बमोजिम भएको विज्ञापनमा परेका आवेदनहरू मध्येबाट कार्यकारी समितिले निर्धारण गरेको आधार र मापदण्ड बमोजिम शैक्षिक योग्यता र अनुभव समेतलाई आधार मानी उपयुक्त उम्मेदवार छनौट गरिनेछ । यसरी निर्धारण गरिएको आधार र मापदण्ड प्राधिकरणले आफ्नो वेब साइटमा प्रकाशन गर्नेछ ।

* (६) उपनियम (५) बमोजिम शैक्षिक योग्यता र अनुभवको आधारमा छनौट भई उपनियम (३) बमोजिमको पदपूर्ति समितिले सिफारिस गरेको उम्मेदवारलाई प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले प्राधिकरणको कर्मचारीमा नियुक्ति गर्नेछ ।

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(७) उपनियम (६) बमोजिम नियुक्ति गर्नु अघि त्यस्तो व्यक्तिसँग प्राधिकरणले अनुसूची बमोजिमको ढाँचामा करार गर्नु पर्नेछ ।

(८) उपनियम (३) बमोजिमको पदपूर्ति समितिले कर्मचारी छनौट गर्दा अपनाउनु पर्ने अन्य कार्यविधि * र प्रकृया सो समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

९. जिल्ला समन्वय समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार: ऐनको दफा २५ मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त जिल्ला समन्वय समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहायब मोजिम हुनेछन्:-

- (क) जिल्लाभित्र प्राधिकरण र अन्य निकायबाट भएको पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्यको समन्वय गर्ने,
- (ख) पुनर्निर्माणको लागि सम्बन्धित जिल्लामा छुट्टयाईएको रकम नपुग भएमा प्राधिकरण समक्ष माग गर्न लगाउने,
- (ग) जिल्लाभित्र सञ्चालित अयोजनाको कार्य गर्ने कुनै पनि कार्यालयबाट भए गरेका कार्यको सम्बन्धमा अनुगमन गरी प्राधिकरणलाई प्रतिवेदन दिने,
- (घ) जिल्लाभित्र सञ्चालित पुनर्निर्माण सम्बन्धी आयोजनालाई थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने देखिएमा सुधार वा परिमार्जनका लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिश गर्ने ।

१०. जिल्ला समन्वय समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि: जिल्ला समन्वय समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

११. जिल्ला समन्वय समितिको सचिवालय: (१) जिल्ला समन्वय समितिको सचिवालय प्राधिकरणको कार्यालय रहेको भए सो स्थानमा र नभए जिल्ला समन्वय समितिले तोकेको स्थानमा रहनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको सचिवालयको लागि आवश्यक पर्ने कर्मचारी सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख अधिकारीले उपलब्ध गराउनेछ ।

*पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

१२. आचार संहिता पालना गर्नु पर्ने: कार्यकारी समितिका सदस्यहरूले प्राधिकरणले निर्धारण गरे बमोजिमको आचार संहिता पालना गर्नु पर्नेछ ।
१३. अधिकार प्रत्यायोजन: प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले ऐन र यस नियमावली बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार सचिव, कुनै कार्यालयको प्रमुख वा आयोजना प्रमुखलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची

(नियम ८ को उपनियम (७) सँग सम्बन्धित)

करारनामा

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणकोपदमा नियुक्तको लागि छनौट भएको श्री.....(यसपछि पहिलो पक्ष भनिएको) राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण (यसपछि दोस्रो पक्ष भनिएको) को तर्फबाट अधिकारप्राप्त सचिव श्री.....का बीच देहाय बमोजिम गर्ने, गराउने गरी यो करार गरिएको छ:-

१. पहिलो पक्षले दोस्रो पक्षको..... पदको कार्यविवरण अनुसार दोस्रो पक्षले तोकेको स्थान र अवधिसम्म सेवा गर्न स्वीकार गर्दछ र सो सेवा बापत पहिलो पक्षलाई दोस्रो पक्षले मासिक रूपमा देहायका सुविधाहरू प्रदान गर्न मञ्जूर गर्दछ ।
 - (१) मासिक पारिश्रमिक रु
 - (२) सवारी साधन दिने भए
 - (क) मासिक इन्धन..... लिटर
 - (ख) मासिक लुब्रिकेन्ट.....लिटर
 - (ग) सवारी चालक वा सवारी चालक बापतको एकमुष्ट रकम मासिक रु.....
२. पहिलो पक्षले तीस कार्य दिन काम गरे पछि दुई दिनको विदा पाउनेछ । यस्तो विदा दोस्रो पक्षको सहमतिमा उपभोग गर्न वा सञ्चित गर्न सक्नेछ र सञ्चित विदा बापत जुनसुकै रूपमा करार समाप्त हुँदा प्रकरण १ बमोजिमको मासिक पारिश्रमिकका आधारमा हुन आउने रकम निजले दोस्रो पक्षबाट पाउनेछ । यस्तो विदाको अवधि समेत कार्य दिनको रूपमा गणना गरिनेछ ।

३. दोस्रो पक्षले चाहेमा करारको अवधि थप गर्न सक्ने छ ।
४. पहिलो पक्षले प्रकरण १ बमोजिमको कार्य विवरण अनुसार कार्य सम्पादन नगरेमा वा मनासिब कारण सहितको सूचना नदिइ लगातार तीन दिन कार्यालयमा उपस्थित नभएमा दोस्रो पक्षले जुनसुकै बखत करार अन्त्य गरी सेवाबाट हटाउन सक्नेछ ।
५. दोस्रो पक्षले पहिलो पक्षलाई तीस दिनको पूर्व जानकारी दिई यो करार समाप्त गर्न सक्नेछ ।

पहिलो पक्ष

दस्तखत

पूरा नाम

ठेगाना:

दोस्रो पक्षको तर्फबाट

दस्तखत

पूरा नाम

पद:

इति सम्बत् २०७... साल.....महिना..... गते रोज शुभम् ।

भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिको नाममा जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति :

२०७३/०२/१७

संशोधन

भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिको नाममा जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धी
(पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७५

२०७५/१०/२८

भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारको नाममा जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धी कारवाहीलाई सरल र प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले,

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निमाण सम्बन्धी ऐन, २०७२ को दफा ४ को उपदफा (३) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिको नाममा जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

♦ (क) “**कार्यालय**” भन्नाले प्राधिकरण वा प्राधिकरणले तोकेको कार्यालय सम्झनु पर्छ ।

(ख) “**जग्गा**” भन्नाले भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिको घर वा घरले चर्चेको रैकर, स्ववासी, वेनिस्सा, बिर्ता वा गुठी अधिनस्थ जग्गा सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो व्यक्ति वा निजको परिवारको पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि आवश्यक पर्ने सरकारी वा वन क्षेत्रको जग्गा समेतलाई जनाउँछ ।

(ग) “**परिवार**” भन्नाले भूकम्पबाट घर क्षतिग्रस्त भई सोही स्थान वा अन्यत्र पुनर्वास वा स्थानान्तरण गराउनु पर्ने व्यक्तिको

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

एकासगोलका पति, पत्नी, आमा, बाबु, बाजे, बज्यैसासू, ससुरा, छोरा, छोरी, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री, नाति, वा नातिनी सम्भन्नु पर्छ ।

(घ) “समिति” भन्नाले दफा ४ बमोजिम गठन भएको जग्गा दर्ता समिति सम्भन्नुपर्छ ।

♦ (ङ) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिका सम्भन्नु पर्छ ।

३. जग्गा दर्ताको लागि निवेदन दिन सक्ने: (१) भूकम्पबाट प्रभावित कुनै व्यक्तिले परम्परादेखि भोग चलन गरी आएको जग्गा आफ्नो नाममा दर्ता गर्न चाहेमा कार्यालयले तोकेको अवधिभित्र सम्बन्धित स्थानीय तह वा समिति समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(२) भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिले देहायको अवस्थामा पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि अनुसूची बमोजिमको ढाँचामा कार्यालयले तोकेको अवधिभित्र कार्यालय वा सम्बन्धित स्थानीय तह समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ:-

(क) घर क्षतिग्रस्त भई बसोबास गर्न मिल्ने अवस्था नभएमा,

(ख) घर बास भएको स्थानमा भौगर्भिक कारणबाट घर बनाउन जोखिम हुने भएमा, र

(ग) आफू वा आफ्नो परिवारको नाममा नेपालराज्यभर *बसोबास योग्य घर वा जग्गा नभएमा ।

(३) कसैले उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन स्थानीय तह समक्ष दिएको भए *सो स्थानीयतहले त्यस्तो निवेदन सात दिनभित्र समितिसमक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

(४) कसैले उपदफा (२) बमोजिमको निवेदन स्थानीयतह समक्ष दिएको भए *सो स्थानीयतहले त्यस्तो निवेदन सात दिनभित्र कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(५) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कार्यालय आफैले जोखिमयुक्त बस्ती पहिचान गरी त्यस्तो बस्तीका व्यक्ति वा परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण वा पुनर्वास गराउने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित व्यक्ति वा परिवारको नाममा जग्गा दर्ता गर्न आवश्यक कारवाही अघि बढाउन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदन जाँचबुझ गर्दा कुनै व्यक्ति वा परिवारलाई वा उपदफा (५) बमोजिम पहिचान गरिएको जोखिमयुक्त बस्तीका व्यक्ति वा निजको परिवारलाई पुनर्वास वा स्थानान्तरण गराउन उपयुक्त देखिएमा कार्यालयले सोको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा पहिचान गर्ने, त्यस्तो जग्गा नाप नक्सा गर्ने वा गराउने र पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि विस्तृत बस्ती योजना तयार गरी वा गर्न लगाई जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक कारवाहीको लागि समितिमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम जग्गा दर्ताको लागि लेखी आएमा समितिले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारको पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि त्यस्तो जग्गा दर्ता गर्न उपयुक्त देखिएमा सो को कारण सहित कार्यकारी समिति समक्ष सिफारिश गर्नु पर्नेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम समितिबाट प्राप्त सिफारिश जाँचबुझ गरी कार्यकारी समितिले सो जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरेमा प्राधिकरणले सो को जानकारी समितिलाई गराउनु पर्नेछ ।

४. **समितिको गठन:** भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रमा जग्गा दर्ता सम्बन्धी आवश्यक कारवाही गर्न प्रत्येक जिल्लामा देहाय बमोजिमको जग्गा दर्ता समिति रहनेछ:-

(क)	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	- अध्यक्ष
♦(ख)	जिल्ला समन्वय अधिकारी	- सदस्य

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ग) जिल्ला वन कार्यालयको प्रमुख वा
निजले तोकेको कार्यालयको अधिकृत - सदस्य
- (घ) प्रमुख, नापी कार्यालय - सदस्य
- * (घ१) प्राधिकरणको जिल्ला स्थित कार्यालय - सदस्य
प्रमुख
- (ङ) प्रमुख, मालपोत कार्यालय - सदस्य सचिव

५. समितिको बैठक र निर्णय: (१) समितिको बैठक समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

(२) समितिको बैठक बस्नको लागि समितिको अध्यक्ष र सदस्य-सचिव सहित कम्तीमा तीन सदस्यहरूको उपस्थिति अनिवार्य हुनेछ ।

(३) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा समितिको अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ ।

(४) समितिले आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञ एवम् सरोकारवाला निकायको प्रतिनिधिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्ने छ ।

(५) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

६. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) जग्गा दर्ता सम्बन्धी कारवाही गर्दा दफा ३ बमोजिम प्राप्त निवेदन र कागजातका अतिरिक्त पुरक निवेदन वा थप कागज प्रमाण आवश्यक पर्ने भएमा सम्बन्धित व्यक्तिबाट पेश गर्न लगाउने,

(ख) आवश्यकता अनुसार जग्गाको फिल्डबुक, नक्सा, तिरो, लगतको प्रमाण सम्बन्धित व्यक्तिबाट पेश गर्न लगाउने,

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

- (ग) निवेदकको हकभोग रहे नरहेको सम्बन्धमा साँध, सधियाँर तथा स्थानीय तहको प्रतिनिधिको रोहबरमा स्थलगत सर्जमिन गर्ने, गराउने,
- (घ) जग्गाको हकदावी सम्बन्धमा उजुरी गर्न काठमाडौँ उपत्यकाको हकमा राष्ट्रियस्तरको दैनिक समाचारपत्र र अन्यत्रको हकमा स्थानीय समाचारपत्रमा पन्ध्र दिनको सूचना प्रकाशन गर्ने,
- (ङ) खण्ड (घ) बमोजिम उजुरी परेमा सोको छानबिन एवम् प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी पन्ध्र दिनभित्र निर्णय गर्ने,
- (च) सम्बन्धित जग्गाको मोठ मालपोत कार्यालयबाट भिडाउने,
- (छ) जग्गा वा लगत रोक्का भए नभएको मालपोत कार्यालयसँग बुझ्ने,
- (ज) प्राप्त कागज प्रमाण सम्बन्धित कार्यालयबाट भिडाउने,
- (झ) जग्गामा निजको हक भोग भए नभएको यकिन गर्ने ।

७. रैकर जग्गा दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था: (१) समितिले रैकर जग्गा दर्ता गर्नु अघि त्यस्तो जग्गाको फिल्डबुकमा जोताहा उल्लेख भए निज जोताहा बुझी जग्गाधनी यकिन गरेर मात्र जग्गा दर्ताको निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिले जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरेपछि सो जग्गाको नाप जाँच भएको वर्षदेखि चालू आर्थिक वर्ष (मालपोत मिनाहा भएको भए सो वर्षको बाहेक) सम्मको मालपोत सम्बन्धित व्यक्तिबाट असूल गर्न सम्बन्धित स्थानीय तहमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

८. बिर्ता जग्गा दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था: (१) समितिले बिर्ता जग्गा दर्ता गर्नु अघि देहाय बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरेर मात्र जग्गा दर्ताको निर्णय गर्नुपर्नेछ :-

- (क) “क” श्रेणीको बिर्ता जग्गा भए प्रचलित कानूनले तोकेको प्रमाण समेत दाखिला गर्न लगाउने,

- (ख) “ख” श्रेणीको विर्ता जग्गा भए सम्बन्धित व्यक्तिबाट विर्ता (पोता) लगत, कुत कबुलियत, जोताहा अस्थायी निस्सा माग गर्ने,
- (ग) फिल्डबुकबाट देखिएका जग्गाधनी बुझी विर्ता जग्गा हो, होइन एकिन गर्ने ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिले जोताहाको नाममा “क” श्रेणीको विर्ता जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरेपछि सो जग्गाको सम्बत् २०१६ साल देखि चालू आर्थिक वर्षसम्मको मालपोत सम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गर्न स्थानीय तहमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम समितिले जोताहाको नाममा “ख”श्रेणीको विर्ता जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरेपछि सो जग्गामा प्रचलित कानून बमोजिम रजिष्ट्रेशन प्रयोजनको लागि कायम भएको न्यूनतम मूल्याङ्कनको दश प्रतिशतले हुने रकम तथा चालू आर्थिक वर्षको लागि तोकिएको मालपोतको सात दोब्बरले हुने रकम सम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गर्न मालपोत कार्यालयलाई लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

९. **स्ववासी जग्गा दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) समितिले स्ववासी जग्गा दर्ता गर्नु अघि त्यस्तो जग्गाको फिल्ड बुकमा जग्गासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने घरबारी, घडेरी, करेसाबारी, र छ्यानबारी, घरगोठ, मटान, कटेरो, तवेला जस्ता बिरह र नापी नक्सामा सोही बमोजिमको सङ्केत रहे नरहेको बुझी जग्गा दर्ताको निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिले जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरेपछि त्यस्तो जग्गाको नाप जाँच भएको वर्षदेखि चालू आर्थिक वर्ष (मालपोत मिनाहा भएको भए सो वर्षको बाहेक) सम्मको मालपोत सम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गर्न स्थानीय तहमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

१०. **वेनिस्सा जग्गाको दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) समितिले वेनिस्सा जग्गा दर्ता गर्नु अघि त्यस्तो जग्गा नापी हुँदा जग्गाको फिल्ड बुकमा व्यक्तिको नाम र बिरहमा आवादी अर्थ आउने व्यहोरा भए नभएको यकिन गरेर मात्र जग्गा दर्ताको निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय भए पछि समितिले वेनिस्सामा दर्ता भएको जग्गाको नाप जाँच भएको वर्षदेखि चालू आर्थिक वर्ष (मालपोत मिनाहा भएको भए सो वर्षको बाहेक) सम्मको मालपोत सम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गर्न स्थानीय तहमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

११. गुठी अधिनस्थ जग्गाको दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था: (१) समितिले गुठी अधिनस्थ जग्गा दर्ता गर्नु अघि त्यस्तो जग्गा नापी हुँदा जग्गाको फिल्डबुकमा जोताहा र गुठीको नाम उल्लेख भए गुठी अधिनस्थ जनाई जोताहा कायम गरी जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय भएपछि समितिले जग्गा नाप जाँच भएको वर्ष देखिको कुत सम्बन्धित व्यक्तिबाट असुल गर्न गुठी कार्यालय वा गुठी कार्यालय नभएको ईलाकामा गुठी कार्यालयको काम गर्ने मालपोत कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

१२. सरकारी तथा वन क्षेत्रको जग्गा दर्ता सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारलाई पुनर्वास वा स्थानान्तरण गर्नको लागि सरकारी जग्गा आवश्यक पर्ने भई दफा ३ को उपदफा (७) बमोजिम समितिबाट सिफारिश प्राप्त भएमा कार्यकारी समितिले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्दा जग्गा दर्ता गर्न उपयुक्त देखेमा जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय गरी सोको जानकारी समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

(२) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारलाई पुनर्वास वा स्थानान्तरण गर्नको लागि वन क्षेत्रको जग्गा आवश्यक पर्ने भएमा कार्यकारी समितिले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही जग्गा दर्ता सम्बन्धी निर्णय गरी सोको जानकारी समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

१३. जग्गा दर्ता सम्बन्धी पुरानो निवेदनको टुङ्गो लगाउन सक्ने: यो कार्यविधि प्रारम्भ हुनु अघि भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिका नाममा रैकर, विर्ता, स्ववासी, वेनिस्सा वा गुठी अधिनस्थ जग्गा दर्ता गर्ने सम्बन्धमा मालपोत कार्यालय वा नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम गठन गरेको

समिति वा अन्य निकायसमक्ष कुनै निवेदन विचाराधीन रहेको भए समितिले त्यस्तो निवेदन माग गरी यस कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी निवेदनको टुङ्गो लगाउन सक्नेछ ।

१४. कुनै शुल्क वा रकम नलाग्ने: यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारलाई पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि जग्गा दर्ता गर्दा कुनै शुल्क वा रकम लाग्ने छैन ।

१५. जग्गाको दर्ता तथा हदबन्दी: (१) भूकम्प प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारको नाममा जग्गा दर्ता गर्दा घरबास बनाउने कित्ता मात्र दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा निजको परिवारको पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि बढीमा देहाय बमोजिमको हदबन्दी कायम गरी जग्गा दर्ता गरिनेछ:-

♦(क) काठमाडौं उपत्यका भित्र १२७.१६ वर्ग मिटर,

♦(ख) खण्ड (क) बाहेकका नगरपालिका र जिल्ला सदरमुकाम रहेका गाउँपालिकामा १९०.७४ वर्ग मिटर,

(ग) अन्य क्षेत्रभित्र ३१७.९० वर्ग मिटर ।

१६. निर्णय गरिसक्नु पर्ने: समितिले दफा ३ को उपदफा (१) वा (२) वा दफा १३ बमोजिम निवेदन प्राप्त भएको मितिले साठी दिनभित्र जग्गा दर्ता सम्बन्धी निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ ।

१७. जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा दिने: (१) समिति वा कार्यकारी समितिबाट यस कार्यविधि बमोजिम जग्गा दर्ता गर्ने निर्णय भएपछि सो निर्णय कार्यान्वयनको लागि यथाशीघ्र सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखी आएमा मालपोत कार्यालयले सो जग्गाको कित्ताकाट गर्नु पर्ने भए सो समेत गर्न लगाई फिल्ड बुक र

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

लगतमा जनाई सम्बन्धित व्यक्तिलाई जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) मालपोत कार्यालयले पुनर्वास वा स्थानान्तरण भएका व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउने जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जामा दफा १८ मा उल्लिखित अवधिभित्र त्यस्तो जग्गा बिक्री गर्न वा हक हस्तान्तरण गर्न नपाउने व्यहोरा समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

१८. बिक्री वा हक हस्तान्तरण गर्न नपाउने: भूकम्प प्रभावित कुनै व्यक्ति वा परिवारले पुनर्वास वा स्थानान्तरण हुँदा पाएको जग्गा दश वर्षसम्म बिक्री गर्न वा अन्य कुनै किसिमले हक हस्तान्तरण गर्न पाउने छैन ।
१९. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरामा यसै कार्यविधि बमोजिम र यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका विषयहरूको हकमा जग्गा दर्ता सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

द्रष्टव्य: पहिलो संशोधनद्वारा रुपान्तर गरिएका शब्दहरू:

“स्थानीय निकाय” को सट्टा “स्थानीय तह” ।

अनुसूची

(दफा ३ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)
पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि दिने निवेदनको ढाँचा

सम्बत् २०७२ साल वैशाख १२ गतेको भूकम्प वा तत्पश्चात्को परकम्पबाट घर क्षतिग्रस्त भई बसोबास गर्न मिल्ने अवस्था नभएको, घरबास भएको स्थानमा भौगर्भिक कारणबाट घर बनाउन जोखिम हुने भएको र आफू वा आफ्नो परिवारको नाममा नेपाल राज्यभर घर वा जग्गा नभएकोले पुनर्वास वा स्थानान्तरणको लागि देहायको कागजात संलग्न गरी निवेदन गरेको छु ।

निवेदनसाथ संलग्न कागजात

- (क) नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (ख) भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा स्थायी बसोबास गरेको भन्ने व्यहोरा खुल्ने स्थानीय तहको सिफारिश,
- (ग) भोग चलन, तिरोभरो गरेको कागज प्रमाण भए सो प्रमाणको प्रतिलिपि ।

निवेदको

पूरा नाम:

दस्तखत:

सहीछाप:

पूरा ठेगाना:

बाबुको नाम:

बाजेको नाम:

सम्पर्क फोन/मोबाइल/इमेल:

नागरिकता नं./मतदाता परिचय पत्र नं.:

मिति:

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति :

२०७२/१२/०१

संशोधन

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७५

२०७५/१०/२८

भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रमा पुनर्निर्माण, एकीकृत बस्ती तथा एकीकृत आवास सम्बन्धी विकास आयोजना कार्यान्वयन गर्दा तथा त्यस्तो क्षेत्रका भूकम्प प्रभावित व्यक्ति वा परिवारलाई पुनर्बास तथा स्थानान्तरण गराउँदा आवश्यक पर्ने जग्गा प्राप्ति गर्ने कार्यलाई सरल, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले,

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ को दफा ४ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) “**अयोजना**” भन्नाले पुनर्निर्माण, एकीकृत बस्ती विकास, एकीकृत आवास विकास वा भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्ति वा परिवारको पुनर्बास वा स्थानान्तरण सम्बन्धी योजना, कार्यक्रम वा आयोजना सम्भन्नु पर्छ ।

♦(ख) “कार्यालय” भन्नाले प्राधिकारण वा प्राधिकरणले तोकेको कार्यालय सम्भन्नुपर्छ ।

(ग) “जग्गा” भन्नाले कसैको हकभोगमा रहेको जुनसुकै जग्गा तथा त्यसमा स्थायी रूपले रहेको पर्खाल, घर, रुख समेत सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो जग्गामा स्थायीरूपले जडान भएको जुनसुकै वस्तुलाई समेत जनाउँछ ।

(घ) “समिति” भन्नाले दफा ८ को उपदफा (२) बमोजिम गठन भएको मुआब्जा निर्धारण समिति सम्भन्नु पर्छ ।

३. जग्गा प्राप्त गर्न सकिने: यस कार्यविधि बमोजिम आयोजनाको लागि जुनसुकै ठाउँको जतिसुकै जग्गा प्राप्त गर्न सकिने छ ।

४. जग्गामा प्रवेश गर्न सक्ने: आयोजनाको लागि कुनै जग्गा प्राप्त गर्नु पर्ने भएमा आयोजना प्रमुखले त्यस्तो जग्गा नाप जाँच गर्ने, जग्गाको भौतिक अवस्था बुझ्ने वा परीक्षण गर्ने, जग्गामा किल्ला खडा गर्ने वा कुनै प्रकारको निसाना लगाउने वा जग्गामा आवश्यक पर्ने उपकरण जडान गर्ने प्रयोजनको लागि सो जग्गामा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

५. स्वीकृतिको लागि पेश गर्नु पर्ने: (१) आयोजनाको लागि कुनै जग्गा प्राप्त गर्नु पर्ने भएमा आयोजना प्रमुखले प्राप्त गर्नु पर्ने जग्गाको सम्बन्धमा देहायका विवरणहरू खुलाई स्वीकृतिको निमित्त कार्यालय मार्फत सचिव समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ:-

(क) जग्गाधनीको नाम र ठेगाना,

(ख) जग्गा प्राप्त गर्नु पर्नाको कारण,

(ग) जग्गा मात्र प्राप्त गर्ने हो वा त्यसमा रहेको घर पर्खाल समेत प्राप्त गर्ने हो सो व्यहोरा,

(घ) जग्गा रहको जिल्ला, गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम र वडा नम्बर,

(ङ) नापी भइसकेको ठाउँको जग्गा भए कित्ता नम्बर,

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (च) नापी भइ नसकेको जग्गा भए जग्गा चिनाउन सहायक हुने आवश्यक विवरण र जग्गाको चार किल्ला,
 (छ) जग्गाको क्षेत्रफल,
 (ज) अन्य आवश्यक विवरण ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त भएको विवरण जाँचबुझ गर्दा आयोजनाको लागि त्यस्तो जग्गा प्राप्त गर्न उपयुक्त देखेमा सचिवले जग्गा प्राप्तिको स्वीकृति दिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सचिवबाट जग्गा प्राप्त गर्न स्वीकृति प्राप्त भएमा आयोजना प्रमुखले सो स्वीकृतिको व्यहोरा र उपदफा (१) मा उल्लिखित विवरण खुलाई सम्बन्धित जग्गाधनीलाई त्यस्तो स्वीकृति उपर चित्त नबुझेमा पन्ध्र दिनभित्र कार्यकारी समिति समक्ष उजुरी दिने म्याद दिई राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरको कुनै दैनिक समाचार-पत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो सूचनाको व्यहोरा सो जग्गारहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सूचना पाटीमा टाँस्ने व्यवस्था समेत मिलाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सूचना प्रकाशन भएपछि आयोजना प्रमुखले सम्बन्धित जग्गाको रजिष्ट्रेशन गर्ने निकायलाई त्यस्तो जग्गा कुनै किसिमले हक हस्तान्तरण गर्न नपाउने गरी रोक्का गर्न लेखी पठाउनु पर्नेछ र त्यस्तो निकायले पनि सो जग्गा रोक्का गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (२) बमोजिम दिइएको जग्गा प्राप्तिको स्वीकृति उपर चित्त नबुझे जग्गाधनीले सोको कारण खुलाई उपदफा (३) बमोजिमको म्यादभित्र कार्यकारी समिति समक्ष उजुरी दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम उजुरी प्राप्त भएमा कार्यकारी समितिले सो सम्बन्धमा आवश्यक छानबिन गरी दश दिनभित्र उजुरी को टुङ्गो लगाई सो को जानकारी सम्बन्धित उजुरी कर्ता र आयोजना प्रमुखलाई दिनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम उजुरी छानबिन गर्दा कार्यकारी समितिबाट उजुरी कर्ताको दावी नपुग्ने ठहर भएमा आयोजना प्रमुखले सो जग्गा कब्जामा लिई आयोजना कार्यान्वयन गर्न, गराउन सक्नेछ ।

(८) उपदफा (६) बमोजिम उजुरी को सम्बन्धमा निर्णय गर्नको लागि साक्षी, सर्जमिन बुभ्न् वा कसैबाट कुनै लिखत प्रमाण दाखिल गराउनु परेमा कार्यकारी समितिले जिल्ला अदालतलाई भए सरहको अधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

(९) उपदफा (५) बमोजिम प्राप्त उजुरी छानबिन गर्दा जग्गा प्राप्त गर्न दिइएको स्वीकृति मिलेको नदेखिएमा कार्यकारी समितिले त्यस्तो स्वीकृति बदर गरी जग्गा रोक्का फुकुवा गर्न सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउनु पर्नेछ र त्यस्तो निकायले पनि यथाशीघ्र सो जग्गाको रोक्का फुकुवा गरिदिनु पर्नेछ ।

(१०) उपदफा (५) बमोजिम प्राप्त उजुरी को निर्णय गर्ने प्रक्रियामा सचिव संलग्न हुन पाउने छैन ।

६. नेपाल सरकारको स्वामित्व कायम हुने: (१) दफा ५ को उपदफा (३) बमोजिमको अवधि समाप्त भएपछि वा सोही दफाको उपदफा (७) बमोजिम जग्गा कब्जामा लिएपछि आयोजना प्रमुखले सो जग्गाको स्वामित्व नेपाल सरकारको नाममा कायम गर्न रजिष्ट्रेशन गर्ने निकायमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखी आएमा रजिष्ट्रेशन गर्ने निकायले त्यस्तो जग्गामा नेपाल सरकारको स्वामित्व कायम गरी आयोजना प्रमुखलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

७. सार्वजनिक वा सरकारी जग्गा सम्बन्धमा: (१) यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त गरिएको जग्गाको चार किल्लाभित्र वा आयोजना कार्यान्वयन स्थलमा रहेका सार्वजनिक जग्गा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोजना कार्यान्वयन वा आयोजनाको सुरक्षाको दृष्टिले कुनै सार्वजनिक जग्गा साविकको ठाउँ वा सार्वजनिक प्रयोगको लागि कायम राख्न सम्भव नभएमा आयोजना प्रमुखले आयोजना क्षेत्रभित्र उपयुक्त ठाउँमा सो बराबरको क्षेत्रफल र मूल्य समेतलाई विचार गरी सार्वजनिक जग्गा छुट्याउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सार्वजनिक जग्गा छुट्याउन नमिल्ने भएमा प्राधिकरणको सिफारिशमा नेपाल सरकारबाट निर्णय भए बमोजिम अन्य कुनै नजिकको ठाउँमा सार्वजनिक जग्गा छुट्याउनु पर्नेछ ।

(४) यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त गरिएको जग्गाको चार किल्लाभित्र वा आयोजना कार्यान्वयन स्थलमा कुनै सरकारी जग्गा भएमा प्राधिकरणको सिफारिशमा नेपाल सरकारबाट निर्णय भए बमोजिम हुनेछ ।

८. **मुआब्जा निर्धारण गर्ने:** (१) दफा ५ को उपदफा (५) बमोजिम जग्गा प्राप्त सम्बन्धमा कसैको उजुरी नपरेमा वा उजुरी परे पनि उजुरी कर्ताको दाबी नपुग्ने भई सो जग्गा कब्जा गरिएपछि यस कार्यविधि बमोजिम त्यस्तो जग्गाको मुआब्जा निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मुआब्जा निर्धारण गर्न देहाय बमोजिमको मुआब्जा निर्धारण समिति रहनेछ :-

(क)	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	- अध्यक्ष
(ख)	मालपोत कार्यालयको प्रमुख	- सदस्य
(ग)	प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले तोकेको प्राधिकरणको अधिकृत	- सदस्य
♦(घ)	सम्बन्धित गाउँ कार्यपालिकाको अध्यक्ष वा नगर कार्यपालिकाको प्रमुख	- सदस्य
(ङ)	नापी कार्यालयको प्रमुख	- सदस्य
(च)	आयोजना प्रमुख	- सदस्य सचिव

९. **समितिको बैठक र निर्णय:** (१) समितिको बैठक सो समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

(२) समितिको बैठक बस्नको लागि समितिको अध्यक्ष र सदस्य सचिव सहित कम्तिमा चारजना सदस्यहरूको उपस्थिति अनिवार्य हुनेछ ।

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(३) समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले गर्नेछ ।

(४) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्न हुनेछ र मत बराबर भएमा समितिको अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ ।

(५) समितिले आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञ एवम् सरोकारवाला निकायको प्रतिनिधिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१०. मुआब्जा निर्धारणका आधार: (१) समितिले देहायको आधारमा मुआब्जा निर्धारण गर्नु पर्नेछ :-

(क) जग्गा रहेको स्थानको चलन चल्तीमा रहेको जग्गाको मोल,

(ख) सम्बन्धित व्यक्तिले वास्तविक रूपमा भोग्नु परेको हानी नोक्सानी,

(ग) सडक, खानेपानी, विद्युत, सञ्चार जस्ता पूर्वाधारको विकास,

(घ) जग्गा प्राप्त गरेको कारणबाट सम्बन्धित व्यक्तिले आफ्नो बसोबास वा कारोबारको ठाउँ अन्यत्र सार्नु परे वा नपरेको,

(ङ) अन्य सान्दर्भिक तथ्य वा विषय ।

(२) समितिले मुआब्जा निर्धारण गर्दा लिइएका आधारहरू निर्णयमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(३) समितिले मुआब्जा निर्धारण गरेपछि सम्बन्धित जग्गाधनीको जानकारीको लागि यथाशीघ्र राष्ट्रिय र उपलब्ध भए स्थानीयस्तरको कुनै दैनिक समाचारपत्रमा समेत सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो सूचनाको व्यहोरा सो जग्गा रहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सूचना पाटीमा टाँस्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । यसरी प्रकाशित सूचनामा मुआब्जा पाउने व्यक्तिको नाम, ठेगाना, मुआब्जाको दर, मुआब्जा बुझ्ने मिति तथा स्थान र मुआब्जा निर्धारण सम्बन्धमा चित्त नबुझेमा उजुरी दिने निकाय र अवधिसमेत खुलाउनु पर्नेछ ।

११. उजुरी गर्न सक्ने: (१) समितिले दफा १० बमोजिम निर्धारण गरेको मुआब्जा रकममा चित्त नबुझाउने व्यक्तिले सोही दफाको उपदफा (३) बमोजिम सूचना प्रकाशन भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र कारण सहित कार्यकारी समिति समक्ष उजुरी दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (२) बमोजिम उजुरी प्राप्त भएमा कार्यकारी समितिले सो सम्बन्धमा आवश्यक छानबिन गरी सात दिनभित्र निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त उजुरी छानबिन गर्दा समितिबाट दफा १० को उपदफा (१) विपरित मुआब्जा निर्धारण गरेको पाइएमा कार्यकारी समितिले पुनः मुआब्जा निर्धारण गर्न समितिमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पुनः मुआब्जा निर्धारण गर्न लेखी आएमा समितिले सात दिनभित्र मुआब्जा निर्धारण गरी सो को जानकारी सम्बन्धित जग्गाधनी र कार्यकारी समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

१२. क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने: (१) दफा ४ बमोजिम जग्गामा प्रवेश गर्दा वा यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त गरिएको जग्गामा कुनै बाली, नाली, रुख वा बिरुवा नोक्सान भएमा आयोजना प्रमुखले त्यस्तो नोक्सान हुने पक्षलाई क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको क्षतिपूर्तिको निर्धारण समितिले गर्नेछ ।

१३. म्यादभित्र क्षतिपूर्ति वा मुआब्जा बुझिलिनु पर्ने: (१) यस कार्यविधि बमोजिम निर्धारण गरिएको क्षतिपूर्तिको हकमा समितिबाट त्यस्तो क्षतिपूर्तिको निर्धारण भएको मितिले र मुआब्जाको हकमा दफा १० को उपदफा (३) बमोजिम सूचना प्रकाशन भएको मितिले तीन महिनाभित्र सम्बन्धित व्यक्तिले क्षतिपूर्ति वा मुआब्जाको रकम बुझिलिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको म्यादभित्र कुनै व्यक्तिले क्षतिपूर्ति वा मुआब्जाको रकम बुझी नलिएमा आयोजना प्रमुखले त्यस्तो रकम कार्यालयमा दाखिला गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम आयोजना प्रमुखबाट रकम दाखिला भएमा कार्यालयले सो रकम बुझ्नको लागि सम्बन्धित व्यक्तिलाई ६ महिनाको म्याद दिई राष्ट्रिय र उपलब्ध भएमा स्थानीयस्तरको कुनै दैनिक समाचारपत्रमा समेत सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो सूचनाको व्यहोरा सो जग्गा रहेको गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सूचना पाटीमा टाँस्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको म्यादभित्र पनि सम्बन्धित व्यक्ति क्षतिपूर्ति वा मुआब्जाको रकम बुझिलिन नआएमा त्यसपछि निजले त्यस्तो रकम पाउने छैन र सो रकम सञ्चित कोषमा दाखिला गरिनेछ ।

१४. जग्गाधनीको मञ्जुरी भएमा रीत पुगेको मानिने: यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त नगरिएको कुनै जग्गा आयोजनाको काममा प्रयोग गरिसकेको भएमा र सम्बन्धित जग्गाधनीले त्यस्तो जग्गा आयोजनाको लागि प्रयोग गर्न मञ्जुरी दिएमा सो जग्गाको मुआब्जा दफा १० बमोजिम निर्धारण गरिनेछ, र त्यस्तो मुआब्जा सम्बन्धित जग्गाधनीले बुझी लिएपछि सो जग्गा यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त गरेको मानिनेछ ।

१५. वार्ताद्वारा जग्गा प्राप्त गर्न सकिने: यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कार्यकारी समितिले आयोजना कार्यान्वयनको लागि कुनै जग्गा सम्बन्धित जग्गाधनीसँग वार्ताद्वारा प्राप्त गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ, र त्यसरी वार्ताद्वारा जग्गा प्राप्त गर्दा यस कार्यविधिमा लेखिएको अन्य रीत पुऱ्याई रहनुपर्ने छैन ।

१६. जग्गा सट्टामा दिन सकिने: यस कार्यविधि बमोजिम जग्गा प्राप्त गर्दा कुनै व्यक्तिको सो ठाउँको सम्पूर्ण जग्गा प्राप्त गर्नु पर्ने भएमा र त्यस्तो ठाउँमा ऐलानी, नेपाल सरकारको स्वामित्व भएको वा नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउन सक्ने अन्य जग्गा भएसम्म त्यस्तो व्यक्तिलाई मुआब्जा बापत जग्गा नै सट्टामा दिन सकिनेछ ।

१७. बाँकी जग्गा समेत प्राप्त गर्ने: यस कार्यविधि बमोजिम कुनै जग्गा प्राप्त गर्दा बाँकी रहेको जग्गाको क्षेत्रफल कम भई उपभोग गर्न नमिल्ने भएमा र सम्बन्धित व्यक्तिले बाँकी जग्गा समेत प्राप्त गर्न दफा १० को उपदफा (३)

बमोजिम सूचना प्रकाशन भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र आयोजना प्रमुख समक्ष निवेदन दिएमा त्यस्तो बाँकी जग्गा समेत प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

१८. म्याद दिनु पर्ने: (१) यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त गरिएको जग्गामा उठाई लैजान सकिने कुनै बाली, रुख, विरुवा वा मालवस्तु भएमा आयोजना प्रमुखले त्यस्तो बाली, रुख, विरुवा वा मालवस्तु उठाई लैजान सम्बन्धित व्यक्तिलाई मनासिब म्याद दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको म्यादभित्र कुनै व्यक्तिले सो बाली, रुख, विरुवा वा मालवस्तु उठाई नलगेमा आयोजना प्रमुखले त्यस्तो बाली, रुख विरुवा वा मालवस्तु लिलाम विक्री गर्न वा अन्य आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

१९. गुठी जग्गाको मुआब्जा: यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि गुठी जग्गाको मुआब्जा निर्धारण गुठी सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

२०. एक कामका लागि लिएको जग्गा अन्य कामको लागि प्रयोग गर्न सकिने: यस कार्यविधि बमोजिम प्राप्त गरिएको जग्गा जुन कामको लागि प्राप्त गरिएको हो सो कामको लागि आवश्यक नपरेमा वा त्यस्तो काममा प्रयोग गरेर बढी हुन आएमा त्यसरी आवश्यक नपरेको वा बढी भएको जग्गा अर्को कुनै आयोजनाको निमित्त उपयुक्त हुने भएमा त्यस्तो काममा वा अन्य कुनै सार्वजनिक काममा प्रयोग गर्न सकिने छ ।

२१. सहयोग गर्नु पर्ने: (१) यस कार्यविधि बमोजिम जग्गा प्राप्ति गर्दा आयोजना प्रमुखले प्रमुख जिल्ला अधिकारी, कुनै निकाय वा पदाधिकारीसँग आवश्यक सहयोग माग गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सहयोग माग गरेमा सम्बन्धित प्रमुख जिल्ला अधिकारी, निकाय वा पदाधिकारीले आयोजना प्रमुखलाई आवश्यक सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

२२. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरामा यसै कार्यविधि बमोजिम र यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका विषयहरूको हकमा जग्गा प्राप्त सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

दृष्टव्य: पहिलो संशोधनद्वारा रुपान्तर गरिएका शब्दहरू:
“गाउँ विकास समिति” को सट्टा “गाउँपालिका” ।

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति :
२०७२/१२/०१

संशोधन

१. भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७३ २०७३/०९/११
२. भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी (दोस्रो संशोधन) कार्यविधि, २०७५ २०७५/०१/१०
३. भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी (तेस्रो संशोधन) कार्यविधि, २०७५ २०७५/१०/२८

भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रमा पुनर्निर्माण तथा त्यस्तो क्षेत्रबाट विस्थापित व्यक्ति वा परिवारको पुनर्बास वा स्थानान्तरण सम्बन्धी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्थालाई सरल, पारदर्शी तथा प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले,

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ को दफा ४ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) “कार्यालय” भन्नाले प्राधिकरणको कार्यालय सम्भन्धु पर्छ ।

(ख) “कार्यसूची” भन्नाले प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि तयार गरिएको कार्यसूची सम्भन्धु पर्छ ।

- (ग) “प्रस्ताव” भन्नाले विद्यमान वातावरणीय अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन सक्ने किसिमको पुनर्निर्माण वा भू-उपयोग परिवर्तन गर्न सक्ने प्रकृतिका कुनै योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा तयार गरिएको प्रस्ताव सम्झनु पर्छ ।
- (घ) “प्रस्तावक” भन्नाले प्रस्तावको स्वीकृतिको लागि निवेदन दिने र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति प्राप्त व्यक्ति, सरकारी, अर्ध सरकारी वा गैर सरकारी निकाय वा संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “प्रतिवेदन” भन्नाले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ ।
- (च) “प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण” भन्नाले कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने, त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा हटाउन वा कम गर्न सकिने वा नसकिने सम्बन्धमा यकिन गर्न तयार गरिने विश्लेषणात्मक अध्ययन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ ।
- २(छ) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकारको वातावरण सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “वातावरण” भन्नाले प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक प्रणाली, आर्थिक तथा मानवीय क्रियाकलाप र यिनका अवयवहरू तथा ती अवयवहरूको बीचको अन्तरक्रिया तथा अन्तरसम्बन्ध सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन” भन्नाले कुनै प्रस्तावको कार्यान्वयन गर्दा सो प्रस्तावले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा नपार्ने त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा हटाउन वा कम गर्न सकिने वा नसकिने सम्बन्धमा यकिन गर्न तयार गरिने विस्तृत अध्ययन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन सम्झनु पर्छ ।

२तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(ज) “समिति” भन्नाले दफा ७ बमोजिम गठन भएको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन जाँचबुझ समिति सम्भन्नु पर्छ ।

३. प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्ने: प्रस्तावकले अनुसुची-१ मा उल्लेख भएका प्रस्तावहरूको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

४. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने: प्रस्तावकले अनुसुची-२ मा उल्लेख भएका प्रस्तावहरूको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

*४क. प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु नपर्ने: दफा ३ र ४ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ऐतिहासिक वा पुरातात्विक महत्वका दरवार, भवन वा अन्य संरचना रहेको स्थानमा पुरानै बाहिरी स्वरूपमा दरवार, भवन वा अन्य संरचना पुनर्निर्माण गर्नको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने छैन ।

५. प्रस्ताव स्वीकृत नगराई कार्यान्वयन गर्न नहुने: कसैले पनि यस कार्यविधि बमोजिम प्रस्ताव स्वीकृत नगराई कार्यान्वयन गर्नु, गराउनु हुदैन ।

६. प्रस्ताव स्वीकृतको लागि पेश गर्नु पर्ने: प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न चाहने प्रस्तावकले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन संलग्न गरी प्रस्ताव स्वीकृतीको लागि कार्यालय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

७. समितिको गठन: प्रस्तावको जाँचबुझ गरी स्वीकृतको लागि सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन जाँचबुझ समिति रहनेछ:

(क) प्राधिकरणको सचिव - अध्यक्ष

(ख) सहसचिव, मन्त्रालय - सदस्य

Σ(ग) आयोजना प्रमुख, प्रस्तावसँग सम्बन्धित - सदस्य

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

Σ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई

- (घ) भौतिक, जैविक तथा सामाजिक वातावरणीय विज्ञहरु मध्येबाट सबै क्षेत्रको प्रतिनिधित्व हुने गरी कार्यकारी समितिले तोकेको तीनजना - सदस्य
- ^२(ङ) प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले तोकेको प्राधिकरणको सहसचिव - सदस्य-सचिव

८. समितिको बैठक: (१) समितिको बैठक सो समितिको अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

(२) समितिको कुल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(३) समितिको बैठकको अध्यक्षता सो समितिको अध्यक्षले गर्नेछ ।

(४) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकमा अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(५) समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

(६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

९. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्ने: (१) प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रस्तावको हकमा प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने गाउँपालिका वा नगरपालिका तथा त्यस क्षेत्रका विद्यालय, अस्पताल, स्वास्थ्य चौकि, सरोकारवाला व्यक्ति तथा संस्थालाई सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा लिखित सुझाव दिनको लागि सात दिनको समयवाधि तोकी राष्ट्रियस्तरको कुनै दैनिक समाचारपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

^२ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचना प्रकाशन गरेपछि, प्रस्तावकले सो विषयको जानकारी सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भएपछि, गाउँपालिका वा नगरपालिकाले सो विषय सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँस्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम सूचना प्रकाशित भएपछि, सो सम्बन्धमा कसैको राय सुभाब भए निजले त्यसरी सूचना प्रकाशन भएको मितिले सात दिनभित्र सम्बन्धित प्रस्तावकलाई आफ्नो राय सुभाब दिई त्यसको जानकारी प्रस्तावसँग सम्बन्धित निकायलाई समेत दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त राय सुभाब समेत संलग्न गरी प्रस्तावकले सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा के कस्तो प्रभाव पर्दछ, सो उल्लेख गरी क्षेत्र निर्धारणको लागि कार्यालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा कार्यालयले यथाशीघ्र सो निवेदन समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदन सहितको कागजात जाँचबुझ गर्दा क्षेत्र निर्धारण सम्बन्धी प्रस्ताव परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिएमा समितिले सो प्रस्ताव परिमार्जन गर्न प्रस्तावकलाई पाँच दिनको समयवाधि उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिमको समयवाधि भित्र प्रस्तावकले क्षेत्र निर्धारण सम्बन्धी प्रस्ताव परिमार्जन गरी पेश गरेमा समितिले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी स्वीकृतिको लागि प्रमुख कार्यकारी अधिकृत समक्ष सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(९) उपदफा (८) बमोजिम सिफारिस प्राप्त भएमा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले क्षेत्र निर्धारण गरिदिनु पर्नेछ ।

१०. कार्यसूची स्वीकृत गर्नु पर्ने: (१) प्रस्तावकले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रस्तावको अनुसूची-३ बमोजिमको ढाँचामा कार्यसूची बनाई स्वीकृतिका लागि कार्यालय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्वीकृतिको लागि कार्यसूची प्राप्त भएमा कार्यालयले यथाशिघ्र समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त कार्यसूची जाँचबुझ गर्दा परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिएमा समितिले त्यस्तो कार्यसूची परिमार्जन गर्न प्रस्तावकलाई पाँच दिनको समयावधि उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको समयावधि भित्र प्रस्तावकले कार्यसूची परीमार्जन गरी पेश गरेमा समितिले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी स्वीकृतिको लागि प्रमुख कार्यकारी अधिकृत समक्ष सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सिफारिस प्राप्त भएमा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले त्यस्तो कार्यसूची स्वीकृत गर्नेछ ।

११. स्वीकृतिको लागि एकै पटक पेश गर्न सक्ने: दफा ९ र १० मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने प्रस्तावको प्रतिवेदन तयारीको लागि एकै पटक क्षेत्र निर्धारण सम्बन्धी प्रस्ताव र कार्यसूची स्वीकृतिको लागि कार्यालय समक्ष पेश गर्न सक्नेछ ।

१२. प्रतिवेदन तयार गर्ने: (१) प्रस्तावकले दफा १० बमोजिम स्वीकृत कार्यसूचीको आधारमा अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी प्रतिवेदन नेपाली भाषामा तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवेदन तयार गरेपछि प्रस्तावकले त्यस्तो प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण र सरोकारवालाको लिखित राय सुझाव लिनको लागि राष्ट्रियस्तरको कुनै दैनिक समाचार-पत्रमा सात दिनको सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रस्तावकले उपदफा (२) बमोजिम सूचना प्रकाशन गरेपछि राय सुझाव लिनको लागि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने स्थानमा एक पटक

सार्वजनिक भेला गराई सरोकारवालाहरूलाई पुनर्निर्माण, पुनर्बास वा स्थानान्तरणको सम्बन्धमा जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(४) प्रस्तावकले उपदफा (३) बमोजिम सरोकारवालाबाट प्राप्त राय सुभाबलाई प्रतिवेदनमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) कार्यालयले प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन कुनै व्यक्ति वा संस्थाले उतार गरी लैजान सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

१३. प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि पेश गर्नु पर्ने: (१) प्रस्तावकले दफा १२ बमोजिम प्रतिवेदन तयार गरिसकेपछि सो प्रतिवेदन संलग्न गरी प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि कार्यालय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदन सहितको प्रस्ताव कार्यालयले यथाशिघ्र समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त भएको प्रतिवेदन सहितको प्रस्ताव जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो प्रस्ताव परिमार्जन गर्नु पर्ने देखिएमा समितिले प्रस्तावकलाई दश दिनको समयावधि दिई सो प्रस्ताव परिमार्जन गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त भएको वा उपदफा (३) बमोजिमको समयावधि भित्र पेश भएको परिमार्जित प्रस्ताव जाँचबुझ गर्दा सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने देखिएमा समितिले त्यस्तो प्रस्ताव स्वीकृतिको लागि सात दिनभित्र प्रमुख कार्यकारी अधिकृत समक्ष सिफारिस गर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सिफारिस प्राप्त भएमा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले तीन दिनभित्र त्यस्तो प्रस्ताव स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम प्रस्ताव स्वीकृत भएपछि प्राधिकरणले त्यस्तो प्रस्तावको एक प्रति जानकारीको लागि मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

१४. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने: प्रस्तावकले दफा १३ को उपदफा (५) बमोजिम स्वीकृत भएको प्रस्तावको अधीनमा रही प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

१५. अनुगमन गर्ने: (१) प्राधिकरणले प्रस्ताव बमोजिमको कार्य भए वा नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन गर्दा प्राधिकरणले प्रस्तावकलाई आवश्यक सुभावा वा निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम दिइएको सुभावा वा निर्देशन कार्यान्वयन गर्नु सम्बन्धित प्रस्तावकको कर्तव्य हुनेछ ।
१६. वातावरणीय परीक्षण गर्ने: प्राधिकरणले प्रस्ताव बमोजिमको कार्य शुरु भएको दुई वर्ष पछि सो कार्यको वातावरणीय परीक्षण गर्न वा गराउन सक्नेछ ।
यसरी गरिएको परीक्षणको नितजाको आधारमा असर न्यूनीकरणका आवश्यक उपाय अवलम्बन गरिनेछ ।
१७. अभिलेख मन्त्रालयमा राख्ने: प्राधिकरणको कार्याकाल समाप्त भएपछि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी अभिलेख मन्त्रालयमा राखिनेछ ।
१८. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरामा यसै कार्यविधि बमोजिम र यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका विषयहरूको हकमा वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

^१ तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

अनुसूची-१

(दफा ३ सँग सम्बन्धित)

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नु पर्ने प्रस्तावहरू

- * १. ७.५ हेक्टर सम्मको वन क्षेत्रको वनस्पति हटाउने कार्य गर्ने ।
- ♦ २. जिल्ला सडक, शहरी सडक र ग्रामिण सडकको नयाँ निर्माण, स्तरोन्नति र पुनर्निर्माण गर्ने ।
- ♦ ३.
- ♦ ४. १०,००० वर्ग मिटर भन्दा माथि २०,००० वर्ग मिटर क्षेत्रफलसम्मको बिल्ट-अप एरिया (Built – up area) वा फ्लोर एरिया (Floor area) भएको भवन निर्माण गर्ने ।
- ५. १० तल्ला वा २५ मिटर भन्दा माथि १६ तल्ला वा ५० मिटरसम्मका भवनहरू निर्माण गर्ने ।
- ♦ ६. ४ हेक्टर देखि २० हेक्टरसम्मको क्षेत्रमा आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।
- ♦ ७. ४ हेक्टर देखि २० हेक्टरसम्मको क्षेत्रफल भएको जग्गाको भू-उपयोग परिवर्तन गर्ने ।
- ८. २०,००० क्यू. मिटर भन्दा माथि माटो पुर्ने तथा माटो काटी Site Develop गर्ने ।
- ९. १३२ के.भी. वा सो भन्दा बढी क्षमताको विद्युत प्रसारण लाईन निर्माण गर्ने ।
- १०. १० कि.मि. भन्दा लामो विद्युत प्रसारण लाईन निर्माण गर्ने ।
- ११. २० कि.मि. भन्दा लामो विद्युत वितरण लाईन निर्माण गर्ने ।
- १२. प्रति सेकेन्ड २५ लिटर भन्दा बढी पानी प्रशोधन प्रणाली स्थापना गर्ने ।

* दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा भिक्किएको ।

१३. दश हजार देखि पचास हजारसम्मको जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ति गर्ने ।

१४. दश हजार देखि एक लाखसम्मको मानिसहरूलाई खानेपानी आपूर्ति गरी नयाँ स्रोत जोड्ने ।

१५. ट्रिटमेन्ट सहितको ढल निकास सिष्टम समावेश भएका खानेपानी योजना सञ्चालन गर्ने ।

१६. घर एवम् आवास क्षेत्रहरूबाट निस्कने फोहोरमैलाको सम्बन्धमा देहायको काम गर्ने:

(क) वार्षिक १,००० देखि ५,००० मे. टनसम्म ल्याण्ड फिल्ड गरी फोहोर व्यवस्थापन गर्ने ।

(ख) ५० लाख भन्दा बढी लागतको ढल निकास आयोजना सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

१७. खण्ड १ देखि १६ सम्म उल्लिखित र सो भन्दा कम स्तरका प्रस्तावहरू तथा अनुसूची-२ मा उल्लिखित प्रस्तावहरू भन्दा कम स्तरका प्रस्तावहरू बाहेक पन्ध्र करोड रुपैयाँ देखि पचास करोड रुपैयाँ लागत लाग्ने कुनै पनि विकास कार्य, भौतिक क्रियाकलाप वा भू-उपयोग परिवर्तन गर्ने कुनै योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुसूची-२

(दफा ४ सँग सम्बन्धित)

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने प्रस्तावहरू

- * १. ७.५ हेक्टर भन्दा बढीको वन क्षेत्र कटान गर्ने ।
- ♦ २.
- ♦ ३.
- ♦ ४. २०,००० वर्ग मिटर क्षेत्रफल भन्दा माथिको बिल्ट-अप एरिया (Built-up area) वा फ्लोर एरिया (Floor area) भएको भवन निर्माण गर्ने ।
- ५. १६ तल्ला वा ५० मिटर भन्दा माथिका भवनहरू निर्माण गर्ने ।
- ♦ ६. २० हेक्टर भन्दा बढी क्षेत्रमा आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।
- ♦ ७. २० हेक्टर भन्दा बढी क्षेत्रफल भएको जग्गाको भू-उपयोग परिवर्तन गर्ने ।
- ८. पचास हजार भन्दा बढी जनसंख्यालाई खानेपानी आपूर्ति गर्ने ।
- ९. एक लाख भन्दा बढी मानिसहरूलाई खानेपानी आपूर्ति गरी नयाँ स्रोत जोड्ने ।
- १०. घर एवम् आवास क्षेत्रहरूबाट निस्कने फोहोर मैलाको सम्बन्धमा देहायको काम गर्ने ।
 - (क) वार्षिक ५००० मे. टन ल्याण्ड फिल्ड गरी फोहोर व्यवस्थापन गर्ने ।
 - (ख) कम्तीमा दश हजार जनसंख्या भएको शहरी क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरमैला गाड्ने कार्य गर्ने ।
- ११. कृषि योग्य भूमिमा शहरीकरण योजना गर्ने ।

* दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा भिक्किएको ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

१२. ऐतिहासिक, साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्र, राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष, सिमसार र संरक्षण क्षेत्र, सार्वजनिक खानेपानी आपूर्तिका मुख्य स्रोतहरु रहेको क्षेत्रमा कुनै प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने ।
१३. खण्ड १ देखि १२ सम्म उल्लिखित र सो भन्दा कम स्तरका प्रस्तावहरु तथा अनुसूची-१ मा उल्लिखित र सो भन्दा कम स्तरका प्रस्तावहरु बाहेक *पचास करोड रुपैयाँ भन्दा बढी लागत लाग्ने कुनै पनि विकास कार्य, भौतिक क्रियाकलाप वा भू-उपयोग परिवर्तन गर्ने कुनै योजना वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

* दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुसूची-३

(दफा १० को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्यसूची

संक्षिप्त शब्दावली

तालिका तथा चित्र सूची

अनुसूचीहरू

विषय सूची

१. परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

१.२ कार्यान्वयन गर्ने ईकाई

१.३ परामर्शदाता

१.४ कार्यसूचीको उद्देश्य

१.५ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको उद्देश्य

१.६ अध्ययनको औचित्यता

१.७ अध्ययनको सिमितता

२. पुनर्बास र पुनर्स्थापना कार्यको विवरण (अवस्थिति, पहुँच, विशिष्ट पहिचान, क्रियाकलापहरू, अवयव (component), कार्यान्वयन तालिका, जनशक्ति, जग्गाको आवश्यकता, लागत तथा उपलब्धि आदि)

३. अध्ययनको लागि आवश्यक तथ्यांक र तथ्याङ्क सङ्कलन विधिहरू

भौतिक वातावरण सम्बन्धमा- भौगोलिक विशेषता, भू-गर्भीय विशेषता, हावापानी, हाईड्रोलोजी, भू-उपयोग, भूकम्पीय जानकारी आदि ।

जैविक वातावरण सम्बन्धमा- वन, वनस्पति, जैविक विविधता, वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, जलचरका किसिम/प्रकार/उपयोगिता/वर्तमान अवस्था,

जलाधारको स्थिति तथा उपयोग वनस्पतिहरु, संरक्षित वनस्पति तथा जन्तुहरु आदि ।

सामाजिक र साँस्कृतिक वातावरण सम्बन्धमा- जनसंख्याको विवरण, पेशा, धर्म, महत्वपूर्ण रीतिरिवाज, जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण, आय-आम्दानी, सार्वजनिक महत्वका संरचनाहरु, सामुदायिक सेवाको विवरण र पर्याप्तता आदि ।

४. **समीक्षा/विश्लेषण/अध्ययन गर्नु पर्ने सम्बन्धित कानूनहरु:-** (संविधान, नीति, ऐन, नियमावली, आवधिक योजना, निर्देशिका/मापदण्ड/ कार्यविधि र महासन्धि)

५. **प्रतिवेदन तयार गर्न आवश्यक पर्ने, स्रोत साधन र समय**

६. **अध्ययनका लागि प्राथमिक वातावरणीय सवालहरु**

जस्तै: भू-उपयोग परिवर्तन, भूक्षय तथा बाढी पहिरो, वातावरणीय प्रदुषण (हावा, पानी र माटो), निर्माण सामग्रीको व्यवस्थापन तथा अधिक उपयोग, वनक्षेत्र घट्ने, जैविक विविधतामा ह्रास, प्रजातिहरुको बासस्थान मासिने तथा खण्डीकरण हुने, उपलब्ध सेवा सुविधाको अपर्याप्तता, सामाजिक प्रभाव, धार्मिक र साँस्कृतिक विविधता, पुनर्निर्माण/पुनर्स्थापना पछिको रोजगारी/जीविकोपार्जन आदि ।

७. **पुनर्निर्माण सम्बन्धि कार्यबाट वातावरणमा पर्ने जाने संभावित प्रभावहरु:**

(बुदाँ न. ६ मा उल्लिखित विषयहरुको आधारमा भौतिक, जैविक र सामाजिक-साँस्कृतिक वातावरणीय प्रभावहरु पहिचान तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।)

८. **अध्ययनको समयमा विश्लेषण गर्नुपर्ने विकल्पहरु**

(स्थान, नमूना, प्रविधि,निर्माण सामग्री, पहुँच सडक आदि)

९. **वातावरणीय प्रभाव अभिवृद्धि, निराकरण तथा न्यूनिकरण गर्ने उपायहरुको वर्गीकरण र प्रस्तुतिको ढाँचा**

(पहिचान गरिएका हरेक वातावरणीय प्रभावहरुको रोकथाममूलक उपाय, उपचारात्मक उपाय र क्षतिपूर्तिमूलक उपायहरु)

१०. वातावरण व्यवस्थापन योजनाको ढाँचा

(सङ्गठनात्मक व्यवस्था, कार्यान्वयन योजना, अनुगमन योजना आदिको ढाँचा)

११. संलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरूको सूची

(नक्सा, वार्षिक कार्यक्रम, विभिन्न निकायबाट प्राप्त अनुमति, प्रकाशित सूचना, सर्वसाधारणबाट प्राप्त राय, सुझाव, फोटो आदि)

अनुसूची-४

दफा १२ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित
प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
प्रतिवेदनको ढाँचा

कार्यकारी सारांश (नेपालीमा)

संक्षिप्त शब्दावली

तालिका तथा चित्र सूची

अनुसूचीहरू

विषय सूची

१. परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

१.२ कार्यान्वयन गर्ने ईकाइ

१.३ परामर्शदाता

१.४ कार्यसूचिको उद्देश्य

१.५ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव
मूल्याङ्कनको उद्देश्य

१.६ अध्ययनको औचित्य

१.७ अध्ययनको सिमितता

२. पुनर्निर्माण/पुनर्स्थापना कार्यको विवरण

(अवस्थिति, पहुँच, विशिष्ट पहिचान, क्रियाकलाप, अवयव (Component),
कार्यान्वयन तालिका, जनशक्ति, जग्गाको आवश्यकता, लागत तथा
उपलब्धि, प्रभाव क्षेत्र, वातावरण संरक्षण नीति आदि)

३. अध्ययन विधि

(सान्दर्भिक साहित्य अध्ययन, स्थलगत अध्ययन (भौतिक, जैविक र
सामाजिक-साँस्कृतिक वातावरणका लागि), जनपरामर्श, प्रभाव क्षेत्र

निर्धारण, प्रभाव पहिचान/अनुगमन/मूल्यांकन, तथ्यांक विश्लेषण विधिहरु)

४. आयोजना क्षेत्रको विद्यमान वातावरणीय आधार तथ्यांक

भौतिक वातावरण- भौगोलिक विशेषता, भू-गर्भीय विशेषता, हावापानी, हाईड्रोलोजी, भू-उपयोग, भूकम्पीय जानकारी आदि ।

जैविक वातावरण-वन, वनस्पति, जैविक विविधता, वन्यजन्तु, चराचुरुङ्गी, जलचरका (किसिम, प्रकार, उपयोगिता र वर्तमान अवस्था) जलाधारको स्थिति तथा उपयोगी वनस्पतिहरु, संरक्षित वनस्पति तथा जन्तुहरु आदि ।

सामाजिक-साँस्कृतिक, वातावरण-जनसंख्याको विवरण, पेशा, धर्म, महत्वपूर्ण रीतिरिवाज, जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण, आय आम्दानी, सार्वजनिक महत्वका संरचनाहरु, सामुदायिक सेवाको विवरण र पर्याप्तता आदि ।

५. पुनर्निर्माण योजना कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावहरु-

- सकारात्मक प्रभावहरु
- नकारात्मक प्रभावहरु- भौतिक, जैविक, सामाजिक-साँस्कृतिक

६. पुनर्निर्माण योजनाको विकल्प विश्लेषण

(योजना, स्थान, नमूना, प्रविधि, निर्माण सामग्री, वन क्षेत्र/संरक्षित क्षेत्र पहुँच सडक आदिको वातावरणीय दृष्टिकोणबाट विकल्प विश्लेषण गर्ने)

७. वातावरणीय प्रभाव अभिवृद्धि, निराकरण र न्यूनीकरण गर्ने उपायहरु

(पहिचान गरिएका हरेक वातावरणीय प्रभावहरुको रोकथाममूलक, उपचारात्मक र क्षतिपूर्तिमूलक उपायहरु)

८. योजनासँग सम्बन्धित (पालना गर्नुपर्ने) कानूनहरु

(संविधान, नीति, ऐन, नियमावली, आवधिक नीतिहरु, नियम/नियमावली, निर्देशिका/मापदण्ड/कार्यविधि, सन्धि/सम्झौता/महासन्धि)

९. वातावरण व्यवस्थापन योजना

(सङ्गठनात्मक व्यवस्था, कार्यान्वयन योजना, अनुगमन योजना आदि)

१०. निष्कर्ष तथा सिफारिश

सन्दर्भ सामग्रीहरु

अनुसूचीहरु

(आवश्यक कागजात, विभिन्न प्रमाण, नक्सा, चेकलिष्ट, प्रश्नावली, तस्विर आदि)

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी सार्वजनिक खरिद कार्यविधि, २०७२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति :

२०७२/१२/०१

संशोधन

१. भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी सार्वजनिक खरिद (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७३ २०७३/०२/१७
२. भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी सार्वजनिक खरिद (दोस्रो संशोधन) कार्यविधि, २०७५ २०७५/१०/२८

भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रका क्षतिग्रस्त संरचनाको दिगो, दरिलो र योजनाबद्ध रूपमा यथाशीघ्र पुनर्निर्माण गर्न तथा त्यस्तो क्षेत्रका विस्थापित व्यक्ति वा परिवारको स्थानान्तरण र पुनर्वास गर्ने कार्यका लागि गरिने खरिद सम्बन्धी कार्यलाई छिटो, छरितो, पारदर्शी, मितव्ययी तथा प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले,

भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ को दफा ४ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी सार्वजनिक खरिद कार्यविधि, २०७२” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) “अन्य सेवा” भन्नाले सवारी साधन, उपकरण वा मालसामान भाडामा लिने, ढुवानी गर्ने वा मालसामान मर्मत सम्भार गर्ने कार्य सम्भन्धि पर्छ ।

- (ख) “**खरिद**” भन्नाले सम्बन्धित निकायले यस कार्यविधि बमोजिम कुनै मालसामान, परामर्श सेवा वा अन्य सेवा प्राप्त गर्ने वा कुनै निर्माण कार्य गर्ने वा गराउने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “**निर्माण कार्य**” भन्नाले भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रको क्षतिग्रस्त कुनै संरचना निर्माण गर्ने, पुनर्निर्माण, नवनिर्माण वा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्य गर्ने, भत्काउने, मर्मत सम्भार गर्ने वा जिर्णोद्धार गर्ने कार्यसँग सम्बन्धित निर्माणस्थल तयार गर्ने, खन्ने, ठड्याउने, बनाउने, उपकरण वा मालसामान जडान गर्ने, सजाउने कार्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले नक्शा बनाउने, प्रयोगशाला परीक्षण गर्ने, भू-उपग्रहीय फोटो खिच्ने, भूकम्पीय परीक्षण गर्ने जस्ता निर्माण कार्यको आनुषङ्गिक सेवा समेतलाई जनाउँछ ।
- (घ) “**परामर्श सेवा**” भन्नाले कुनै अध्ययन, अनुसन्धान, सर्भेक्षण, डिजाइन, ड्रइङ सुपरीवेक्षण, तालिम, परीक्षण गर्ने काम, सफ्टवेयरको विकास वा यस्तै प्रकृतिका अन्य बौद्धिक, पेशागत वा विशेषज्ञ सेवा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “**बोलपत्र**” भन्नाले सम्बन्धित निकायले खरिदका लागि प्रकाशन गरेको सूचना अनुरूप त्यस्तो निकायले तोकेको ढाँचामा बोलपत्रदाताले पेश गरेको मूल्य खुल्ने कागजात, प्रस्ताव वा दररेट सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “**मालसामान**” भन्नाले चल वा अचल जुनसुकै किसिमको वस्तु सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो वस्तु आपूर्ति गर्ने कार्यको आनुषङ्गिक सेवा समेतलाई जनाउँछ ।
- (छ) “**सम्बन्धित निकाय**” भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम खरिद गर्ने वा गराउने निकाय सम्भन्नु पर्छ ।

३. लागत अनुमानको तयारी र स्वीकृति: (१) सम्बन्धित निकायले यस कार्यविधि बमोजिम खरिद गर्नु पर्दा लागत अनुमान तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निर्माण कार्य बाहेक एक लाख रुपैयाँसम्मको अन्य खरिद गर्दा लागत अनुमान तयार गर्नु पर्ने छैन ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम निर्माण कार्य, मालसमान वा अन्य सेवाको खरिदको लागि तयार भएको लागत अनुमान देहायको अधिकारीबाट स्वीकृत हुनु पर्नेछः-

- * (क) एक करोड रुपैयाँ सम्मको लागत अनुमान राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखबाट
- * (ख) पाँच करोड रुपैयाँसम्मको लागत अनुमान राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखबाट,
- * (ग) दश करोड रुपैयाँसम्मको लागत अनुमान राजपत्रांकित प्रथम श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखबाट,
- (घ) दश करोड रुपैया भन्दा बढीको रकमको लागत अनुमान *विभागीय प्रमुखबाट ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम परामर्श सेवा खरिदको लागि तयार भएको लागत अनुमान देहायको अधिकारीबाट स्वीकृत हुनु पर्नेछः-

- * (क) दश लाख रुपैयाँसम्मको लागत अनुमान राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखबाट,
- * (ख) पच्चीस लाख रुपैयाँसम्मको लागत अनुमान राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखबाट,
- * (ग) पचास लाख रुपैयाँसम्मको लागत अनुमान राजपत्रांकित प्रथम श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखबाट,
- * (घ) पचास लाख रुपैयाँभन्दा बढीको लागत अनुमान *विभागीय प्रमुखबाट ।

* दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

४. खरिद योजना तयार गर्नु पर्ने: (१) सम्बन्धित निकायले वार्षिक पचास लाख रुपैयाँ भन्दा बढी रकमको खरिद गर्नु पर्ने भएमा खरिद योजना तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि एक वर्षभन्दा बढी अवधिसम्म सञ्चालन हुने आयोजनाको लागि खरिद गर्दा जतिसुकै रकमको भए पनि खरिद गुरु योजना तयार गर्नु पर्नेछ ।

५. स्थायी लेखा नम्बर र मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका सँग खरिद गर्नु पर्ने: (१) सम्बन्धित निकायले खरिद गर्दा आन्तरिक राजस्व कार्यालयबाट स्थायी लेखा नम्बर र मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका व्यक्ति, फर्म, संस्था वा कम्पनीबाट खरिद गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा मूल्य अभिवृद्धि कर दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त नगरेका व्यक्ति, फर्म, संस्था वा कम्पनीबाट खरिद गर्न सकिनेछ:-

- (क) पच्चीस हजार रुपैयाँभन्दा कम रकमको मालसामान खरिद गर्दा वा निर्माण कार्य गराउँदा,
- (ख) मूल्य अभिवृद्धि कर नलाग्ने मालसामान, परामर्श सेवा वा अन्य सेवा खरिद गर्दा,
- (ग) घर भाडामा लिनु पर्दा, वा
- (घ) उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायलाई सहभागी गराई निर्माण कार्य गराउनु पर्दा ।

६. बोलपत्रको माध्यमद्वारा खरिद गर्नु पर्ने: सम्बन्धित निकायले पच्चीस लाख रुपैयाँभन्दा बढी लागत अनुमान भएको माल सामान, परामर्श सेवा वा पचास लाख रुपैयाँभन्दा बढी लागत अनुमान भएको निर्माण कार्य बोलपत्रको माध्यमद्वारा खरिद गर्नु पर्नेछ ।

७. बोलपत्र स्वीकृत गर्ने अधिकारी: दफा ६ बमोजिम बोलपत्रको माध्यमद्वारा खरिद गर्नु पर्दा देहायको रकमको बोलपत्र स्वीकृत गर्ने अधिकार देहायका अधिकारीलाई हुनेछ:-

- (क) तीन करोड रुपैयाँसम्मको राजपत्रांकित तृतीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुख,
- (ख) सात करोड रुपैयाँसम्मको राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुख,
- (ग) पन्ध्र करोड रुपैयाँसम्मको राजपत्रांकित प्रथम श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुख,
- (घ) पन्ध्र करोड रुपैयाँभन्दा बढीको विभागीय प्रमुखबाट ।

८. बोलपत्र आव्हानको सूचना: (१) सम्बन्धित निकायले राष्ट्रियस्तरको बोलपत्र वा पूर्व योग्यता निर्धारणको प्रस्ताव आव्हानको सूचना राष्ट्रियस्तरको दैनिक समाचारपत्रमा र अन्तर्राष्ट्रियस्तरको बोलपत्र वा पूर्व योग्यता निर्धारणको प्रस्तावको हकमा अन्तर्राष्ट्रिय सञ्चार माध्यममा समेत प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचना प्रकाशन गर्दा राष्ट्रियस्तरको बोलपत्र वा पूर्व योग्यता निर्धारणको प्रस्ताव आव्हानको सूचनाको हकमा कम्तीमा पन्ध्रदिन र अन्तर्राष्ट्रियस्तरको बोलपत्र वा पूर्व योग्यता निर्धारणको प्रस्ताव आव्हानको सूचनाको हकमा कम्तीमा तीस दिनको अवधि दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको अवधि भित्र कुनै पनि बोलपत्र वा प्रस्ताव प्राप्त हुन नआएमा सम्बन्धित निकायले राष्ट्रियस्तरको बोलपत्र वा प्रस्तावको हकमा सात दिनको र अन्तर्राष्ट्रियस्तरको बोलपत्र वा प्रस्तावको हकमा पन्ध्र दिनको अवधि दिई दोस्रो पटक सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको अवधि भित्र समेत कुनै बोलपत्र वा प्रस्ताव प्राप्त नभएमा बोलपत्र स्वीकृत गर्न अधिकारीले उचित समय दिई पुनःबोलपत्र आव्हान गर्न सक्नेछ ।

९. सिलबन्दी दरभाउ पत्र सम्बन्धी व्यवस्था: (१) सम्बन्धित निकायले पच्चीस लाख रुपैयाँसम्म लागत अनुमान भएको मालसामान, परामर्श सेवा वा पचास लाखसम्म लागत अनुमान भएको निर्माण कार्य सिलबन्दी दरभाउपत्र आह्वान गरी खरिद गर्न सक्नेछ ।

*पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खरिद गर्दा राष्ट्रियस्तरको समाचारपत्रमा कम्तीमा सात दिनको अवधि दिई सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

१०. कार्य सम्पादन जमानत: बोलपत्रदाताले लागत अनुमान भन्दा पन्ध्र प्रतिशतसम्म कम अंक कबुल गरेमा कबुल अंकको पाँच प्रतिशत र लागत अनुमानको पन्ध्र प्रतिशत भन्दा बढी घटेर कबुल गरेको अवस्थामा पन्ध्र प्रतिशत भन्दा जति रकमले घटी कबुल गरेको छ सोको पचास प्रतिशतले हुन आउने रकम कबुल अंकको पाँच प्रतिशतमा थप गरी कार्य सम्पादन जमानत राख्नु पर्नेछ ।

११. खुल्ला रूपमा आशयपत्र माग गरी संक्षिप्त सूची तयार गर्नु पर्ने: (१) सम्बन्धित निकायले देहायको रकमको परामर्श सेवा खरिद गर्नु परेमा इच्छुक व्यक्ति, फर्म, संस्था वा कम्पनीबाट सो सम्बन्धी आशयपत्र माग गरी संक्षिप्त सूची तयार गर्न आवश्यक विवरण खुलाई देहाय बमोजिमको समयावधि दिई राष्ट्रियस्तरको समाचारपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ:-

(क) पाँच लाख रुपैयाँभन्दा बढी पचास लाख रुपैयाँसम्मको परामर्श सेवाको हकमा कम्तीमा सात दिन,

(ख) पचास लाख रुपैयाँभन्दा बढी *दश करोड रुपैयाँसम्मको परामर्श सेवाको हकमा कम्तीमा पन्ध्र दिन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि *दश करोड रुपैयाँ भन्दा बढीको परामर्श सेवा खरिद गर्दा कम्तीमा तीस दिनको अवधि दिइ अन्तर्राष्ट्रियस्तरको आशयपत्र माग गरी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रियस्तरको समाचार माध्यमबाट समेत सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

*१२. प्रस्ताव माग गर्ने: दफा ११ बमोजिम संक्षिप्त सूची तयार भए पछि सम्बन्धित निकायले त्यस्तो संक्षिप्त सूचीमा परेका आशयपत्र दातालाई प्रस्ताव सम्बन्धी कागजात र विवरण पठाई कम्तीमा पन्ध्र दिनको समयावधि दिइ निजहरुबाट प्रस्ताव माग गर्नु पर्नेछ ।

१३. सोभ्रै खरिद: (१) सम्बन्धित निकायले देहायको रकमको सीमा नबढ्ने गरी सोभ्रै खरिद गर्न सक्नेछः-

- (क) बीस लाख रुपैयाँसम्मको निर्माण कार्य,
- (ख) सात लाख रुपैयाँसम्मको मालसामान,
- (ग) पाँच लाख रुपैयाँसम्मको परामर्श सेवा वा अन्य सेवा ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्वीकृत लागत अनुमानभित्र परेको खरिद सम्बन्धी कार्य टुक्रा टुक्रा पारी खरिद गर्न पाइनेछैन ।

***१४. उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायबाट निर्माण गराउन सकिने:** (१)

यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि दुई करोड रुपैयाँसम्म लागत अनुमान भएको सामुदायिक विद्यालय, सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्थानीय प्रहरी चौकी, गाउँपालिका वा नगरपालिकाको भवन जस्ता सार्वजनिक महत्वका स्थानीय पूर्वाधारको निर्माण गर्दा उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायबाट गराउन सकिनेछ ।

तर भूकम्पबाट क्षति पुगेका राष्ट्रिय महत्वका पुरातात्विक सम्पदाहरुको जीर्णोद्धार तथा पुनर्निर्माण गर्नका लागि सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाको सिफारिशको आधारमा कार्यकारी समितिको निर्णय बमोजिम दश करोड रुपैयाँसम्मको लागत अनुमान भएको आयोजना समेत गाउँपालिका वा नगरपालिकामा गठित उपभोक्ता समिति मार्फत गराउन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समिति वा लाभग्राही समुदायबाट निर्माण कार्य गराउँदा त्यस्तो कार्यको सार्वजनिक लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

१५. भेरिएसन आदेश: (१) खरिद सम्भौता बमोजिमको कार्य शुरु भइसकेपछि खरिद सम्भौता गर्दाका बखत पुर्वानुमान गर्न नसकिएको परिस्थिति सिर्जना भई वा प्राविधिक कारणबाट त्यस्तो कार्यको परिमाणमा थपघट

गर्न वा नयाँ आइटम थप्न वा सट्टा गर्न आवश्यक देखिएमा देहायको अधिकारीले त्यस्तो थपघट तथा नयाँ आइटमको लागत अनुमान तयार गरी देहाय बमोजिम भेरिएसन आदेश जारी गर्न सक्नेछः-

- (क) निर्माण कार्यको ड्रईङ डिजाईन तथा स्पेसिफिकेशन आदि बदल्नु नपर्ने तर कामको परिमाण थपघट हुने अवस्थामा सम्भौता मूल्यको पाँच प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखले,
- (ख) निर्माण कार्यको ड्रईङ डिजाईन तथा स्पेसिफिकेशन आदि बदल्नु पर्ने अवस्था भई वा नभई सम्भौता मूल्यको पन्ध्र प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी राजपत्रांकित प्रथम श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखले,
- (ग) निर्माण कार्यको ड्रईङ डिजाईन तथा स्पेसिफिकेशन आदि बदल्नु पर्ने अवस्था भई वा नभई सम्भौता मूल्यको बीस प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी राजपत्रांकित विशिष्ट श्रेणीको अधिकृतले,
- (घ) मालसामान खरिद र अन्य सेवा खरिदको हकमा सम्भौता मूल्यको पाँच प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखले,
- (ङ) मालसामान खरिद र अन्य सेवा खरिदको हकमा सम्भौता मूल्यको पन्ध्र प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी राजपत्रांकित प्रथम श्रेणीको आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखले,
- (च) मालसामान खरिद र अन्य सेवा खरिदको हकमा सम्भौता मूल्यको बीस प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी राजपत्रांकित विशिष्ट श्रेणीको अधिकृतले,

- (छ) परामर्श सेवा खरिदको हकमा सम्भौता मूल्यको दश प्रतिशत सम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई गरी सम्बन्धित आयोजना प्रमुख वा कार्यालय प्रमुखले र सम्भौता मूल्यको बीस प्रतिशत सम्मको भेरिएसन आदेश प्राविधिक पुष्ट्याई सहित राजपत्राङ्कित विशिष्ट श्रेणीको अधिकृतले ।
- (ज) सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २ को खण्ड (ख) को उपखण्ड (१) बमोजिमको सार्वजनिक निकायले गरेको खरिद सम्भौतामा भेरिएसन आदेश जारी गर्नु पर्दा बिस प्रतिशत भन्दा माथिको निर्माण कार्य, मालसमान, परामर्श सेवा वा अन्य सेवाको भेरिएसन आदेशको हकमा सम्बन्धित विशिष्ट श्रेणीको अधिकृतको अध्यक्षतामा आर्थिक प्रशासन शाखाको प्रमुख, सम्बन्धित विभागीय प्रमुख र अध्यक्षले तोकेको विषयसँग सम्बन्धित एकजना अधिकृत वा विशेषज्ञ रहेको समितिको सिफारिसमा नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद्बाट निर्णय भए बमोजिम ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्राधिकरण आफैले पुनर्निर्माण सम्बन्धी कार्य गरेकोमा खरिद सम्भौता मूल्यको बीस प्रतिशतसम्मको निर्माण कार्य, मालसमान, परामर्श सेवा वा अन्य सेवाको भेरिएसन भए प्राधिकरणको सचिवले, बीस प्रतिशत भन्दा बढी पच्चीस प्रतिशतसम्मको भेरिएसन आदेश भए प्राधिकरणको सचिवको अध्यक्षतामा आर्थिक प्रशासन शाखाको प्रमुख र सचिवले तोकेको एकजना विषयसँग सम्बन्धित अधिकृत वा विशेषज्ञ रहेको समितिको सिफारिसमा कार्यकारी समितिले र पच्चीस प्रतिशत भन्दा माथिको निर्माण कार्य, मालसमान, परामर्श सेवा वा अन्य सेवाको भेरिएसन आदेश कार्यकारी समितिको सिफारिसमा नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद्ले जारी गर्न सक्नेछ ।

१६. एक तह माथिको अधिकारीबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने: (१) दफा ३ बमोजिमको लागत अनुमान, दफा ७ बमोजिमको बोलपत्र र दफा १५

बमोजिमको भेरिएसन आदेश सम्बन्धित निकायको प्रमुख आफैले स्वीकृत गर्न नमिल्ने भएमा एक तह माथिको अधिकारीबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि राजपत्राङ्कित विशिष्ट श्रेणीको अधिकृतले आफ्नो कार्यालयको लागि गरिने खरिदको हकमा जतिसुकै रकमको लागत अनुमान वा बोलपत्र भए पनि स्वीकृत गर्न सक्नेछ ।

१७. खरिद सम्झौता सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) खरिद सम्झौता गर्ने आपूर्तिकर्ता, निर्माण व्यवसायी, सेवा प्रदायक वा परामर्शदाताले सम्बन्धित निकायलाई पूर्व जानकारी नदिई खरिद सम्झौता अन्त्य गर्न सक्ने छैन ।

(२) खरिद सम्झौता गर्नेले सम्झौता बमोजिमको काम शुरु नगरेमा, काम शुरु गरी वीचैमा छोडेमा वा सम्झौता बमोजिम कामको प्रगति नगरेमा सार्वजनिक निकायले त्यस्तो सम्झौता जुनसुकै बखत अन्त्य गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम खरिद सम्झौता अन्त्य भएमा त्यस्तो काम बापत राखिएको कार्यसम्पादन जमानतको रकम जफत हुनेछ । सम्झौता बमोजिम बाँकी रहेको कार्य गर्न आवश्यक पर्ने रकम त्यसरी सम्झौता बमोजिम काम नगर्ने बोलपत्र दाताबाट सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गरिनेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम सम्झौता अन्त्य भएमा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो सम्झौता बमोजिम बाँकी रहेको कार्य पूरा गर्न पन्द्र दिनको म्याद दिई पूर्व बोलपत्रदाताहरू मध्येबाट आर्थिक प्रस्ताव माग गरी सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको आर्थिक प्रस्ताव माग गर्नु अघि सम्बन्धित अधिकृतले एक तह माथिको अधिकारीबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (४) बमोजिमको आर्थिक प्रस्ताव निर्माण कार्यको लागि माग गरिएको खुल्ला बोलपत्रको माध्यमबाट भएको सम्झौताको हकमा मात्र लागू हुनेछ ।

(७) उपदफा (४) बमोजिम आर्थिक प्रस्ताव माग गरी सम्झौता हुन नसकेमा यस कार्यविधि बमोजिमको खरिद प्रक्रिया अवलम्बन गरी पुनः खरिद कारवाही प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ ।

१८. विद्युतीय माध्यमको प्रयोग: (१) सम्बन्धित निकायले विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरी खरिद कार्य गर्न सक्नेछ ।

(२) सम्बन्धित निकायले सोभै खरिद गर्दा बाहेक अन्य खरिद विधि अवलम्बन गरी खरिद गर्नु परेमा खरिद गर्ने निकाय र सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयको वेबसाइटमा खरिद सम्बन्धी सूचना राख्नु पर्नेछ ।

१९. खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरामा यसै कार्यविधि बमोजिम र यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका विषयहरूको हकमा खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

भूकम्पबाट प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७३

नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत मिति :

२०७३/०९/१४

संशोधन

१. भूकम्पबाट प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण
(पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७४ २०७९/०९/२९
२. भूकम्पबाट प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण
(दोस्रो संशोधन) कार्यविधि, २०७५ २०७५/१०/२९

सम्बन्धित २०७२ साल वैशाख १२ गतेको विनाशकारी भूकम्प र तत्पश्चात्का परकम्पहरूबाट क्षतिग्रस्त निजी आवास पुनर्निर्माण एवं प्रवलीकरणका लागि प्रदान गरिने अनुदानलाई सरल एवं व्यवस्थित बनाउन र पुनर्निर्माण एवं प्रवलीकरणका मापदण्ड तथा प्रकृया निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपाल सरकारले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ: (१) यो कार्यविधिको नाम “भूकम्पबाट प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण कार्यविधि, २०७३” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषद्द्वारा ताकिएको बमोजिमका भूकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा लागु हुनेछ ।

(३) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) “आयोजना सञ्चालन कार्यविधि” भन्नाले भूकम्पबाट प्रभावित निजी आवास पुनर्निर्माण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि तयार भएको कार्यविधि सम्झनु पर्छ ।

- (ख) “आवास इकाई” भन्नाले स्वीकृत मापदण्ड, नक्शा एवं डिजाइन अनुसारको प्रविधि अवलम्बन गरी निर्माण गरिएका आवासीय घर सम्भन्नु पर्छ ।
- * (ग) “केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई” भन्नाले प्राधिकरण वा पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापनाको कार्यको लागि प्राधिकरण अर्न्तगत स्थापना भएको केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई सम्भन्नु पर्छ ।
- * (घ) “जिल्ला आयोजना कार्यान्वयन इकाई” भन्नाले प्राधिकरण वा पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई अर्न्तगतका जिल्लास्थित आयोजना कार्यान्वयन इकाईलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “प्राधिकरण” भन्नाले भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माण सम्बन्धी ऐन, २०७२ अनुसार गठित राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “प्रबलीकरण” भन्नाले भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाहरूमा भएको क्षतिको ग्रेड २ को प्राविधिक समाधान (मेजर रिपेयर) र क्षतिको ग्रेड ३ को प्राविधिक समाधान (माइनर रिपेयर) गर्नुपर्ने भनी प्राविधिकद्वारा यकिन भएको मर्मत संभार सम्बन्धी कामलाई सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले भूकम्पबाट प्रभावित आवास पुनर्निर्माण लगत संकलन कार्यक्रमको लगत संकलन प्रश्नावलीमा उल्लेख भएको ग्रेड र प्राविधिक समाधान समेतलाई जनाउनेछ ।
- (छ) “लाभग्राही” भन्नाले दफा ३ बमोजिम छनौट भएका व्यक्ति वा परिवार सम्भन्नु पर्छ ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ज) “विभाग” भन्नाले पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना कार्यको लागि प्राधिकरणद्वारा तोकिएका सम्बद्ध मन्त्रालयका सम्बन्धित विभागहरू सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला समन्वय समितिलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “हकवाला” भन्नाले पैतृक सम्पत्तिमा अंश हक पाउने व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

३. लाभग्राहीको पहिचान: (१) लाभग्राहीको पहिचान देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- ♦(क) केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट सम्वत् २०७२ साल बैशाख १२ को विनाशकारी भूकम्प र त्यसपछिका परकम्पहरूबाट क्षतिग्रस्त भएका निजी आवास पुनर्निर्माण एवं प्रवलीकरणका लागि गरिएको लगत संकलन कार्यक्रम अर्न्तगत संकलित तथ्याङ्क र अनुसूची-१ बमोजिमको विश्लेषण, पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी गुनासो व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७३ र जोखिमयुक्त बस्ती स्थान्तरण तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३ बमोजिम यकिन भई कार्यकारी समितिले निर्णय गरेको क्षतिग्रस्त निजी घरका घरधनी,
- (ख) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त भएको घर बाहेक सोही स्थान वा अन्यत्र बसोबास योग्य अर्को घर नभएको व्यक्ति वा परिवार ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको लाभग्राहीसँग नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि, जग्गाधनी दर्ताप्रमाण पूर्जाको प्रतिलिपि वा अनुसूची-१ को बुँदा नम्बर १२ बमोजिमको सर्जमिन मुचुल्का र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट भूकम्प प्रभावित आवास पुनर्निर्माण लगत संकलन कार्यक्रम अर्न्तगत तथ्याङ्क संकलनको क्रममा दिइएको निस्सा कागज हुनु पर्नेछ ।

- ♦४. भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधिको प्रयोग: (१) प्राधिकरणले सम्बद्ध विभाग लगायतका निकायहरूसँगको समन्वय र प्राविधिक सहयोगमा राष्ट्रिय भवन

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

संहिता समेतको आधारमा भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि तयार पारी स्वीकृत गर्नेछ । कुनै निकाय वा संस्थाले पुनर्निर्माण एवं प्रबलीकरणको प्रयोजनका लागि भूकम्प प्रतिरोधी आवासको डिजाइन वा निर्माण गर्दा स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

♦(२) पुनर्निर्माण गर्न अनुदान पाउने लाभग्राहीले उपदफा (१) बमोजिम स्वीकृत प्रविधि अपनाई निजी आवास पुनर्निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

(३) लाभग्राहीले निजी आवास पुनर्निर्माण गर्दा प्रचलित भवन संहिताको प्रयोग र पालना गर्नुपर्नेछ ।

♦(४) प्राधिकरणले भूकम्प प्रतिरोधी निजी आवासहरूको प्राविधिक मापदण्ड तर्जुमा गर्नका लागि प्राधिकरणले तोकेको अधिकारीको संयोजकत्वमा *संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, सहरी विकास मन्त्रालय तथा सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, इन्जिनियरिङ्ग अध्ययन संस्थानका सम्बन्धित विषयका विज्ञ प्रतिनिधि तथा प्राधिकरणले आवश्यक ठानेका अन्य विज्ञहरू सहितको एक भूकम्प प्रतिरोधी निजी आवास अनुदान मापदण्ड निर्धारण समिति गठन गर्नेछ ।

♦(५) सम्बद्ध आयोजना कार्यान्वयन इकाईले लाभग्राहीहरूलाई प्राधिकरणद्वारा स्वीकृत भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि सहितका न्यूनतम मापदण्ड उपलब्ध गराउने छ । लाभग्राहीले चाहेमा नमूना आवासको नक्सा रोज्न वा भूकम्प प्रतिरोधात्मक प्रविधि अनुसार अन्य डिजाइनहरूको घर बनाउन सक्नेछ ।

♦(६) लाभग्राहीले घरनिर्माण वा प्रबलीकरण गर्दा अनिवार्य रूपमा भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अनुशरण गर्ने गरी र प्राधिकरणले तोके बमोजिम गुणस्तर कायम गर्ने गरी सम्भौता गर्नु पर्नेछ ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

१(७)

♦(८) प्राधिकरण वा प्राधिकरणबाट तोकिएका संस्था, निकाय वा प्राविधिकले प्राधिकरणबाट तोकिएको ढाँचामा निरीक्षण र प्रमाणीकरण गर्नेछ। सो बमोजिम कार्य भए नभएको सम्बन्धमा प्राधिकरणले आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्नेछ।

५. अनुदान सम्भौता र वित्तीय प्रबन्ध: ♦(९) शर्त सहितको अनुदान सम्भौता पत्रको आधारमा प्राधिकरणले तोकेको निकाय वा स्थानीय तहबाट प्रक्रिया पूरा भएपछि लाभग्राहीलाई अनुदान रकम वितरण गरिनेछ।

(क) प्राधिकरणले *केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई (अनुदान व्यवस्थापन तथा स्थानीय पूर्वाधार) मार्फत् सम्बद्ध जिल्ला आयोजना कार्यान्वयन इकाईलाई आवश्यकता अनुसार अनुदानको रकम निकाशा गर्नेछ।

(ख) सम्बद्ध जिल्ला आयोजना कार्यान्वयन इकाईले लाभग्राहीहरूको सूची सम्बन्धित बैंक तथा स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउनेछ। सम्बन्धित स्थानीय तहले सूचीकृत लाभग्राहीसँग अनुदान सम्भौता गर्नेछ। सोही आधारमा सम्बन्धित बैंकले सम्बन्धित लाभग्राहीको खातामा रकमा उपलब्ध गराउनेछ।

♦(ग) लाभग्राहीलाई अनुदान उपलब्ध गराउँदा अनुसूची-१ को विश्लेषण समेतबाट आवास पुनर्निर्माण गर्नुपर्ने लाभग्राहीमा परेका घरधनीको हकमा प्राधिकरणले तोकेको प्रक्रिया अनुसार लाभग्राही पहिचान गरी प्राधिकरणले तोके बमोजिम सम्भौता गरी पहिलो किस्ता बापत पचास हजार रुपैयाँ, दोस्रो किस्ता बापत एक लाख पचासहजार रुपैयाँ र अन्तिम किस्ता बापत शौचालय वा वैकल्पिक उर्जा समेत एक लाख सहित जम्मा

१ पहिलो संशोधनद्वारा खारेज।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित।

तीन लाख रुपैयाँ अनुदान उपलब्ध गराइने छ । अनुसूची-१ को विश्लेषणबाट प्रवलीकरण वर्गमा पर्ने लाभग्राही घरधनीका हकमा प्राधिकरणले तोकेको प्रक्रिया अनुसार प्राधिकरणले तोकेबमोजिम सम्भौता गरी प्रवलीकरणका लागि पहिलो किस्ता बापत पचास हजार रुपैयाँ र अन्तिम किस्ता बापत पचास हजार रुपैयाँ अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

- (घ) कुनै लाभग्राहीले तीन लाख रुपैयाँ अनुदान रकम भन्दाबढी लागतको निजी आवास पुनर्निर्माण गरेमा वा एक लाख रुपैयाँ भन्दा बढी रकम खर्च गरी निजी आवास प्रवलीकरण गरेमा निजले पाएको अनुदान रकम भन्दा जति बढी रकमखर्च गरेपनि त्यसरी बढी खर्च गरेको रकम लाभग्राही स्वयंले बेहोर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) निजी आवास पुनर्निर्माण एवं प्रवलीकरणका लागि उपलब्ध गराइएको अनुदान रकम भन्दा बढी रकम खर्च गरी निजी आवास पुनर्निर्माण प्रवलीकरण वा मर्मत संभार गर्न चाहने लाभग्राहीले *नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको प्रचलित कार्यविधि बमोजिम बैंक मार्फत कर्जा प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।
- (च) खण्ड (ङ) अनुसार कर्जा लिन नचाहने भूकम्पपीडित परिवारले बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिन चाहेमा नेपाल राष्ट्र बैङ्कले तर्जुमा गरेको कार्यविधिको आधारमा नेपाल सरकारले निर्णय गरे अनुसारको रकम सहूलियत ब्याज दरमा भूकम्पपीडित विशेष आवास कर्जा स्वरूप प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- * (छ) दफा ५ को उपदफा (१) को खण्ड (ड) अनुसार कर्जा प्राप्त गर्न दफा ४ को उपदफा (२) र (३) बमोजिम निजी आवास पुनर्निर्माण गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।
- (ज) लाभग्राहीले सरकारबाट उपलब्ध हुने सहायताको सम्पूर्ण रकम निजी आवास निर्माणको कार्यमा मात्र खर्च गर्नु पर्नेछ ।
- ♦ (झ) सम्झौतापत्र तथा खर्च विवरण सम्बन्धी अभिलेख सम्बन्धित आयोजना कार्यान्वयन इकाईहरूले राख्नु पर्नेछ र सोको अभिलेख सम्बन्धित स्थानीय तह, सम्बद्ध केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई तथा प्राधिकरणमा आवधिक रूपमा पठाउनु पर्नेछ ।

३(ञ)

♦ (२) स्वदेशी वा विदेशी साभेदार संस्थाको सहयोगमा निजी आवास पुनर्निर्माण एवं प्रवलीकरण गर्न अनुदान पाएको लाभग्राहीलाई यस कार्यविधि बमोजिम आवास अनुदान उपलब्ध गराइने छैन । तर निजी आवास पुनर्निर्माण गर्नको लागि प्राधिकरणबाट पहिलो किस्ता अनुदान दिएका लाभग्राहीलाई कुनै साभेदार संस्थाले प्राधिकरणको अनुमतिमा निश्चित मापदण्ड र प्रक्रिया पूरा गरी बाँकी किस्ता दिई निजी आवास पुनर्निर्माण वा प्रवलीकरण गर्न सक्नेछन् । यसरी अनुदान पाएका लाभग्राहीहरूले उपदफा (१) को खण्ड (ड) वा (च) बमोजिमको कर्जा लिन यस उपदफाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन । तर निजी आवास भवन नै प्राप्त गरेका लाभग्राहीले यो सुविधा प्राप्त गर्ने छैनन् ।

(३) कुनै लाभग्राहीको एकभन्दा बढी आवास भवन क्षति भएको रहेछ भने त्यस्ता लाभग्राहीले यस कार्यविधिको अधीनमा रही एउटा मात्र आवासको पुनर्निर्माण गर्न अनुदान पाउनेछ । प्रवलीकरण गर्नुपर्ने निजी

* दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

३ पहिलो संशोधनद्वारा खारेज ।

आवासको हकमा एउटा मात्र निजी आवास प्रवलीकरण गर्न अनुदान दिइनेछ ।

(४) नेपाल सरकारले सञ्चालन गरेको कुनै आयोजना कार्यान्वयनका लागि जग्गा अधिग्रहण गर्न कारबाही चलाएको स्थान वा प्रस्तावित आयोजनाको क्षेत्र भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा पर्ने रहेछ भने त्यस्तो क्षेत्रका लाभग्राहीलाई अनुसूची-१ मा व्यवस्था भए अनुसार अस्थायी आवास निर्माण गर्न अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

६. निर्माण सामग्री उपलब्ध गराउन सहयोग गर्ने: * (१) निजी आवासका लागि आवश्यक पर्ने जस्तापाता, सिमेन्ट, हुक, कब्जा, काठ जस्ता निर्माण सामग्रीहरू स्थानीय बजारमा यथेष्ट मात्रामा उपलब्ध गराउन, गुणस्तर कायम गर्न गराउन तथा सोको नियमन गर्न गराउन सम्बन्धित जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारीको संयोजकत्वमा प्राधिकरणले तोकेका निकायहरू, सम्बद्ध जिल्ला तहका कार्यान्वयन इकाईहरू, स्थानीय तहका निकायहरू, जिल्ला वन कार्यालय, उद्योग वाणिज्य संघ, निर्माण व्यवसायी संघको प्रतिनिधित्व रहने गरी निर्माण सामग्री आपूर्ति व्यवस्थापन तथा सहजीकरण समिति गठन गरिनेछ । उक्त समितिले बैठक सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि आफैँ तय गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्माण सामग्रीहरूको गुणस्तर र आपूर्ति व्यवस्थापन सम्बन्धमा राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको *जिल्ला आयोजना कार्यान्वयन इकाई (अनुदान व्यवस्थापन तथा स्थानीय पूर्वाधार) ले आवश्यक अनुगमन गर्नेछ ।

१७.

८. सीप विकास एवं दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम सञ्चालन: निजी आवास पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति उत्पादनका लागि सीप विकास

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

११ पहिलो संशोधनद्वारा खारेज ।

एवं दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धी विविध तालिमहरू जिल्ला तथा स्थानीय स्तरमा सञ्चालन गरिने छन् ।

९. **निर्देशन दिन सक्ने:** यस कार्यविधि बमोजिमको काम कारबाहीका सन्दर्भमा प्राधिकरणले केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाईहरूलाई निर्देशन दिन सक्नेछ । त्यस्तो निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।
१०. **कारबाही हुने:** यस कार्यक्रमबाट लाभान्वित हुने गलत मनसायले भ्रष्टा विवरण पेश गरेमा वा यस्तो व्यहोरा सिफारिश गरेको पाइएमा निजसँग निजी आवास अनुदान सम्झौता भइसकेको रहेछ भने त्यस्तो सम्झौता रद्द गरी त्यस्ता व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गरिनेछ ।
११. **स्वदेशी वा विदेशी संघ संस्थाबाट गरिने सहायता सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) कुनै स्वदेशी वा विदेशी संघ संस्था वा व्यक्तिले लाभग्राहीलाई निजी आवास भवन पुनर्निर्माण एवं प्रबलीकरणका लागि अनुदान वितरण गर्दा यसै कार्यविधि बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(२) कुनै स्वदेशी वा विदेशी संघ संस्था वा व्यक्तिले निजी आवास निर्माण गर्न वा बस्ती विकास गर्न वा त्यस्तो कामको लागि अन्य प्राविधिक सहयोग गर्दा प्राधिकरणको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(३) यो कार्यविधि प्रारम्भ हुनु अघि कुनै स्वदेशी वा विदेशी संघ संस्था वा व्यक्तिले निजी आवास पुनर्निर्माण गर्न दुई लाख रुपैयाँ अनुदान रकम दिने गरी प्राधिकरणसँग त्रिपक्षीय सम्झौता गरी लाभग्राहीलाई सो रकम दिइसकेको र यस कार्यविधि बमोजिम तीन लाख रुपैयाँ उपलब्ध गराउन नसक्ने अवस्थामा त्यस्ता लाभग्राहीलाई नपुग हुन आउने रकम यसै कार्यविधि बमोजिम अनुदान स्वरूप उपलब्ध गराइनेछ ।

३(४)

३ पहिलो संशोधनद्वारा खारेज ।

*११क. अनुसूचीमा हेरफेर तथा संशोधन गर्न सक्ने: प्राधिकरणले यस कार्यविधिका अनुसूचीहरूमा आवश्यकता अनुसार हेरफेर तथा संशोधन गर्न सक्नेछ ।

१२. खारेजी र बचाउ: (१) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त भएका निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२ खारेज गरिएको छ ।

(२) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त भएका निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान वितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२ बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

द्रष्टव्य: पहिलो संशोधनद्वारा रुपान्तर गरिएका शब्दहरू:

“स्थानीय निकाय” को सट्टा “स्थानीय तह” ।

“केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट गरिएको सर्वेक्षण” को सट्टा “प्राधिकरणबाट गरिएको सर्वेक्षण” ।

“गाउँ विकास समिति” को सट्टा “गाउँपालिका” ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुसूची- १

दफा ३ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित

भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त निजी आवास पुनर्निर्माण एवं प्रबलीकरण

अनुदानका लागि लाभग्राही छनौट मापदण्ड

सम्बत् २०७२ वैशाख १२ गतेको विनाशकारी भूकम्प तथा त्यसपछिका परकम्पहरूबाट क्षतिग्रस्त निजी आवास भवनहरूको पुनर्निर्माण एवं प्रबलीकरणका लागि अनुदान प्राप्त गर्ने लाभग्राहीहरूको पहिचान देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- ♦(१) प्राधिकरणबाट सञ्चालित भूकम्प प्रभावित आवास पुनर्निर्माण लगत संकलन कार्यक्रम अन्तर्गत संकलन गरिएको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा क्षतिको स्तर (ग्रेड) तीन (मेजर रिपेयर), चार वा पाँचमा सूचीकृत हुनुको साथै प्राविधिक समाधान (मेजर रिपेयर वा पुनर्निर्माण) गर्नु पर्ने वर्गका घरधनीहरू र पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी गुनासो व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७३ र जोखिमयुक्त बस्ती स्थानन्तरण तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३ बमोजिम प्राधिकरणले तोकेको प्रक्रिया अनुसार तीन लाख रुपैयाँसम्म अनुदान उपलब्ध गराइनेछ । त्यस्तै गरी उक्त कार्यक्रम अन्तर्गत संकलन गरिएको तथ्याङ्कमा क्षतिको स्तर (ग्रेड) २ (साथै प्राविधिक समाधान-मेजर रिपेयर गर्नुपर्ने भएको) र क्षतिको स्तर (ग्रेड) ३ (साथै प्राविधिक समाधान-माइनर रिपेयर गर्नुपर्ने वर्गका) घरधनीहरूलाई प्राधिकरणले तोकेको प्रक्रिया अनुसार एक लाख रुपैयाँ अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

जोखिमयुक्त बस्तीबाट अन्यत्र सार्नुपर्ने भनी किटान भएका घरधनीहरू मध्ये कुनै घरधनीले आफ्नो इच्छा अनुसार सोही जिल्ला वा सीमाना जोडिएको प्रभावित जिल्लाको सुरक्षित स्थानमा बसोबास गर्न चाहेमा उक्त ठाउँमा घर निर्माण गर्न चाँहिने जग्गा व्यवस्था गर्नको लागि

♦पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुदान स्वरूप प्राधिकरणले तोके बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी दुई लाख रुपैया एकमुष्ठ उपलब्ध गराइनेछ ।

(२) बुँदा नम्बर (१) मा समावेश भएका घरधनीहरू मध्ये निम्न अवस्थामा निम्नानुसार अनुदान सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

(क) २०७२ साल वैशाख १२ गते अगावै सम्बन्धित जिल्ला मालपोत कार्यालयमा अंशबण्डा पास गरेका घरपरिवारलाई छुट्टै घरपरिवारमा गणना गरी अनुदान रकम उपलब्ध गराइने छ ।

(ख) एकाघरपरिवारको सदस्यको नाममा घरजग्गा भएको, तर घरजग्गाको स्वामित्व भएको परिवारको सदस्य विदेशमा भएको अवस्थामा घरबनाउनका लागि एकाघरपरिवारको नाता प्रमाणित भएका हकवाला व्यक्तिलाई तोकिए बमोजिमको अनुदान रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

(ग) कुनै ठाउँमा जग्गा नापी नै नभएको, तर बस्ती बसेको अवस्थामा त्यस्ता बस्तीका घरहरूलाई अनुदान रकम उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा त्यस्तो बसोबास भएको जग्गा व्यक्तिगत भए नापी गरी गराई सम्बन्धित व्यक्तिको नाममा नियमानुसार जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा प्राप्त गरेपछि वा सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिश र सर्जमिन मुचुल्काको आधारमा तोकिए बमोजिमको अनुदान रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

* (घ) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त आवास भएकै स्थानमा वा जिल्ला भित्र कै अन्य उपयुक्त हुने स्थानमा वा क्षतिग्रस्त घर भएको जिल्लासँग जोडिएको भूकम्प प्रभावित छिमेकी जिल्लाको वडामा रहेको आफ्नो जग्गामा निजी आवास पुनर्निर्माण गर्ने भएमा अनुदान रकम उपलब्ध गराइने छ ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

भूकम्प प्रभावित जिल्लाका जोखिमयुक्त स्थानमा जग्गा भएको वा जग्गा नै नभएको कारणले स्थानान्तरण हुनुपर्ने लाभग्राहीहरूको हकमा सम्झौता गरिसकेको भए तापनि सिमाना जोडिएको भूकम्प प्रभावित छिमेकी जिल्लाको सिमावर्ती वडाहरूमा वा भूकम्प प्रभावित अन्य जिल्लामा बसोबास योग्य आफ्नै जग्गा भएको लाभग्राहीलाई त्यस्तो जग्गामा घर पुनर्निर्माणका लागि अनुदान उपलब्ध गराउन बाधा पर्ने छैन ।

(ड) जग्गाधनीको मृत्यु भई हकवालाहरूमा नामसारी हुन बाँकी भएको अवस्थामा मृतकको हकवालाले मृत्यु दर्ता प्रमाणपत्र सहित निवेदन दिएमा सबै हकवालाहरूको संयुक्त वा निजहरूको मञ्जुरीमा हकवालामध्ये एक जनाको नाममा मात्र अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

♦(च) प्राधिकरणबाट संकलन गरिएको तथ्याङ्कमा समावेश भएका तर अनुदान सम्झौता हुनु अगावै घरधनी स्वयंले घर निर्माण कार्य प्रारम्भ गरिसकेका घरधनी लाभग्राहीको हकमा निर्मित वा निर्माणाधीन घर प्राधिकरणले तोकेको संस्था, निकाय वा प्राविधिकहरूले चेकजाँच गर्दा भूकम्प प्रतिरोधी भएमा तोकिए बमोजिम अभिलेख राखी अनुदान उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(३) बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको डुवान क्षेत्रमा पर्ने लाभग्राहीहरूका हकमा देहाय अनुसार निजी आवास निर्माण अनुदान उपलब्ध गराइनेछः-

(क) बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको डुवान क्षेत्रभन्दा बाहिर सोही जिल्लामा जग्गा भई स्थायी आवास निर्माण गर्ने भूकम्पपीडितको हकमा जग्गा मुआब्जा बापतको क्षतिपूर्ति नलिएको भए दोहोरो नपर्ने गरी यस कार्यविधि बमोजिम

♦पहिलो सशोधनद्वारा संशोधित ।

डुवान क्षेत्र रहेको स्थानीय तहमा लाभग्राहीको हैसियतमा सम्झौता गरी निजी आवास निर्माण गर्ने गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट अनुदान रकम दिइनेछ ।

- (ख) बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको डुवान क्षेत्रभन्दा बाहिर अन्य जिल्लामा जग्गा भई स्थायी घरबनाउने भूकम्पपीडितहरू मध्ये जग्गा मुआब्जा वापतको क्षतिपूर्ति नलिएको भए दोहोरो नपर्ने गरी *भूकम्प प्रभावित जिल्लाहरू भित्र स्थायी घर बनाउनेहरूको हकमा लाभग्राहीको हैसियतमा निजले घरबनाउन चाहेको जिल्लामा रहेको जग्गाको स्वामित्व यकिन गरी डुवान क्षेत्ररहेको स्थानिय तहले सम्झौता गरी आवास अनुदान दिइने छ । साथै लाभग्राहीले घरबनाउन चाहेको जिल्लाका *जिल्ला समन्वय समिति जिल्ला स्तरीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई र केन्द्रीयस्तर आयोजना कार्यान्वयन इकाईले अन्य भूकम्पपीडितलाई जस्तै यथावत सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको डुवान क्षेत्र भित्रका भूकम्प प्रभावित लाभग्राही मध्ये जग्गा मुआब्जा वापतको क्षतिपूर्ति नलिएको भए दोहोरो नपर्ने गरी माथि खण्ड (क) र (ख) मा उल्लेख भए बाहेकका अन्य जिल्लामा स्थायी घरबनाउने लाभग्राहीलाई डुवान क्षेत्र रहेको स्थानीय तहमा लाभग्राहीको हैसियतमा सम्झौता गरी आवास अनुदान दिने र लाभग्राहीले घर बनाउन चाहेको *भूकम्प प्रभावित जिल्लाहरूको जिल्ला समन्वय समिति र जिल्ला आयोजना कार्यान्वयन इकाईहरूले आ-आफ्नो कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित भूमिका निर्वाह गर्नु पर्नेछ ।

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (घ) डुवान क्षेत्रभित्र भूकम्पपीडितले बनाउने अस्थायी आवासको नमूना *राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको केन्द्रीय आयोजना कार्यान्वयन इकाई γ (भवन) बाट स्वीकृत भए बमोजिम हुनेछ ।
- (४) अस्थायी आवास निर्माणका लागि देहायका आधारमा अनुदान उपलब्ध गराइनेछ:-
- (क) अस्थायी आवास मर्मत संभार गर्न दिइने अनुदान तीन किस्तामा भुक्तानी हुनेछ ।
- (ख) पहिलो किस्ता रु. ५०,०००/- लाभग्राहीसँग सम्झौता भएपछि निजको नाममा रहेको बैंकखाता मार्फत भुक्तानी दिइनेछ ।
- (ग) दोस्रो किस्ता रु. ८०,०००/- जगको काम सकी जमीनको सतहसम्मको निर्माण भएपछि निजको नाममा रहेको बैंक खातामार्फत भुक्तानी दिइनेछ ।
- (घ) तेश्रो किस्ता रु. ७०,०००/- घरको छाना छाएपछि निजको नाममा रहेको बैंक खाता मार्फत भुक्तानी दिइनेछ ।
- (ङ) सम्झौता अगावै निर्माण सम्पन्न भैसकेको अवस्थामा सम्बन्धित प्राविधिकबाट चेकजाँच गर्दा मापदण्ड भित्र रहेको सिफारिश भएमा एकमुष्ट दुई लाख उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (५) स्थायी आवास मर्मत वा प्रवलीकरण अनुदान देहायका आधारमा दिइनेछ:-
- ♦(क) प्राधिकरणबाट गरिएको सर्भेक्षणको आधारमा अनुसूची-१ को दफा १ मा भएको व्यवस्था अनुसार निजी आवास पुनर्निर्माण गर्नका लागि तीन लाख रुपैयाँ अनुदान प्राप्त गर्ने गरी सम्झौता गरेका तर पुनर्निर्माण हुने क्रममा घर भत्काउनु

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

γ दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।

♦पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

नपर्ने भई भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि प्रयोग गरी प्रबलीकरण गरेको अवस्थामा उक्त घरधनी लाभग्राहीलाई प्रबलीकरणको वर्गमा राखी सोही अनुरूप अनुदान सम्भौता परिमार्जन गरी प्रबलीकरण कार्य सम्पन्न गरेको अवस्थामा प्राविधिक जाँचको आधारमा प्राधिकरणले तोकेको प्रक्रिया अनुरूप दोस्रो तथा अन्तिम किस्ता स्वरूप पचास हजार मात्र उपलब्ध गराइनेछ ।

तर कुनै लाभग्राहीले उक्त रकम बाट प्रबलीकरण नगरेमा वा सम्बद्ध प्राविधिकबाट निरीक्षणको क्रममा भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अनुरूप प्रबलीकरण नदेखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ ।

- (ख) प्रबलीकरण गर्न योग्य घरहरू भूकम्प प्रतिरोधी तवरबाट प्रबलीकरण भइसकेको भएमा निरीक्षण गर्ने इन्जिनियरको सिफारिशमा एकमुष्ट एक लाख रुपैयाँ उपलब्ध गराइनेछ ।
- ♦(ग) क्षतिको स्तर (ग्रेड) १ भई प्राविधिक समाधान जुनसुकै भएको र क्षतिको स्तर (ग्रेड) २ को प्राविधिक समाधान- माइनर रिपेर गर्नुपर्ने भनी यकिन भएका घरका घरधनीहरूले यस कार्यविधि बमोजिम प्रबलीकरण गर्न अनुदान पाउने छैनन् ।
- ♦(ङ) माथि बुँदा नं. (५) को खण्ड (क) र (ख) मा उल्लिखित प्रावधान अनुसार निजी आवास प्रबलीकरण गर्नका लागि एकलाख रुपैयाँ अनुदान प्राप्त गर्ने गरी सम्भौता गरेका, तर प्रबलीकरणका क्रममा उक्त घर भत्किएमा वा भत्काउनु पर्ने अवस्था भई पुनर्निर्माण गर्नुपर्ने भनी इन्जिनियरबाट प्रमाणित भएमा उक्त घरधनी लाभग्राहीहरूलाई पुनर्निर्माणको वर्गमा राखी सोही अनुरूप अनुदान सम्भौतामा परिमार्जन गरी प्राधिकरणले तोकेको प्रक्रिया अनुरूप किस्ताका आधारमा तीन लाख रुपैयाँ अनुदान सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(७) क्षति भएको घरमा एकभन्दा बढी घरधनीको स्वामित्व रहेको भई सगोलमा रहेको अवस्था सोही स्थान वा अन्यत्र क्षति नभएको अर्को आवासीय घर भएमा अनुदान दिइने छैन तर निजहरूको सम्बन्ध २०७२ साल वैशाख १२ गते अगावै अंशवण्डा भइसकेको वा परिवार छुट्टि भिन्न भई घर भत्किएको र लाभग्राहीको सूचीमा नाम समावेश भएकाहरूको हकमा अन्यत्र वा सोही स्थानमा क्षति नभएको बसोवास योग्य घर रहेको घरधनी बाहेक अन्य लाभग्राही घरधनीहरूले पुर्ननिर्माण वापतको तीन लाख अनुदान पाउने छन् । तर प्रवलीकरणको अनुदानका लागि भने एउटा घरमा जतिसुकै घरधनीको स्वामित्व भएपनि एकजना मात्र लाभग्राही हुनेछन् ।

♦(८) २०७२ साल वैशाख १२ गते अगावै सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा अंशवण्डा कागज पारित गरेका घर परिवारलाई छुट्टै घरपरिवारमा गणना गरी अनुदान रकम उपलब्ध गराइनेछ । तर अंशवण्डा कागज अड्डाबाट पारित नगरेको भएतापनि २०७२ वैशाख १२ गते अगावै मानो छुट्टै छुट्टै घर बनाई बसेको रहेछ र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा भूकम्प प्रभावित लगत संकलन कार्यक्रम अन्तर्गत संकलन गरिएको तथ्याङ्कमा परेको र छुट्टि भिन्न भई अलग अलग घरबनाई बसोवास गरेको अवस्थामा स्थानीय गाउँपालिका/नगरपालिकाका प्रमुख वा निजले तोकेको कर्मचारीको रोहवरमा हुने सर्जमिनको आधारमा पुष्टि भएमा त्यस्तो भूकम्प प्रभावित घरधनीलाई समेत छुट्टै घरपरिवारमा गणना गरी अनुदान उपलब्ध गराउने ।

Ψ(९)

♦(१०) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सार्वजनिक जग्गा, वन क्षेत्र र सरकारी जग्गा अतिक्रमण गरी बनाईएका घरक्षति भई लाभग्राही सूचीमा परेका लाभग्राहीको हकमा

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

Ψ दोस्रो संशोधनद्वारा भिकिएको ।

एकासगोलका घरपरिवारको नेपाल भर अन्यत्र जग्गा नभएको अवस्थामा घडेरी खरिद गर्न प्राधिकरणले तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी अनुदान स्वरूप दुई लाख रुपैया उपलब्ध गराईनेछ । तर त्यस्तो लाभग्राहीले हाल उपभोग गरिरहेको स्थान प्रयोग गर्न पाउने छैन ।

१माथि उल्लेख भए बमोजिम स्थानान्तरण हुन नचाहने भूमिहिन भूकम्पपीडित लाभग्राहीलाई देहायको प्राथमिकताको आधारमा निजी आवास पुनर्निर्माण गर्न जग्गा व्यवस्था गरी अनुदान रकम उपलब्ध गराउने ।

- (क) “भूकम्पबाट प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२” बमोजिम जग्गा उपलब्ध गराउने ।
- (ख) “भूकम्पबाट प्रभावित व्यक्तिको पुनर्वास तथा स्थानान्तरणको लागि वनक्षेत्रको जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२” बमोजिम जग्गा उपलब्ध गराउने ।
- (ग) लाभग्राहीको सूचीमा परेका भूमिहिन भूकम्पपीडितहरूले घरबासको लागि उपर्युक्त बमोजिम स्थानान्तरण हुन नचाहनेको हकमा निजहरूले परम्परादेखि भोग गर्दै आएको साविकको घडेरी जग्गामा नै निजी आवास पुनर्निर्माण गर्न चाहेको अवस्थामा निजहरूले भोग गरेको जग्गामा घरबासको क्रममा जडान भएका धारा, विद्युत, टेलिफोन आदिको प्रमाण सहित सार्वजनिक मुचुल्काको आधारमा स्थानीय तहबाट सिफारिश भै राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणको काम कारवाहीमा समन्वय गर्न गठित जिल्ला समन्वय समितिको निर्णयको आधारमा सोही स्थानमा निजी आवास पुनर्निर्माण गर्न अनुदान रकम उपलब्ध गराउने । यस्तो जग्गामा पुनर्निर्माण गर्ने निजी आवासको हकमा घरको लम्बाई, चौडाई,

१ दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।

उचाई, साइट प्लान, सडकको अधिकार क्षेत्रभित्रबाट दूरी लगायत विवरणहरू पेश गरी घर निर्माण स्वीकृतिका लागि दिएको निवेदन स्थानीय तहले अभिलेखीकरण गरी निर्माण स्वीकृति दिनेछ । तर यस्तो स्वीकृतिलाई जग्गा दर्ताको प्रमाणको रूपमा लिइने छैन ।

- (११) जोखिमयुक्त बस्ती स्थानान्तरण गर्नुपर्ने भनी यकिन भएका घरधनीलाई बस्ती स्थानान्तरण गर्न प्राप्त गरिएको जग्गामा घर बनाउन यस कार्यविधि बमोजिम अनुदान दिइने छ ।
- (१२) सार्वजनिक जग्गा, सरकारी र वन क्षेत्रको जग्गा बाहेक विभिन्न किसिमका गुठी, विर्ता र गुठी अधिनस्थ जग्गा, मोही लागेको जग्गा, स्ववासी, वेनिस्सा, गाउँ ब्लक, कोदाली, आँकडा, विटौरी, उखडा समेतका जग्गामा बसोबास भई घर क्षति भएका लाभग्राहीका हकमा निज बसोबासीसँग घरबास भएको जग्गाको भोग सम्बन्धी कुनै निस्सा, रसिदवा पूर्जा भए सो निस्सा रसिद वा पूर्जाको आधारमा स्थानीय तहले गरिदिएको सिफारिश र त्यस्तो निस्सा रसिद वा पूर्जा नभएको अवस्थामा सोही व्यहोराको सिफारिश एवं क्षतिग्रस्त घरबास भएको जग्गाको कम्तिमा दुई जना संधियारहरूले घरबास भएको जग्गाको, भोग चलन गरेको हो भनी गरिदिएको सर्जमिन मुचुल्काका आधारमा त्यस्ता घरधनी लाभग्राहीसँग घरनिर्माण अनुदान सम्भौता गर्न सकिनेछ । तर यस्तो सम्भौतालाई जग्गा दर्ताको प्रमाणको रूपमालिइने छैन । *भूकम्प प्रभावित जिल्लाका स्थानीय तहहरूमा भूकम्प प्रभावित लाभग्राहीले निर्माण गर्ने निजी आवासको हकमा घरहरूको लम्बाई, चौडाई, उचाई, साइट प्लान, सडकको अधिकार क्षेत्रभित्र (Right of way) बाट दूरी लगायत विवरणहरू पेश गरी घरनिर्माण स्वीकृतिका लागि दिइएको निवेदन *स्थानीय तहले

*दोस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अभिलेखीकरण गरी निर्माण गर्न स्वीकृति दिनेछ । यस सम्बन्धित अन्य व्यवस्था अनुसूची-६ बमोजिम हुनेछ ।

१(१३) अन्य व्यक्तिको स्वामित्वमा रहेको घरमा बस्दै आएको व्यक्ति उक्त घर भूकम्पबाट क्षति हुन गई घर विहिन भएको अवस्थामा निजलाई निम्न अनुसारका कुनै एक विकल्प बमोजिम निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान उपलब्ध गराउने:

विकल्प नं. १ सम्बन्धित घरधनीले निजलाई मञ्जुरीनामा दिएमा वा अन्य जग्गा उपलब्ध गराएमा निजलाई लाभग्राही कायम गरी नियमानुसार पुनर्निर्माण वा प्रबलीकरण अनुदान उपलब्ध गराउने ।

विकल्प नं. २ सम्बन्धित घरधनीले निजलाई मञ्जुरीनामा नदिएको अवस्थामा निज व्यक्तिको भूकम्प प्रभावित जिल्ला भित्र जग्गा भएमा उक्त जग्गामा निजी आवास पुनर्निर्माण गर्न नियमानुसार अनुदान उपलब्ध गराउने ।

विकल्प नं. ३ सम्बन्धित घरधनीले निजलाई मञ्जुरीनामा नदिएको र निजको एकासगोल परिवारको नेपालभर अन्यत्र जग्गा नभएको अवस्थामा निज व्यक्तिलाई भूमिहिन भूकम्पपीडित लाभग्राहीमा सूचीकृत गरी नियमानुसार जग्गा खरिद अनुदान र निजी आवास पुनर्निर्माण अनुदान उपलब्ध गराउने ।

१(१४) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त परम्परागत बस्तीहरू साँखु, बुङ्गमती, खोकना, गोरखा दरवार सम्पदा क्षेत्र, नुवाकोट दरवार सम्पदा क्षेत्र एवं दोलखा भिमेश्वर मन्दिर क्षेत्र लगायत प्राधिकरणको कार्यकारी समितिले तोकेको परम्परागत सम्पदा बस्ती क्षेत्रमा प्राचीन स्वरूप भल्कने गरी निजी आवास पुनर्निर्माण गरेमा प्रत्येक लाभग्राहीले

पाउने अनुदान रकमका अतिरिक्त थप पचास हजार रुपैयाँ स्थानीय तहको सिफारिशमा उपलब्ध गराउने ।

- १(१५) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त वस्ती क्षेत्रका निजी आवास पुनर्निर्माणका लाभग्राहीको घर भत्काउने क्रममा जोडिएका घरहरू भत्कन गएमा त्यसरी भत्किन गएका घरका घरधनीलाई प्रक्रिया पूरा गरी लाभग्राही कायम गर्ने ।
- १(१६) भूकम्पबाट क्षति पुगेका प्राचीन वस्ती क्षेत्रका लाभग्राही घरधनीहरू बहुतल्ले एवं बहुस्वामित्वको संरचनामा जान चाहेमा स्थानीय तहको सिफारिशको आधारमा प्राधिकरणले निर्णय गरी त्यस्ता घरधनीहरूलाई लाभग्राही कायम गरी अनुदान रकम उपलब्ध गराउने ।
- १(१७) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त सम्पदा वस्ती क्षेत्रका लाभग्राहीहरूलाई नगरपालिकाले अनुरोध गरेमा नगरपालिका मार्फत पहिलो र दोस्रो किस्ताको दुई लाख रुपैयाँ एकमुष्ट उपलब्ध गराउने र प्राधिकरणले शोधभर्ना गर्ने ।
- १(१८) जोखिम वर्गमा पर्ने लाभग्राहीहरू मध्ये निजहरूले अनुदान रकम लिएर पनि घर पुनर्निर्माण गर्न नसक्ने अवस्थामा प्राविधिक सहायता अन्तर्गत गैरसरकारी संस्थाबाट नसमेटिएका लाभग्राहीहरूलाई प्राधिकरणले स्थानीय तहमार्फत सो प्रयोजनका लागि उनीहरूले पाउने अनुदान रकममा थप पचास हजार अनुदान रकम उपलब्ध गराउने ।
- १(१९) जोखिम वस्तीका लाभग्राहीहरू मध्ये यो कार्यविधि लागू हुनुभन्दा अगावै आफैँ जग्गा खरिद गरी निजी आवास पुनर्निर्माण गरेको अवस्थामा निजहरूले गरेको लिखत पारित मूल्य बराबरको रकम

अनुदान स्वरूप उपलब्ध गराउने । त्यसरी उपलब्ध गराउने जग्गा खरिद बापतको अनुदान रकम दुई लाख रुपैयाँ भन्दा बढी हुने छैन ।

- ^{११}अनुसूची-२
- ^{११}अनुसूची-३
- ^{११}अनुसूची-४
- ^{११}अनुसूची-५

^{११} पहिलो संशोधनद्वारा खारेज ।

अनुसूची - ६

अनुसूची-१ को बुँदा नं. १२ सँग सम्बन्धित

अनुदान सम्झौताका दौरानमा आएका विभिन्न प्रकृतिका गुनासाहरूको विश्लेषण गरी अनुदान सम्झौतामा रहेका विभिन्न अस्पष्टताहरूलाई निम्नानुसार गर्ने । लाभग्राहीको सूचीमा नाम भएको र आफैँ आउन सक्ने तथा घर बनाउने जग्गा पनि आफ्नै नाममा भएको व्यक्तिले नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र, जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा (लालपूर्जा) र सर्वेक्षणको निस्सा लिएर आएको अवस्थामा अनुदान सम्झौता हुन सक्नेछ ।

अन्य अवस्थामा निम्नबमोजिम हुनेछ ।

क्र.सं.	अस्पष्टताको प्रकृति	समाधानको उपाय	पेशगर्नुपर्ने कागजातहरू
१.	लाभग्राहीको सूचीमा नाम भएको, जग्गा आफ्नो नाममा नभएको तर आफ्नो एकाघर परिवारको अन्य सदस्यको नाममा भएको ।	यस्तो अवस्थामा जग्गाको लालपूर्जा जस्को नामा छ उसले लाभग्राही लाई घर बनाउन स्वीकृति दिएको कागज पेश गरेको हकमा र अन्य आवश्यक कागजपत्र नागरिकताको प्रमाणपत्र, सर्वेक्षणको निस्सा र सम्बन्धित लालपूर्जा पेश गरेमा अनुदान सम्झौता तुरुन्तै हुन सक्नेछ ।	जग्गा प्रयोग गर्ने स्वीकृति दिएको कागज, नागरिकताको प्रमाणपत्र सर्वेक्षणको निस्सा, जग्गाधनीपूर्जा (लालपूर्जा) जग्गा प्रयोग गर्ने स्वीकृति दिने फारम अनुसूचीमा समावेश रहेको छ ।
२.	लाभग्राहीको सूचीमा नाम भएको, घरमा भएको तर आफैँ आउन नसक्ने, जग्गाधनी पूर्जा	यस्तो अवस्थामा एकाघरपरिवारको सदस्यलाई प्रतिनिधि तोक्न सक्नेछ ।	प्रतिनिधि तोकेको फाराम, दुवैजनाको नागरिकताको प्रमाणपत्र, लालपूर्जा,

	(लालपूर्जा) आफ्नै नाममा भएको		सर्वेक्षणको निस्सारस्थानीय तहको सिफारिश रमुचुल्का ।
३.	लाभग्राहीको सूचीमा नाम भएको तरयहाँ नभएर बाहिर भएको र श्रीमान वा श्रीमती सम्झौताको लागि आएको	प्रतिनिधि तोकेको फाराममा दुवैजनाले सही गरेको हुनुपर्ने, यसका अतिरिक्त दुवैजनाको नागरिकताको प्रमाणपत्र र सर्वेक्षणको निस्सा पेश गरेको अवस्थामा प्रतिनिधिले अनुदान सम्झौतामा हस्ताक्षर गर्न सकिनेछ ।	प्रतिनिधि तोकेको फाराम, दुवैजनाको नागरिकताको प्रमाणपत्र, लालपूर्जा र सर्वेक्षणको निस्सा ।
४.	लाभग्राहीको सूचीमा नाम भएको तर भोगचलन गर्दै आएको जग्गाको लालपूर्जा नभएको	यस्तो अवस्थामा जिल्ला नापी कार्यालयबाट नापी गराई लालपूर्जा लिएर आएपछि अनुदान सम्झौता हुन सक्नेछ । यसको लागि जग्गा प्राप्ति र जग्गा दर्ता सम्बन्धी वेग्लै कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।	नागरिकताको प्रमाणपत्र, सर्वेक्षणको निस्सा र लालपूर्जा ।
५.	आफ्नो नाम पहिलो घरधनीको रूपमा भएको, एउटा छोरा वा छोरीहरूको नाम दोस्रो, तेस्रो घरधनीको रूपमा भएको, अंशवण्डा प्रष्ट नभएको	यस्तो अवस्थामा पहिलो लाभग्राहीको रूपमा नाम दर्ता रहेको व्यक्तिले अनुदान सम्झौता गर्न सक्ने । दोस्रो, तेस्रो घरधनीको रूपमा नाम रहेको व्यक्तिको केही दावी विरोध भएमा गुनासोमा जानसक्ने रवैशाख १२ भन्दा पहिला नै अंशवण्डा भएको हकमा कागजपत्र प्रमाण पूरा	नागरिकताको प्रमाणपत्र, सर्वेक्षणको निस्सा र अंशवण्डा भएको कागज ।

		गरेको हकमा बेग्लै अनुदान सम्भौता हुन सक्ने अन्यथा एउटै मात्र अनुदान सम्भौता हुन सक्ने ।	
६.	लाभग्राहीको सूचीमा नाम भएको तर गुठीको रूपमा दर्ता भएको जग्गा स्वप्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न चाहेको	सम्बन्धित लाभग्राहीको नाममा जग्गा दर्ता छ भने सबै कागजात पेश गरेको खण्डमा तत्काल अनुदान सम्भौता हुन सक्ने । गुठीकै रूपमा मात्र जग्गा दर्ता रहेको अवस्थामा गुठी संस्थानको सिफारिशको वा स्थानीय तहको सिफारिश र मुचुल्काको आधारमा हुने ।	नागरिकताको प्रमाणपत्र, सर्वेक्षणको निस्सा, लालपूर्जा रस्थानीय तहको सिफारिश र मुचुल्का ।
७.	दुईवटा जोडिएको घरको छाना एउटै भन्ने जस्तो देखी दुईवटा घरलाई लाभग्राहीको सूचीमा पहिलो रदोस्रो घरधनीको रूपमा राखिएको	त्यस्तो अवस्थामा पहिलो घरधनीको रूपमा आएको लाभग्राहीले आवश्यक कागजपत्र पेश गरी अनुदान सम्भौता गर्न सक्ने । दोश्रो घरधनीले समेत घरजग्गाको स्वामित्व रहेको बेग्लै कागजात पेश गरेको खण्डमा अनुदान सम्भौता हुन सक्ने । गुनासोमा दर्ता गराई आवश्यक कागजात र प्रमाणपत्र पूरा भएपछि अनुदान सम्भौता गर्न सक्ने ।	नागरिकता, सर्वेक्षणको निस्सा र लालपूर्जा ।
८.	श्रीमान/श्रीमतीको हकमा श्रीमानले श्रीमतीको वा श्रीमतीले श्रीमानको	श्रीमानले श्रीमतीलाई वा श्रीमतीले श्रीमानलाई प्रतिनिधि	प्रतिनिधि तोकेको फाराम, दुवैजनाको नागरिकताको

	प्रतिनिधि बस्नुपर्ने अवस्था	तोकी प्रतिनिधि तोकेको फाराममा हस्ताक्षर भएको अवस्थामा अनुदान सम्झौता हुन सक्ने ।	प्रमाणपत्र, लालपूर्जा र सर्वेक्षणको निस्सा ।
९.	एउटै घरमा एकभन्दा बढी व्यक्तिको स्वामित्व रहेको	दुवैजनासँग अनुदान सम्झौता हुनेछ वा एकले अर्कोलाई प्रतिनिधि तोक्न सक्नेछ ।	नागरिकता, सर्वेक्षणको निस्सा र लालपूर्जा ।
१०.	घरक्षति भएरढल्यो तरपछि घर बनाउँदा त्यही ठाउँमा बनाउनु पर्छ वा पर्दैन	यस्तो अवस्थामा आफ्नो जग्गामा घर बनाउन पाइन्छ । नजिकको अर्को कित्तामा पनि घर बनाउन पाइन्छ, त्यही कित्तामा पनि जग्गा खालीछ भने घर बनाउन पाइन्छ र छिमेकी गाउँपालिकामा पनि घर बनाउन पाइन्छ । त्यस्तै सम्बन्धित जिल्लाभित्र आफ्नो नाममा रहेको अन्य कुनै पनि जग्गामा घर बनाउन पाइन्छ ।	लालपूर्जा, नागरिकता र सर्वेक्षणको निस्सा ।
११.	गाउँब्लकको नै जग्गा दर्ता नभएको वा जग्गाको लालपूर्जा नभएको खण्डमा	यस्तो अवस्थालाई सम्बोधन गर्न, भूकम्प प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी कार्यविधि जारी भएको छ । सो कार्यविधि अनुसार जग्गा दर्ताको प्रक्रिया अगाडि बढाई दर्ता भई लालपूर्जा जारी भएपछि वा स्थानीय तहको सिफारिश र मुचुल्काको	पहिला जग्गा दर्ता गर्न दिएको निवेदन भए सो को निस्सा ।

		आधारमा मात्र अनुदान सम्झौतामा हस्ताक्षर हुन सक्ने ।	
१२.	बाबुको नाम अथवा दाजुको नाम पहिलो लाभग्राहीको रूपमा र छोराको अथवा भाईको नाम दोश्रो लाभग्राहीको रूपमा भएको तर अंशवण्डा भई वेगलावेगलै बसेको आवश्यक कागजात भएको अवस्था ।	यस्तो अवस्थामा पहिलो लाभग्राहीले अनुदान सम्झौता गर्न सक्ने । दोस्रो लाभग्राहीले गुनासोमा दर्ता गराई वैशाख १२ गते भन्दा अगाडि नै अंशवण्डा भैसकेको हो भने अंशवण्डाको कागजात पेश गरेर प्रमाणित भएमा पुनर्निर्माण गर्नुपर्ने घरको हकमा दुवैजनाले अनुदान पाउन सक्नेछन् ।	लालपूर्जा, नागरिकता र सर्वेक्षणको निस्सा र अंशवण्डा भएको कागज ।
१३.	भूकम्प अघि कागजात भएको, लाभग्राहीको सूचीमा पनि नाम भएको तर भूकम्पको कारणले वा अन्य कुनै कारणले नागरिकता अथवा लालपूर्जा हराएको अथवा नस्ट भएको अवस्था	सम्बन्धित कार्यालयबाट प्रतिलिपि कागजातहरू प्राप्त गरी अनुदान सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर गर्न सक्नेछन् ।	लालपूर्जा, नागरिकता र सर्वेक्षणको निस्सा ।
१४.	घरभएको स्थानमा पहिरो गई वा अन्य भौगोलिक, भौगर्भिक कारणले जग्गा प्रयोग गर्न नमिल्ने भएको, स्थानान्तरण गर्नुपर्ने भएको खण्डमा	यस्तो अवस्थामा स्थानान्तरण गर्न तथा जग्गा प्राप्त गर्न “भूकम्प प्रभावित संरचनाको पुनर्निर्माणको लागि जग्गा प्राप्त सम्बन्धी कार्यविधि” अनुसार गर्न सकिन्छ र हाललाई गुनासोको रूपमा दर्ता गर्न	लालपूर्जा, नागरिकता र सर्वेक्षणको निस्सा ।

		सकिनेछ ।	
१५.	सर्वेक्षणको निस्सा भएको तर लाभग्राहीको सूचीमा नाम नआएको	यस्तो अवस्थामा घरधनीले गुनासोको रूपमा दर्ता गर्नसक्छन् तर सर्वेक्षणको विस्तृत विवरण हेरेरसो निश्चित गरेपछि लाभग्राहीको सूचीमा पर्न सक्ने हो अथवा पर्न नसक्ने हो निक्कैल गरेपछि सोही अनुसार जानकारी हुनेछ । गुनासो दर्ता गर्दैमा लाभग्राहीकोसूचीमा पर्नेपछि भन्ने हुँदैन ।	लालपूर्जा, नागरिकता र सर्वेक्षणको निस्सा ।
१६.	भूकम्पले क्षतिग्रस्त भएको घर आफ्नै नाममा भएको तर सर्वेक्षणमै नाम छुटेको	त्यस्तो अवस्थामा गुनासोमा दर्ता गराउन सकिन्छ र त्यसको लागि पछि गाउँ सरजमिनबाट घर सर्वेक्षण गर्न छुटेको हो भन्ने प्रमाणित भई आएको खण्डमा थप सम्बोधनका लागि माथिल्लो निकायमा पेश हुने र सर्वेक्षण हुन सक्ने ।	लालपूर्जा, नागरिकताको प्रमाणपत्र र सरजमिन मुचुल्का ।
१७.	सर्वेक्षण निस्सा रलाभग्राही नामावलीमा नाम, थर फरक भएको र परिवार संख्यामा फरक परेको	सर्वेक्षणमा भएको त्रुटिले यस्तो भएको हुनसक्दछ । नाता प्रमाण वा नागरिकताबाट सही नाम खुलेको अवस्थामा अनुदान सम्झौता हुन सक्नेछ ।	लालपूर्जा, नागरिकता र सर्वेक्षणको निस्सा, नाता प्रमाण वा नाम थर खुल्ने अन्य कागजपत्र ।

अनुदान सम्झौताको लागि प्रतिनिधि तोक्ने फाराम

फाराम : १

लाभग्राही आफै सम्झौताको लागि उपस्थित हुन नसकेको खण्डमा आधिकारिक
प्रतिनिधि

तोक्ने फारामको नमूना

मिति:.....

जो जससँग सम्बन्धित छ

म जिल्ला गाउँपालिका/नगरपालिका वडा नं.
गाउँ/टोल निवासी श्री को
नाति/नातिनी/बुहारी श्री को छोरा/छोरी/श्रीमती वर्ष को
श्री/श्रीमान्/श्रीमती/सुश्री को भूकम्प प्रभावित
लाभग्राही जिल्ला गाउँपालिका/नगरपालिका वडा नं.
.....गाउँ/टोल निवासी श्री
..... सँग नाता सम्बन्ध कायम रहेको छ ।

भूकम्प प्रभावित लाभग्राही श्री/श्रीमान/श्रीमती/सुश्रीसर्वेक्षण
निस्सा नं. ले उहाँको तर्फबाट मलाई यस आवास पुनर्निर्माण एवं
प्रवलीकरण वा मर्मत संभार कार्यक्रम अन्तर्गत लाभग्राहीसँगको सम्झौता पत्रमा
हस्ताक्षर गर्न अख्तियारी दिएको कुरा अनुरोध गर्दछु । उक्त नाता प्रमाणपत्र तथा
अख्तियारी माथि सम्बन्धित गाउँपालिका/नगरपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ गरी
प्रमाणित गरेकाले लाभग्राहीसँगको अनुदान सम्झौता पत्रमा हस्ताक्षर गरिपाउँ भनी यो
निवेदन पेश गर्दछु ।

माथि उल्लिखित विवरण ठीक छन् भुट्टा ठहरिए कानून बमोजिम सजाय भोग्न तयार
छु ।

अख्तियारवाला निवेदकको हस्ताक्षर: अख्तियारी दिने लाभग्राहीको हस्ताक्षर:

नाम: नाम:

ठेगाना: ठेगाना:

ना.प्र.प.नं.

सर्वेक्षण निस्सा नं.

प्रमाणित गर्ने गाउँपालिका/नगरपालिका अधिकारीको

हस्ताक्षर:

नाम:

पद:

संलग्न हुनुपर्ने कागजात:

(१) नागरिकताको प्रमाणपत्र

(२) नाता प्रमाणित गरिएको सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाको पत्र

फाराम :२

लाभग्राही भन्दा फरक व्यक्तिको नाममा जग्गा भएको अवस्थामा आवास
बनाउन

स्वीकृति दिने फारामको नमूना

निजी आवास पुनर्निर्माणका लागि

जग्गा प्रयोग गर्न स्वीकृति दिने सम्बन्धमा

(जग्गाधनीले भर्ने फाराम)

दर्ता नं.: मिति:

जो जससँग सम्बन्धित छ

.....जिल्ला.....गाउँपालिका/नगरपालिका वडा नं. निवासी
श्री.....को नाति/नातिनी/बुहारी श्री.....को
छोरा/छोरी/श्रीमती वर्ष.....को भूकम्प प्रभावित लाभग्राही/लाभग्राहीको
प्रतिनिधि श्री/श्रीमान्/श्रीमती/सुश्री..... ले मेरो नाममा रहेको
..... जिल्ला गाउँपालिका/नगरपालिका
वडा नं. मा रहेको कित्ता नं. को जग्गामा हाल निजी
आवास पुनर्निर्माण गर्न अनुमति दिन अनुरोध गरेकाले मैले आफ्नो राजि खुसीले
निजलाई सो कार्यका लागि स्वीकृति दिएको व्यहोरा सादर अनुरोध छ ।

जग्गाधनीको हस्ताक्षर: लाभग्राही वा आधिकारिक प्रतिनिधिको

जग्गाधनीको नाम: हस्ताक्षर:

नाम: ठेगाना:

सर्वेक्षण निस्सा नं. प्रमाणित गर्ने अधिकारीको हस्ताक्षर.....

प्रमाणित गर्ने अधिकारीको नाम: प्रमाणित गर्ने अधिकारीको पद:

सहुलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान सम्बन्धी एकीकृत कार्यविधि, २०७५

नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत मिति :

२०७५/०५/२९

संशोधन

सहुलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान सम्बन्धी एकीकृत

(पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७५

२०७६/०९/०५

प्रस्तावना: कृषि तथा पशुपन्छीजन्य क्षेत्रको व्यवसाय प्रवर्द्धन गरी उत्पादन एवं रोजगारी अभिवृद्धि गर्न, शिक्षित बेरोगार युवाहरूलाई मुलुकभित्र रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न, विदेशबाट फर्केका युवाहरूको विदेशमा आर्जन गरेको सीप र व्यावसायिक दक्षता उपयोग गर्दै उनीहरूलाई स्वरोजगार बनाउन, महिला उद्धमशील क्षमताको विकास गर्न, दलित समुदायको परम्परागत सीप र पेशालाई आधुनिकीकरण एवं प्रवर्द्धन गरी उद्धमशीलता विकास गर्न, आर्थिक रुपमा विपन्न, सिमान्तकृत समुदाय तथा लक्षित वर्गका विद्यार्थीहरूलाई उच्च र प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनको लागि शैक्षिक ऋण उपलब्ध गराउन, लघु बीमा प्रिमियममा अनुदान दिन तथा भूकम्प पीडितहरूको निजी आवास निर्माणका लागि समेत सहुलियतपूर्ण कर्जा उपलब्धताको लागि ब्याज अनुदान उपलब्ध गराउन वाञ्छनीय भएकोले,

नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्) ले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस कार्यविधिको नाम “सहुलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान सम्बन्धी एकीकृत कार्यविधि, २०७५” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्) बाट स्वीकृत भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

- (क) “अनुदान सोधभर्ना खाता” भन्नाले यस कार्यविधि बमोजिम अनुदान स्वरूप प्रदान गरिने ब्याज, कर्जा सुरक्षण शुल्क तथा विमा प्रिमियम रकम उपलब्ध गराउने प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सञ्चालन गर्न खोलिएको खाता सम्भन्नु पर्छ ।
- (ख) “उच्च र प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा कर्जा” भन्नाले माध्यमिक शिक्षा वा सो सरह उत्तिर्ण गरी २५ वर्ष उमेर ननाघेको नेपाली नागरिकलाई प्रवाह गरिने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “कम्पनी” भन्नाले कम्पनी ऐन, २०६३ बमोजिम स्थापित कम्पनी सम्भन्नु पर्छ ।
- (घ) “दलित समुदाय” भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिकाले दलित जात भनी सिफारिस गरेको जनजाति सम्भन्नु पर्छ ।
- (ङ) “दलित समुदाय व्यवसाय विकास कर्जा” भन्नाले दलित समुदायलाई समूहमा वा एकल रूपमा प्रवाह गरिने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “निवेदक वा ऋणी” भन्नाले अनुसूची-१ मा उल्लेखित व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेका वा गर्ने व्यक्ति, समूह, संस्था वा कम्पनी, उच्च र प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनका लागि कर्जा लिन इच्छुक विद्यार्थी तथा भूकम्पपीडित सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “बैंक तथा वित्तीय संस्था” भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत पत्र प्राप्त ‘क’ ‘ख’ ‘ग’ र ‘घ’ वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “भण्डारण” भन्नाले स्वदेशमा कुनै पनि प्रथमिक कृषि उपज (तरकारी, फलफूल, जडिबुटी, दुग्ध पदार्थ तथा माछा मासु आदि) उत्पादन गरी भण्डारण गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले

स्वदेशमा यस्ता प्रथमिक कृषि उपज खरिद गरी भण्डारण गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।

- ♦(भ) **“भूकम्प पीडित”** भन्नाले राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणसँग निजी आवास पुनर्निर्माण वा प्रवलीकरणका लागि हालसम्म सम्भौता गर्न नसकेको वा सम्भौता गरी पहिलो किस्ता रकम प्राप्त गरी दोस्रो किस्ता रकम प्राप्त नगरेका र आर्थिक अभावका कारण निजी आवास पुनर्निर्माण वा प्रवलीकरण गर्न नसकेको भूकम्प पिडित लाभग्राही सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) **“महिला उद्यमशीलता कर्जा”** भन्नाले महिलालाई एकल वा सामूहिक रुपमा उद्यमशील बन्न प्रवाह हुने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) **“वैदेशीक रोजगारीबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जा”** भन्नाले श्रम स्वीकृति प्राप्त गरी वा नगरी कुनै पनि देशमा कम्तिमा छ महिना सम्बन्धित तालिम/पेशा/व्यवसाय क्षेत्रमा काम गरी नेपाल फर्केको तीन वर्ष ननाघेको युवाहरुलाई प्रवाह हुने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ठ) **“विपन्न वर्ग कर्जा”** भन्नाले नेपाल राष्ट्र बैंकले विपन्न वर्ग कर्जा भनी तोकेको कर्जालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) **“व्यवसाय वा उद्यम”** भन्नाले यस कार्यविधिको अनुसूची-१ मा उल्लेख गरिएका व्यवसायमा श्रम तथा पूँजी लगानी गरी गरिएको कार्य सम्भन्नु पर्छ ।
- (ढ) **“व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा”** भन्नाले व्यावसायिक रुपमा गरिएको कृषि तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायका लागि प्रवाह भएको वा हुने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।

♦ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ण) “समूह” भन्नाले फरक परिवारका कम्तीमा पाँच जना सदस्य १८ वर्ष उमेर पूरा भएका व्यक्तिहरु मिलेर गठन गरेको समूह सम्भन्नु पर्छ ।
- (त) “सहूलियतपूर्ण कर्जा” भन्नाले अनुसूची-१ मा उल्लेखित व्यवसायमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट प्रवाह भएको वा हुने कर्जामा नेपाल सरकारले यस कार्यविधि बमोजिम ब्याज अनुदान सुविधा उपलब्ध गराउने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।
- (थ) “सामूहिक जमानी” भन्नाले समूहको सामूहिक उत्तरदायित्वमा प्रवाह गरेको कर्जा भुक्तानीको लागि समूहका सबै सदस्यले दिने संयुक्त जमानी सम्भन्नु पर्छ ।
- (द) “संस्था” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित फर्म, सहकारी संस्था, घरेलु उद्योग वा लघु उद्यमको रूपमा दर्ता भएको व्यवसाय सम्भन्नु पर्छ ।
- (ध) “शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जा” भन्नाले कम्तीमा स्नातक वा सो सरह उत्तीर्ण युवाहरुलाई यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह हुने कर्जा सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

कर्जाका प्रकार, सीमा, भुक्तानी अवधि, ब्याजदर तथा शर्त

१. कर्जाका प्रकार र सिमा: (१) यस कार्यविधि बमोजिम लक्षित ऋणीलाई ब्याज अनुदान प्राप्त हुने गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले देहाय बमोजिमका सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्नेछन् र उस्ता कर्जाको प्रति ऋणी अधिकतम सीमा देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा पाँच करोड रुपैयाँसम्म,
 (ख) शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जा सात लाख रुपैयाँसम्म,
 (ग) विदेशबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जा दश लाख रुपैयाँसम्म,
 (घ) महिला उद्यमशील कर्जा पन्ध्रलाख रुपैयाँसम्म,

- (ड) दलित समुदाय व्यवसाय विकास कर्जा दश लाख रुपैयाँसम्म,
 (च) उच्च र प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा कर्जा पाँच लाख रुपैयाँसम्म,
 (छ) भूकम्प पीडितहरुको निजी आवास निर्माण कर्जा तीन लाख रुपैयाँसम्म ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम प्रदान गरिने कर्जाको सीमा प्रति ऋणी पाँच करोड रुपैयाँ भन्दा बढी भएमा केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समिति समक्ष स्वीकृतिका लागि पेश गर्नु पर्नेछ । समितिले परियोजनाको आवश्यकता तथा औचित्यताको आधारमा उक्त सीमा भन्दा बढी पाँच करोड रुपैयाँसम्म कर्जा प्रवाह गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

४. **कर्जा:** (१) यस कार्यविधि बमोजिम ब्याज अनुदान दिइने कर्जाको भुक्तानी अवधि बढीमा पाँच वर्षको हुनेछ । यस्तो कर्जाको अवधि व्यवसायको प्रकृति अनुसार सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले तोक्न सक्ने छ ।

(२) यस्तो कर्जाको भुक्तानी प्रयोजनका लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जाको प्रकार, रकम, उद्देश्य र जोखिमको स्तर लगायतका आधारमा किस्ता भुक्तानी अवधि निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

५. **ब्याजदर एवं शर्त:** (१) नेपाल सरकारले ब्याज अनुदान उपलब्ध गराउने कर्जामा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो आधार दरमा दुई प्रतिशत बिन्दु भन्दा बढी नहुने गरी ब्याज दर कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कर्जाको ब्याज भन्दा बाहेक अन्य कुनै पनि प्रकारको थप सेवा शुल्क दिन पाईने छैन ।

परिच्छेद-३

धितो, कर्जा सुरक्षण तथा व्यवसायको बीमा सम्बन्धी व्यवस्था

६. धितो सम्बन्धी व्यवस्था: (१) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले व्यवसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा प्रवाह गर्दादश लाख रुपैयाँसम्म सामूहिक जमानीका आधारमा र त्यस भन्दा बढी व्यावसायिक परियोजना धितोमा कर्जा प्रवाह गर्न सक्नेछन् । यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा परियोजनाको सम्भाव्यतालाई मुख्य आधारको रूपमा लिनु पर्नेछ ।

(२) उच्च शिक्षा हासिल गरेका युवालाई प्रदान गरिने शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जाको लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले निवेदकको सक्कल शैक्षिक प्रमाण पत्र धितो स्वरूप राख्नेछ ।

(३) विदेशबाट फर्केका युवाहरूलाई उनीहरूमा रहेको ज्ञान तथा सीपसँग सम्बन्धित व्यवसाय संचालन गर्न परियोजना धितोमा लिई सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जा प्रवाह गर्नेछ ।

(४) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले महिला उद्यमशीलता विकासको लागि प्रदान गरिने महिला उद्यमशीलता कर्जा एकल वा सामूहिक जमानीमा उपलब्ध हुनेछ ।

(५) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले दलित समुदायको परम्परागत सीप र पेशालाई आधुनिकीकरण एवं प्रवर्द्धन गर्नका लागि प्रदान गरिने दलित समुदाय व्यवसाय विकास कर्जा एकल वा सामूहिक जमानीमा उपलब्ध हुनेछ ।

(६) महिला उद्यमशीलता विकासको लागि प्रदान गरिने कर्जा, सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने दश लाख रुपैयाँसम्मको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा र दलित समुदायलाई प्रदान गरिने कर्जाको सुरक्षण देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) ऋणीले सञ्चालन गरेको उद्यम,
- (ख) ऋणीको कर्जा सम्बन्धी कागजात,
- (ग) सामूहिक समानीको हकमा सो सम्बन्धी कागजात,
- (७) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले भूकम्पपीडीतहरूको निजी आवास निर्माण कर्जा सामूहिक वा धितो जमानीमा प्रवाह गर्ने छन् ।

*स्पष्टिकरण: यस उपदफाको प्रयोजनका लागि “धितो” भन्नाले भूकम्प पिडित निजी आवास पुनर्निर्माण वा प्रबलिकरण लाभग्राहीले निजी आवास निर्माण कर्जा लिइ निर्माण गर्ने वा गरेको घर तथा सो घरले चर्चेको जग्गा सम्झनु पर्छ ।

(द) सामूहिक जमानीमा प्रवाह भएको कर्जासँग सम्बन्धित समूहको कुनै सदस्य काबु बाहिरको परिस्थिति उत्पन्न भई उक्त समूहमा आवद्ध रहिरहन नसक्ने स्थिति भएमा निजले आफ्नो हिस्सा बराबरको साँवा तथा व्याज स्वयं चूक्ता गर्ने वा समूहको बाँकी सदस्यहरूले बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट लिएको कर्जा नियमानुसार चूक्ता गर्ने थप प्रतिबद्धताको कागज गरी पेश गर्नु पर्नेछ ।

७. कर्जा सुरक्षण सम्बन्धी व्यवस्था: (१) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जाको प्रचलित कानून बमोजिम सुरक्षण गर्नु पर्ने छ ।

(२) व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जाको सुरक्षण सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रचलित कानून, नेपाल राष्ट्र बैंक र निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषको नियमन र निर्देशनको परिधि भित्र रही स्पष्ट नीति र प्रक्रिया बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

(३) यस कार्यविधि बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रवाह गर्ने वा गरेको दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जाको हकमा देहाय बमोजिम कर्जा सुरक्षण गर्नु पर्नेछ:-

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(क) यस उपदफा बमोजिमका कर्जाको हकमा त्यस्तो कर्जा निक्षेपतथा कर्जा सुरक्षण कोषबाट अनिवार्य सुरक्षण गराउनु पर्नेछ । कोषले कर्जा सुरक्षण गराउँदा कर्जाको प्रकार, उद्देश्य, रकम तथा जोखिमको स्तर लगायतका आधारमा संक्षिप्त प्रकृया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । यसरी कर्जा सुरक्षण गर्दा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले २५ प्रतिशत व्यहोर्नु पर्नेछ, र बाँकी ७५ प्रतिशत शुल्क नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको अनुदान शोधभर्ना खाता मार्फत सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई भुक्तानी शोधभर्ना गरिनेछ ।

(ख) दफा ४ बमोजिमको अवधि समाप्त भएको छ, महिना भित्र ऋणीले कर्जा चूक्ता नगरेमा दफा २२ बमोजिमको कारवाही प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषमा दाबी गर्नेछ । यसरी दाबी हुन आएमा कोषले नियमानुसार भुक्तानी गर्नेछ ।

द. व्यवसायको बीमा सम्बन्धी व्यवस्था: (१) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा अन्तर्गत व्यावसायिक परियोजना धितो लिई कर्जा प्रवाह गर्दा परियोजना बीमा गर्नु पर्नेछ ।

(२) व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी बीमा सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रचलित कानून, नेपाल राष्ट्र बैंक र बीमा समितिको नियमन र निर्देशनको परिधि भित्र रही स्पष्ट नीति र प्रक्रिया बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

(३) यस कार्यविधि बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले प्रवाह गर्ने वा गरेको दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जाको हकमा देहाय बमोजिम परियोजना/व्यावसायिक बीमा गर्नु पर्नेछ:

(क) यस उपदफा बमोजिमका कर्जासँग सम्बन्धित परियोजना/व्यवसायको अनिवार्य बीमा गर्नुपर्नेछ । बीमा कम्पनीले बीमा

गराउदा कर्जाको प्रकार, व्यसायको प्रकृति, उद्देश्य, रकम तथा जोखिमको स्तर लगायतका आधारमा संक्षिप्त प्रक्रिया अवलम्बन गरी व्यवसायिकसँग २५ प्रतिशत मात्र बीमा प्रिमियम लिई बीमा गर्नु पर्नेछ । बाँकी ७५ प्रतिशत बीमा प्रिमियम नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको अनुदान सोधभर्ना खाताबाट बीमा समिति मार्फत सम्बन्धित बीमा कम्पनी लाई सोधभर्ना गरिनेछ ।

(ख) खण्ड (क) बमोजिम बीमा गरिएको व्यवसायमा क्षति भई सोको क्षतिपूर्तिका लागि दावी पर्न आएमा सम्बन्धित बीमा कम्पनीले संक्षिप्त प्रक्रिया अवलम्बन गरी व्यवसायीलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

९. कारबाहीका लागि सिफारिश गर्न सक्ने: (१) ऋणीले दफा ४ बमोजिमको अवधि भित्र कर्जा चुक्ता नगरेमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस कार्यविधिको परिच्छेद-९ मा उल्लेख भए बमोजिमको कारबाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) कर्जा प्रवाह गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस्ता सुविधा रोक्का गर्न अनुरोध गरेमा सम्बन्धित निकायले त्यस्ता ऋणीको सुविधा रोक्का राख्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

कर्जाका लागि योग्यता एवं शर्त सम्बन्धी व्यवस्था

१०. योग्यता एवं शर्त: (१) यस कार्यविधि बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रवाह गर्ने कर्जा प्राप्त गर्न स्थायी लेखा नं. (PAN) प्रमाणपत्र लिएको र कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूची एवम् परिच्छेद-९ अनुसारको कारबाहीमा नपरेको नेपाली नागरिकले देहाय बमोजिमको न्यूनतम योग्यता एवं शर्त पूरा गरेको हुनु पर्नेछ:-

(क) व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा:

(१) व्यक्तिको हकमा १८ वर्ष उमेर पूरा भएको,

- (२) दश लाख रुपैयाँ भन्दा कमको सामूहिक जमानी कर्जाको हकमा कर्जा जमानी सम्बन्धी कागजात,
 - (३) दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको कर्जाको लागि अनिवार्य रुपमा संस्था र एक करोड रुपैयाँ भन्दा बढीको कर्जाको लागि अनिवार्य रुपमा कम्पनी हुनु पर्ने,
 - (४) संस्था वा कम्पनीको हकमा नेपाली नागरिकको शतप्रतिशत शेयर स्वामित्व रहेको
 - (५) उद्यम सञ्चालन तथा कर्जा उपयोग सम्बन्धी संक्षिप्त प्रस्ताव,
तर, दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको कर्जाको लागि ऋणीको विस्तृत परियोजना प्रस्ताव,
- (ख) शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जा:
- (१) कम्तिमा स्नातक तह उत्तिर्ण भएको र ४० वर्ष उमेर ननाघेको,
 - (२) विदेशी विश्वविद्यालयबाट शैक्षिक योग्यता हासिल गरेकाको हकमा नेपालको कुनै विश्वविद्यालयबाट समकक्षता सम्बन्धमा प्रकाशित सार्वजनिक सूचिमा निज अध्ययन गरेको विश्वविद्यालय समावेश भएको,
 - (३) घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय/समिति, सीप विकास तालिम केन्द्र, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद लगायतका सरकारी निकायहरुबाट कम्तिमा ७ दिनको उद्यम वा व्यवसाय गर्ने सीप विकास तालिम अनिवार्य रुपमा लिएको वा उक्त कर्जा स्वीकृत भएपछि त्यस्तो संस्थामा सीप विकास तालिम लिएको प्रमाण पेश गरेको,
 - (४) उद्यम सञ्चालन तथा कर्जा उपयोग सम्बन्धी संक्षिप्त प्रस्ताव,

(ग) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जा:-

(१) श्रम स्वीकृति प्राप्त गरी वा नगरी कुनै पनि देशमा कम्तीमा ६ महिना सम्बन्धित तालिम/पेशा/व्यवसाय/ क्षेत्रमा काम गरी स्वदेश फर्केको,

तर कुनै पनि देशको स्थायी बसोबासको स्वीकृति प्राप्त (PR/Green Card Holder) व्यक्तिलाई यस्तो कर्जा प्रदान गरिने छैन ।

(२) उद्यम संचालन तथा कर्जा उपयोग सम्बन्धी संक्षिप्त प्रस्ताव,

(३) विदेशवाट फर्केको ३ वर्ष व्यतित नभएको ।

(घ) महिला उद्यमशीलता कर्जा:-

(१) १८ वर्ष उमेर पूरा भएको महिला वा समूहको हकमा फरक परिवारका कम्तीमा पाँच जना १८ वर्ष उमेर पूरा भएका महिला,

(२) उद्यम सञ्चालन तथा कर्जा उपयोग सम्बन्धी संक्षिप्त प्रस्ताव,

(३) समूहको हकमा सामूहिक जमानी सम्बन्धी कागजात,

(ङ) दलित समुदाय व्यवसाय विकास कर्जा:-

(१) दलित जात-जाति भित्रको १८ वर्ष उमेर पूरा भएको वा समूहको हकमा उक्त जात-जाति भित्रका फरक परिवारका कम्तीमा पाँच जना १८ वर्ष उमेर पूरा भएको,

(२) उद्यम सञ्चालन तथा कर्जा उपयोग सम्बन्धी संक्षिप्त प्रस्ताव,

(३) समूहको हकमा सामूहिक जमानी सम्बन्धी कागजात,

(च) उच्च र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कर्जा:-

- (१) माध्यमिक शिक्षा वा सो सरह उत्तिर्ण गरी २५ वर्ष उमेर ननाघेको,
- (२) आर्थिक रुपमा विपन्न, सिमान्तकृत समुदाय वा लक्षित वर्गको विद्यार्थी
- (३) स्वदेशको कुनै कलेज वा विश्वविद्यालयमा अध्ययन गरिरहेको वा गर्ने,

(छ) भूकम्प पीडितहरुको निजी आवास निर्माण कर्जा:-

- (१) नेपाल सरकारले निजी आवास अनुदान दिए बाहेक अरु संस्थागत अनुदान नपाएको,
- (२) राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणसँग निजी आवास निर्माण गर्न सम्भौता गरी आर्थिक अभावका कारण हालसम्म आवास निर्माण कार्य सुरु गर्न नसकेका भूकम्प पीडित,
- (३) ऋणी वा निजको परिवारको नाममा कुनै पनि स्थानमा बस्न योग्य घर नभएको,

(२) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस कार्यविधि बमोजिम कर्जा प्रवाह गर्दा भूकम्प पीडित, बाढी पीडित तथा विपद् प्रभावित नागरिकहरुलाई पहिलो प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस कार्यविधि बमोजिम भूकम्प पीडितहरुको निजी आवास निर्माण कर्जाप्रवाह गर्दा राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणले आवास निर्माण सम्पन्न गर्न तोकिएको अवधि भित्र कर्जा लिई सक्नु पर्नेछ ।

(४) यस कार्यविधि बमोजिम प्रदान गरिने सहूलियतपूर्ण कर्जाका लागि ब्याज अनुदान प्राप्त गर्न ग्राह्य निवेदकलाई कुनै एक प्रकारको कर्जा मात्र उपलब्ध हुनेछ ।

(५) यस कार्यविधि बमोजिम कर्जा लिने निवेदकले नेपाल सरकारले ब्याज अनुदान उपलब्ध प्रदान गर्ने प्रकृतिका अन्य कुनै पनि कर्जा लिएको हुनु हुदैन ।

*तर यो दफा भूकम्प पिडितहरुको निजी आवास निर्माण कर्जाको हकमा लागू हुने छैन ।

परिच्छेद-५

कर्जाका लागि आवश्यक कागजात, स्वःघोषणा तथा कर्जा निर्णय सम्बन्धी व्यवस्था

११. **आवश्यक कागजात र स्वःघोषणा:** (१) यस कार्यविधि बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्रवाह गर्ने कर्जा प्राप्त गर्न देहाय बमोजिमका कागजात पेश र स्वःघोषणा गर्नु पर्नेछ:-

(क) सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विधिवत रुपमा भरिएको कर्जा आवेदन फारम,

(ख) प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको व्यवसाय तथा स्थायी लेखा नं. (PAN) प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि,

*तर भूकम्प पिडितहरुको निजी आवास निर्माण कर्जाको लागि स्थायी लेखा नं. (PAN) आवश्यक पर्ने छैन ।

(ग) नागरिता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि,

(घ) उद्यम सञ्चालन तथा कर्जा उपयोग सम्बन्धी संक्षिप्त प्रस्ताव, महिला उद्यमशीतला कर्जा बाहेक दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको कर्जाको हकमा विस्तृत परियोजना प्रस्ताव,

(ङ) कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा नपरेको स्वःघोषणा,

(च) सामूहिक जमानीको हकमा सामूहिक जमानी सम्बन्धी कागजात,

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

- (छ) शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जाको हकमा शैक्षिक प्रमाण-पत्रको सक्कल प्रति र दफा १० (१) को खण्ड (ख) (३) बमोजिम सीप विकास तालिम लिएको प्रमाण-पत्रको प्रतिलिपि,
- (ज) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जाको हकमा राहदानी, प्रवेशाज्ञाको प्रतिलिपि तथा श्रम स्वीकृतिप्राप्त भएको देशबाट फर्केकाको हकमा सोको प्रतिलिपि, निवेदक विदेशमा गई कम्तिमा ६ महिना सम्बन्धित तालिम/पेशा/व्यवसाय/क्षेत्रमा काम गरेको कागजात र कुनै पनि देशको स्थायी बसोबासको स्वीकृति प्राप्त (PR/Green Card Holder) व्यक्ति नभएको स्व:घोषणा,
- (झ) उच्च र प्रविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा कर्जाको हकमा आर्थिक रूपमा विपन्न, सीमान्तकृत समुदाय वा लक्षित वर्गको विद्यार्थी भएको सिफारिस र अध्ययन गर्ने शैक्षिक संस्था/प्रतिष्ठानमा भर्ना भएको वा हुन योग्य रहेको खुल्ने कागजातको प्रतिलिपि,
- (ञ) भूकम्पपीडितहरुको निजी आवास निर्माण कर्जाका लागि राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणसँग सम्भौता गरी आर्थिक आभावका कारण हालसम्म आवास निर्माण कार्य सुरु गर्न नसकेका भूकम्पपीडितको कागजातको प्रतिलिपि र धितोको हकमा सो सम्बन्धी कागजात ।

१२. कर्जा निर्णय सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस कार्यविधि बमोजिम अनुदान लिन चाहने व्यक्तिले आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण कागजात सहित सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा आवश्यक सम्पूर्ण कागजात सहित कर्जा आवेदन प्राप्त भएको मितिले एककाईस कार्य दिनभित्रमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा स्वीकृत हुने वा नहुने सम्बन्धी निर्णय गरी सक्नु पर्नेछ ।

(३) कर्जा प्रवाह गर्न नसकिने भएमा स्पष्ट आधार कारण सहित सम्बन्धित निवेदकलाई लिखित जानकारी दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६

व्याज, बीमा प्रिमियम र सुरक्षण शुल्क अनुदान, शर्त तथा वितरण प्रक्रिया सम्बन्धी व्यवस्था

१३. अनुदान सुविधा तथा शर्त सम्बन्धी व्यवस्था: (१) यस कार्यविधि बमोजिमका लक्षित ऋणीलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले प्रवाह गर्ने कर्जाको हकमा नेपाल सरकारबाट देहाय बमोजिमको अनुदान सुविधा उपलब्ध हुनेछ:-

* (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले दिने कर्जामा निर्धारण गरेको व्याजदर मध्ये ५ प्रतिशत व्याज अनुदान सुविधा उपलब्ध हुनेछ । महिला उद्यमशीलता कर्जाको हकमा यो अनुदान ६ प्रतिशत उपलब्ध हुनेछ । तर पाँच करोड रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जामा २ प्रतिशत मात्र व्याजदर अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

(ख) कर्जा सुरक्षण शुल्क अनुदानमा दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढी व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जाहरुको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष मार्फत सुरक्षण गराउँदा लाग्ने ७५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध हुनेछ ।

(ग) बीमा प्रिमियम अनुदान दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जा लिई गरिने व्यवसायको बीमा प्रिमियममा ७५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको व्याज अनुदान सुविधा यो कार्यविधि लागू भएपछि कर्जा लिने ऋणीलाई मात्र उपलब्ध हुनेछ । व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जाको हकमा व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जामा प्रदान

* पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

गरिने व्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३ बमोजिम प्रवाहित कर्जामा समेत यो सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।

(३) ऋणीले पाउने व्याज अनुदान सुविधा बाहेक अन्य सम्पूर्ण व्याज रकम, सुरक्षण शुल्क र बीमा प्रिमियम सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्था, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष र सम्बन्धित बीमा कम्पनीलाई भुक्तानी गरेपछि मात्र व्याज अनुदान सुविधाका लागि योग्य मानिनेछ ।

(४) जुन उद्देश्यको लागि कर्जा लिएको हो सोही उद्देश्यका लागि मात्र उपयोग गर्नु पर्नेछ ।

(५) सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अनुगमन गर्दा कर्जा सदुपयोग भएको नपाईएमा व्याज अनुदान सुविधा उपलब्ध नगराइने र व्याज अनुदान सुविधा लिइ सकेको भए ऋणीबाट असूल उपर गरिनेछ ।

१४. अनुदान रकमको वितरण प्रक्रिया: (१) यस कार्यविधि बमोजिम अनुदान स्वरूप प्रदान गरिने व्याज, कर्जा सुरक्षण शुल्क तथा बीमा प्रिमियम रकम उपलब्ध गराउने प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सञ्चालन हुने गरी बैकिङ्ग कार्यालयमा अनुदान सोधभर्ना नामको खाता खोल्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको खातामा नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयले एक अरब रुपैयाँ अग्रीम जम्मा गर्नेछ । उक्त रकमले अपुग हुने भएमा केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिको सिफारिसमा नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयले थप रकम उपलब्ध गराउनेछ ।

(३) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह गरेको कर्जाको व्याज अनुदान प्राप्त गर्न कर्जा उपयोगको आधारमा ऋणीले नियमानुसार भुक्तानी गर्नुपर्ने कर्जा रकम भुक्तानी गरेको प्रमाण सहित त्रैमासिक रुपमा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको ढाँचामा उक्त बैंकमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(४) बीमा कम्पनीहरुले यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह गरिएको कर्जासँग सम्बन्धित व्यावसायिक बीमा प्रिमियम बापतको रकम अनुदानका

लागि कागजात सहित त्रैमासिक रुपमा बीमा समितिले तोकेको ढाँचामा उक्त समितिमा निवेदन दिनु पर्नेछ, र बीमा समितिले यसरी प्राप्त निवेदनको आवश्यक छानवीन गरी नेपाल राष्ट्र बैंकमा सोधभर्ना माग गर्नु पर्नेछ ।

(५) निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषले यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह गरिएको कर्जाको सुरक्षण सुनिश्चित गरी कर्जा सुरक्षण शुल्क वापतको रकम अनुदानका लागि कागजात सहित त्रैमासिक रुपमा नेपाल राष्ट्र बैंकमा सोधभर्ना माग गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (३), (४) र (५) बमोजिम प्राप्त निवेदन तथा मागका आधारमा नेपाल राष्ट्र बैंकले सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्था, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष र बीमा समितिलाई ब्याज, सुरक्षण शुल्क र बीमा प्रिमियम बापत अनुदान रकमको सोधभर्ना अनुदान सोधभर्ना खाताबाट नेपाल राष्ट्र बैंकको कार्यालयहरुमा रहेका खाता मार्फत वा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्था, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष र बीमा समितिको माग अनुरूपको बैंक खाता मार्फत सोधभर्ना दिनु पर्नेछ ।

(७) बीमा समितिले उपदफा (६) बमोजिम प्राप्त रकम सम्बन्धित बीमा कम्पनीको माग अनुरूपको बैंक खाता मार्फत सोधभर्ना दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-७

सहूलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह तथा ब्याज अनुदान वितरणसँग सम्बन्धित निकायहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार

१५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्नका लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

(क) निवेदकले यस कार्यविधि बमोजिम कर्जाको लागि निवेदन दिएमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जाको प्रकार, उद्देश्य माग रकम, जोखिमको स्तर, सुरक्षण, बीमा लगायत परियोजनाको

सम्भाव्यता तथा कर्जाको सदुपयोग हुने आधारमा कर्जा प्रवाह गर्ने । कर्जा प्रवाह गर्न नसकिने भएमा स्पष्ट आधार र कारण सहित सम्बन्धित निवेदकलाई लिखित जानकारी दिने,

- (ख) कर्जामा ब्याज अनुदान रकम प्राप्त गर्नका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको ढाँचामा ऋणीले अनुदान पाउने ब्याज रकम बाहेक अरु ब्याज रकम असुल गरेको प्रमाण सहित नेपाल राष्ट्र बैंकसँग सोधभर्ना माग गर्ने,
- (ग) खण्ड (क) बमोजिम ब्याज अनुदान प्राप्त हुने गरी प्रदान गरिएको कर्जाको त्रैमासिक विवरण नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको ढाँचामा १५ दिनभित्र नेपाल राष्ट्र बैंकलाई उपलब्ध गराउने,
- (घ) कर्जाको प्रकार, उद्देश्य, लगानी रकम, जोखिमको स्तर एवं आवश्यकता अनुसार सदुपयोगिता निरिक्षण गरी सोको अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्ने ।

१६. बीमा कम्पनीको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा सम्बन्धित बीमा कम्पनीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह हुने वा भएको दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जाको हकमा व्यावसायिक बीमाका लागि निवेदन प्राप्त भएमा व्यवसायको प्रकृति, कर्जाको प्रकार, उद्देश्य, रकम तथा जोखिमको स्तर लगायतका आधारमा संक्षिप्त प्रक्रिया अवलम्बन गरी व्यवसायीसँग २५ प्रतिशत मात्र बीमा प्रिमियम लिई बीमा गर्ने,
- (ख) नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउने ७५ प्रतिशत बीमा प्रिमियम बापतको रकम अनुदान स्वरूप प्राप्त गर्नका लागि बीमा समितिसँग सोधभर्ना माग गर्ने,

(ग) यस कार्यविधि बमोजिम बीमा गरिएको व्यवसायमा क्षति भई सोको क्षतिपूर्तिका लागि दावी पर्न आएमा संक्षिप्त पक्रिया अवलम्बन गरी व्यावसायीलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउने ।

१७. निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षणको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्नका लागि निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह हुने वा भएको दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जाको सुरक्षणका लागि निवेदन प्राप्त भएमा कर्जाको प्रकार, उद्देश्य, रकम तथा जोखिमको स्तर लगायतका आधारमा संक्षिप्त पक्रिया अवलम्बन गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थसँग २५ प्रतिशत मात्र सुरक्षण शुल्क लिई सुरक्षण गर्ने,

(ख) नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउने ७५ प्रतिशत सुरक्षण शुल्क बापतको रकम अनुदान स्वरुप प्राप्त गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकसँग सोधभर्ना माग गर्ने,

(ग) यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह भएको कर्जा दफा ४ बमोजिमको अवधि समाप्त भएको छ महिना भित्र ऋणीले चुक्ता नगरेमा दफा २२ बमोजिमको कारवाही प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कोषमा दावी गरेमा नियमानुसार भुक्तानी गर्ने,

(घ) यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह भएको कर्जाको सुरक्षण शुल्क तथा सुरक्षण दावी भुक्तानीको अद्यावधिक अभिलेख राखी सोको विवरण केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिमा पठाउने ।

१८. बीमा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्नका लागि बीमा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) सम्बन्धित बीमा कम्पनीले यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह हुने वा भएको दश लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको व्यावसायिक कृषि तथा

पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जाको व्यावसायिक बीमा गरे बापतको बीमा प्रिमियम माग गरेमा नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको अनुदान सोधभर्ना खाताबाट निकासालाई सम्बन्धित बीमा कम्पनीलाई सोधभर्ना रकम उपलब्ध गराउने,

(ख) खण्ड (क) बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई सोधभर्ना उपलब्ध गराइएको रकमको त्रैमासिक विवरण केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिलाई उपलब्ध गराउने,

(ग) बीमा गरिएको व्यवसायमा क्षति भई सोको क्षतिपूर्ति लागि दाबी प्राप्त भएमा सम्बन्धित बीमा कम्पनी मार्फत संक्षिप्त प्रकृया अवलम्बन गरी व्यावसायीलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउन आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

(घ) यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्नका लागि सम्बन्धित बीमा कम्पनीहरूको आवश्यक नियमन, अनुगमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने ।

१९. नेपाल राष्ट्र बैंकको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) बैंक तथा वित्तीय संस्था, बीमा समिति, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषबाट कर्जामा प्रदान गरिने अनुदान रकम माग भई आएमा अनुदान सोधभर्ना खाताबाट नियमानुसार सोधभर्ना रकम उपलब्ध गराउने,

(ख) यो कार्यविधि बमोजिम क्षेत्रगत तथा विषयगत कर्जा तथा ब्याज अनुदानको विवरण अर्थ मन्त्रालयलाई त्रैमासिक रुपमा उपलब्ध गराउने,

(ग) यो कार्यविधिको प्रभाकारी रुपले कार्यान्वयन गर्नका लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको आवश्यक अनुगमन, नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने,

(घ) कर्जा सदुपयोग भएको नपाइएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम कारबाही गरी अनुदान बापतको रकम बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई भुक्तानी सोधभर्ना नदिने ।

परिच्छेद-८

समन्वय तथा अनुगमन समिति

२०. केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिको गठन: (१) यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्नका लागि केन्द्रीयस्तरमा समन्वय तथा अनुगमन गर्न देहाय बमोजिमको केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समिति रहनेछः-

- (क) डेपुटी गभर्नर, नेपाल राष्ट्र बैंक
(बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग हेर्ने) - संयोजक
- (ख) कार्यकारी निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक
(बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग) - सदस्य
- (ग) सह-सचिव, अर्थ मन्त्रालय
(वित्तीय क्षेत्र व्यवस्थापन तथा संस्थान समन्वय माहाशाखा) - सदस्य
- (घ) प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष - सदस्य
- (ङ) कार्यकारी निर्देशक, बीमा समिति - सदस्य
- (च) अध्यक्ष, नेपाल बैङ्कर्स एसोसिएसन - सदस्य
- (छ) निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक
(बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग) - सदस्य सचिव

(२) समितिले छलफल एवं निर्णयका लागि प्रस्ताव भएका विषय वस्तुहरूको आधारमा नेपाल सरकारका पदाधिकारी र बढीमा दुईजना विषय-विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रित गर्न सक्नेछ ।

(३) समितिको सचिवालय नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा रहनेछ। सचिवालयले समितिले तोकेका कार्यहरू गर्नेछ।

(४) समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ।

२१. केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:
केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) यस कार्यविधिको कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक समन्वय तथा अनुगमन गर्ने,
- (ख) कर्जा प्रवाह गर्ने सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निरीक्षण गर्ने गराउने,
- (ग) यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अडकाउ उत्पन्न भएमा बाधा अडकाउ फुकाउन सिफारिस गर्ने,
- (घ) कार्यविधि तथा अनुसूचीको व्याख्या गर्ने तथा
- (ङ) कार्यविधिमा भएका व्यवस्थाहरूमा हेरफेर गर्नु परेमा पुनरावलोकनका लागि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय समक्ष सिफारिस गर्ने।

परिच्छेद-९

कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था

२२. कर्जा चूक्ता नगरेमा हुने कारवाही: (१) ऋणीले दफा ४ बमोजिम कर्जा चूक्ता नगरेमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले देहाय बमोजिमको कारवाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्न सक्नेछ:-

- (क) ऋणीलाई कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा राख्न,
- (ख) ऋणीको राहदानी रोक्का राख्न,
- (ग) ऋणीको नाममा रहेको कुनै चल अचल सम्पत्ति विक्री गर्न बन्देज लगाउनका लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन,

- (घ) ऋणीको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा रहेको खाता रोक्का गर्न,
(ङ) नेपाल सरकारबाट उपलब्ध गराउने सामाजिक सुरक्षा भत्ता
लगायतका अन्य नागरिक सुविधाबाट बञ्चित गर्न ।

(२) कर्जा प्रवाह गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस्ता सुविधा रोक्का गर्न
अनुरोध गरेमा सम्बन्धित निकायले त्यस्ता ऋणीको सुविधा रोक्का राख्नु
पर्नेछ ।

परिच्छेद-१०

विविध

२३. कर्जा वर्गीकरण तथा जोखिम सम्बन्धी अन्य व्यवस्था: (१) यस कार्यविधि
बमोजिम अनुदान प्राप्त गर्ने कर्जाहरुको वर्गीकरण नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंक
तथा वित्तीय संस्थालाई जारी गरेको एकीकृत निर्देशन बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस कार्यविधिमा उल्लेख गरिएका विषय बाहेक अन्य विषयमा
प्रचलित कानून, नेपाल राष्ट्र बैंक, बीमा समिति तथा निक्षेप तथा कर्जा
सुरक्षण कोषको नियमन र निर्देशनको परिधि भित्र रही यस्तो कर्जाको
लगानी, अनुगमन, सुरक्षण, बीमा तथा असुली सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक
तथा वित्तीय संस्था एवं बीमकले स्पष्ट नीति र प्रक्रिया बनाई लागू गर्न
सक्नेछ ।

(३) यस कार्यविधि बमोजिम प्रवाह हुने वा भएको दश लाख रुपैयाँ
भन्दा माथिको व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जा बाहेक अन्य कर्जालाई
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत गणनामा गर्ने व्यवस्था
मिलाइनेछ ।

(४) सामूहिक जमानीमा मात्र प्रवाह भएको कर्जाको हकमा अतिरिक्त
जोखिम व्यवस्था गर्नु पर्ने छैन ।

(५) ऋणीले साँवा ब्याज नियमित गरेको अवस्थामा सम्बन्धित बैंक
तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल सरकारबाट पाउनु पर्ने ब्याज अनुदान रकम
समेत सोही अवधिको ब्याज आम्दानीमा गणना गर्न सक्नेछ ।

(६) नेपाल सरकारबाट पाउनुपर्ने ब्याज अनुदान वापतको यस्तो रकमलाई पूँजी कोष अनुपात गणना प्रयोजनका लागि सरकार माथिको दाबी सरह शून्य प्रतिशत जोखिम भार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

२४. गुनासो सम्बन्धी व्यवस्था: यस कार्यविधिको कार्यान्वयनका सन्दर्भमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्था, बीमा कम्पनी लगायत यससँग सम्बन्धित निकायहरूले कर्जा प्रवाह नगरेको, ऋणीले सेवा सुविधा नपाएको तथा ऋणको सदुपयोग नभएको लगायतका यससँग सम्बन्धित गुनासो सुन्ने तथा सोको आधारमा आवश्यक काम कारवाही अगाडी बढाउने कार्य केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिको सचिवालयले गर्नेछ ।

२५. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका कुराहरूको हकमा यसै बमोजिम र अन्य कुराहरूको हकमा प्रचलित व्यवस्था बमोजिम हुनेछ ।

२६. फाराम तथा ढाँचा सम्बन्धी व्यवस्था: यस कार्यविधि बमोजिम सहूलियतपूर्ण कर्जा तथा ब्याज अनुदान प्रदान गर्दा प्रयोग हुने अन्य सरलीकृत फाराम तथा ढाँचा नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको समन्वयमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२७. संशोधन तथा हेरफेर: (१) अर्थ मन्त्रालयको सिफारिसमा नेपाल सरकारले यस कार्यविधिमा आवश्यकत अनुसार संशोधन एवं हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(२) यस कार्यविधिका अनुसूची केन्द्रीय समन्वय तथा अनुगमन समितिको सिफारिसमा अर्थ मन्त्रालयले संशोधन एवं हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

२८. खारेजी तथा बचाउ: (१) नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयबाट जारी गरिएको “व्यवसायीक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३” र “भूकम्प पीडितहरूको घर निर्माणका लागि सामुहिक वा धितो जमानीमा निर्व्याजी ऋण उपलब्ध गराउने कार्यविधि, २०७४” खारेज गरिएको छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खारेज गरिएका कार्यविधि बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची १

(दफा (२) सँग सम्बन्धित)

(क) व्यावसायिक कृषि तथा पशुपन्ध्री कर्जा:

१. तरकारी उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बिक्रि वितरण,
२. बीउ विजन उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बिक्रि वितरण,
३. वनजन्य व्यवसाय, पुष्प व्यवसाय तथा वागवानी,
४. पशुपन्ध्रीपालन,
५. अष्ट्रिच, टकी र हाँसपालन, सोको मासु एवं अण्डाको भण्डारण, प्रशोधन तथा बिक्रि वितरण,
६. फलफूल उत्पादन, उत्पादित फलफूलको प्रशोधन, भण्डारण तथा बिक्रि वितरण,
७. दुग्ध उत्पादन, प्रशोधन र बिक्रि वितरण,
८. मत्स्यपालन, उत्पादित माछाको भण्डारण तथा बिक्रि वितरण,
९. च्याउ उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बिक्रि वितरण,
१०. पशुवधशाला, मासुजन्य उत्पादन, सोको भण्डारण, प्रशोधन तथा बिक्रि वितरण,
११. जडिबुटी उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बिक्रि वितरण,
१२. उखु, कफी, चिया, अलैंची, अदुवा, बेसार, जैतुन, सूर्यमुखी, अल्लो, लोका खेती तथा यिनीहरूको भण्डारण, प्रशोधन तथा बिक्रि वितरण,
१३. मौरी पालन व्यवसाय,
१४. जौ, फापर, सिलामको उत्पादन, प्रशोधन र बिक्रि वितरण,
१५. प्राङ्गारिक तथा जैविक मल,
१६. पशुपन्ध्रीजन्य दाना उद्योग,
१७. कपास, ऊन, रेसम खेती/उत्पादन, प्रशोधन र बिक्रि वितरण,

१८. भेडा, च्याङ्गा र चौरी लगायतबाट ऊनको उत्पादन, प्रशोधन र बिक्री वितरण,

१९. नेपाल सरकारले समय समयमा थप गरेका अन्य कृषि तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायहरु ।

(ख) शिक्षित युवा स्वरोजगार कर्जा, (ग) वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा परियोजना कर्जा र (घ) महिला उद्यमशीलता कर्जा:

देहायका व्यवसाय तथा उद्यमहरुको लागि प्रवाह हुनेछ ।

(१) कृषि व्यवसाय (उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बिक्री वितरण)

(क) खाद्यान, नगदे बाली, तरकारी, फलफूल तथा जरिबूटी:

- धान, गहुँ, मकै, कोदो, जौ, तोरी, सरस्यू, केराउ, चना, भटमास आदि ।
- चिया, अलैची, सूठो, सुपारी, नरिवल, कपास, अल्लो, अम्रिसो, बाबियो, उखु, रबर, अदुवा, बेसार, सूर्यमुखी, मरीच, जस्ता मसला आदि ।
- लसुन, प्याज, आलू, काउली, बन्दा, परवल, कुरिलो, भण्टा, चम्सुर, पालुंगो, रायो, ब्रोकाउली, गोलभेडा, च्याउ, बोडी, सिमी, फर्सी, गाजर, मुला, खोर्सानी, पिडालु, इसकुस, धनियाँ, तरुल, घिरौला आदि ।
- आँप, सुन्तला, स्याउ, अनार, दारिम, अम्बा, कागती, निबुवा, भोगटे, ज्यामिर, लप्सी, लिची, कटहर, भूइँकटहर, अंगुर, हलुवावेद, मेवा, केरा, खुर्पानी, बयर, सतीबयर, अमला, विभिन्न किसिमका फूल खेती, (टिस्यूकल्चर, बीउ तथा बेर्ना उत्पादन समेत) आदि ।
- नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकाय वा जडिबूटी उत्पादन वा प्रशोधन कम्पनीले तोकेको सवै किसिमका जडिबूटी उत्पादन (प्रचलित कानूनले बन्देज लगाएका बाहेक) आदि ।

(ख) पशुपन्छीपालनः

- गाई, गोरु, भैसी, राँगो, बङ्गर, सुँगर, खरायो , चौरी, याक, नाक, भेडा, बाखा, थुमा, खसी, वाच्छा-वाच्छी, पाडा-पाडी, घोडा, गधा, खच्चर र आर्थिक उपार्जनका लागि पालिने अन्य पशुहरु ।
- कुखुरा, हाँस, परेवा, लौकाट, बट्टाई र, आर्थिक उपार्जन गर्नका लागि पालिने अन्य पन्छीहरु ।
- व्यावसायिक रुपले गरिएको मत्स्यपालन, मौरीपालन, रेशम किरा पालन आदि ।

(ग) सिचाँइ तथा सिचाँइ उपकरणः

- कृषि उत्पादन वृद्धि गर्न सघाउ पुऱ्याउने गरी कृषकहरुले एकलै वा सामूहिकरुपमा निर्माण गर्ने कुलो, नहर, नल, हातेनल, क्याप्टिभ, जेनरेटर, स्पिङ्कलर, पम्पसेट, रोअर पम्प आदि ।

(घ) कृषि औजार वा संयन्त्रः

- श्वेसर, ग्रिंडर, आधुनिक हलो, कुटो, कोदालो, कोदाली, हाँसिया, खुर्पा, खन्ती, टयाक्टर, ट्रेलर आदि ।

(ङ) वन विकास तथा चरन विकासः

- नर्सरी स्थापना र विकास, निजी एंव सामुदायिक वृक्षारोपण, वन विकासका लागि प्रयोग हुने मलखाद्य, कृषि वन प्रणालीको विकास र विस्तार, चरन विकास आदि ।

(च) जग्गा विकास र भू-संरक्षणः

- जमिन सुधार, तार-बार, जाली, पर्खाल आदि ।

(छ) प्रचलित कानूनले बन्देज गरिएका बाहेकका अन्य कृषि उत्पादनहरु तथा कृषिजन्य व्यवसायहरुः

(२) उद्योग व्यवसाय: हाते एवं खुट्टे तान, अर्धस्वचालित तान, वापिङ्ग, रङ्गाई, छपाई, सिलाई, बुनाई, राडी, पाखी, ऊनी, गलैचा, पश्मिना, ऊनी पोशाक, सिकर्मी कार्य, काठबाट कलात्मक वस्तु निर्माण गर्ने कार्य, बेत, बाँस र निगालोका सामान तयार गर्ने कार्य, प्राकृतिक रेशाबाट विभिन्न वस्तुहरूको निर्माण कार्य, हाते कागज उत्पादन, सुन, चाँदी, तामा, पित्तल, फलाम, जस्ता धातुहरूको कार्य, गहना एवं मूर्ती बनाउने कार्य, मह, च्यूरी, अलैची एवं चिया प्रशोधन कार्य, सेरामिक्स एवं कुमालेको पेशागत कार्य, छाला सम्बन्धी पेशागत कार्य र ट्यानिङ्ग छाला, हाड, सिङ्ग तथा ढुङ्गाबाट तयार हुने वस्तुहरूको उत्पादन, चित्रकला, कागजबाट बनेका सामान, धुप, पुतली, खेलौना र प्रचलित औद्योगिक व्यवसाय ऐनले परम्परागत घरेलु उद्योग भनी परिभाषा गरेका सम्पूर्ण उद्योगहरू ।

(३) सेवा व्यवसाय:

- (क) स्वास्थ्य सम्बन्धी सेवा व्यवसाय: स्वास्थ्य परिक्षण प्रयोगशाला, प्राकृतिक तथा आयुर्वेद चिकित्सा केन्द्र आदि संचालन, शिशुस्याहार केन्द्र, औषधी पसल ।
- (ख) पशुपन्छी सम्बन्धी चिकित्सा व्यवसायहरू: पशु चिकित्सा सम्बन्धी स्वास्थ्य परीक्षण तथा औषधी पसल, पशु आहार खरिद बिक्री आदि ।
- (ग) कृषि एवं औद्योगिक उत्पादन वृद्धिमा सघाउ पुऱ्याउने सेवा व्यवसायहरू: कृषि सामाग्री, बेचबिखन, कृषि उपज बेचबिखन, औद्योगिक कच्चा पर्दाथको खरिद बिक्री आदि ।
- (घ) सीप एवं स्वरोजगारमूलक व्यवसायहरू: फोटोकपी, कम्प्यूटर संचालन, मर्मतशाला (टेम्पो, बस, मिनीबस, माईक्रोबस, ट्रक, मिनीट्रक, डेलिभरी भ्यान, कार, जीप, रिक्सा, रेडियो, फोटोकपी, कम्प्यूटर, टि.भी., टेलिफोन, घडी, आदि), सिलाई, बुनाई, केश शृङ्गार, सिकर्मी, डकर्मीको सेवा, दैनिक उपभोगका सामान खरिद बिक्री, पुस्तक, स्टशनरी एवं अन्य

शैक्षिक सामग्रीको खरिद बिक्री, चिया तथा चमेना पसल, घर जग्गाको नक्सा तयार गर्ने, मूल्याङ्कन गर्ने, कानूनी सेवा, अनुसन्धान, परामर्श, खानेपानी वितरण र सरसफाइसँग सम्बद्ध व्यवसायहरू नेपाली तथा राष्ट्रिय भाषामा चलचित्र निर्माण तथा प्रदर्शन, बाल-उद्यान, खेलकूद आदि ।

- (ङ) पर्यटक सम्बन्धी व्यवसायहरू: होटेल, मोटेल, रेष्टुरेन्ट, ट्राभल एजेन्सी, ट्रेकिङ्ग, ज्याफिट्ङ्ग आदि ।
- (च) संचार सम्बन्धी व्यवसायहरू: टेलिफोन, फ्याक्स, ई-मेल, इन्टरनेट, भिडियो कन्फरेन्सिङ्ग, टेलिकन्फरेन्सिङ्ग आदि ।
- (छ) यातायात सम्बन्धी व्यवसायहरू: रिक्सा, ठेलागाडा, एक्का (घोडासहित) आदि ।
- (ज) प्रचलित औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी कानूनले तोकेका अन्य सेवामूलक व्यवसायहरू:

(४) अन्य व्यवसाय:-

- मूल्य अभिवृद्धि हुने व्यवसाय:- जस्तै रेडीयो, घडी, टेलिभिजन, कम्प्यूटर, आधुनिक बत्ती, टर्च, लाइट, इम्ब्राइडरी, तयारी पोशाक आदि ।
- सूचना प्रविधि:- कम्प्यूटर सफ्टवेयर एवं हार्डवेयर सम्बन्धी व्यवसाय ।
- विविध: खुद्रा पसल, आवास निर्माण, सौर्य बत्ती, धारा बाथरुम तथा शौचालय निर्माण ।
- प्रचलित कानूनले बन्देज लगाए बाहेकका अन्य व्यवसायहरू ।

(ड) दलित समुदाय व्यवसाय विकास कर्जा:

नेपाल सरकारले दलित समुदायलाई सामूहिक जमानीमा उपलब्ध गराउने सहूलियतपूर्ण कर्जाका लागि योग्य व्यवसायहरू:

१. परम्परागत बजाउने बाजा निर्माण तथा खरिद गर्न,
२. सिलाई कटाई, सिलाई कटाई तालिम संचालन, सिलाई मेशिन खरिद गर्न,
३. परम्परागत आय आर्जनका पेशाहरु
४. फलाम, कोइला आदि वस्तु खरिद बिक्री गर्न, आरन बनाउन चाहिने सामग्री खरिद तथा निर्माण गर्न, आरनको लागि यन्त्रशाला निर्माण गर्न,
५. जुत्ता बनाउनको लागि चाहिने कच्चा पदार्थ, प्रशोधित छाला, जुत्ता, चप्पल, ब्याग आदि बनाउन कच्चा पदार्थ खरिद एवं प्रशोधन र उत्पादित वस्तुहरु बिक्री गर्न,
६. परम्परागत सुन चाँदीका गहना एवं भाँडाकुँडा बनाउने पसल तथा सोसँग सम्बन्धित कालीगढी सेवा,
७. सरसफाई पेशाको लागि चाहिने सामानहरु खरिद गर्न,
८. आफ्नो पुख्र्यौली पेशालाई निरन्तरता दिनको लागि चाहिने कच्चा पदार्थ खरिद गर्न, वस्तु तथा सेवा बिक्री गर्न, व्यवसायको लागि सामूहिक यन्त्रशाला निर्माण गर्न,
९. नेपाल सरकारले समय समयमा तोकेको अन्य पेशाहरु ।

(च) उच्च र प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा कर्जा:

आर्थिक रुपमा विपन्न, सीमान्तकृत समुदाय तथा लक्षित वर्गका विद्यार्थीहरुलाई उच्च र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा अध्ययनका लागि कर्जाका लागि योग्य क्षेत्रहरु:

१. नेपाल सरकारले तोकिएको विषयको उच्च शिक्षा,
२. स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित विषयहरु एम.वि.वि.एस., आयुर्वेद चिकित्सा, वि.डि.एस., वि.पि.एच., फार्मेसी, नर्सिङ लगायतका स्नातक वा सो भन्दा माथिल्लो तहका विषयहरु,

३. इन्जिनियरिङसँग सम्बन्धित विषयहरु जस्तै सिभिल, इलेक्ट्रिकल, इलेक्ट्रोनिक्स, जियोमेट्रिकस, मेकानिकल, कम्प्युटर आदिका स्नातक वा सो भन्दा माथिल्लो तहका विषयहरु,
४. पशु विज्ञानसँग सम्बन्धित स्नातक वा सो भन्दा माथिल्लो तहका विषयहरु,
५. कृषि विज्ञानसँग सम्बन्धित स्नातक वा सो भन्दा माथिल्लो तहका विषयहरु,
६. अन्य प्राविधिक विषयहरुसँग सम्बन्धित स्नातक वा सो भन्दा माथिल्लो तहका विषयहरु ।

निर्देशक समितिको बैठक ।

कार्यकारी समितिको बैठक ।

